

HERMANN HESSE

PETER CAMENZIND

Colecția GLOBUS / Editura Univers

Coperta colecției de *Ion State*
Ilustrația de *Dan Erceanu*

Hermann Hesse

PETER CAMENZIND

Suhrkamp Verlag, 1962

Copyright Hermann Hesse, 1953, Montagnola
Toate drepturile rezervate editurii Suhrkamp,
Frankfurt/M

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sint rezervate Editurii UNIVERS

GLOBUS

Hermann Hesse

**PETER
CAMENZIND**

Traducere de
Sergiu Sălăgean

EDITURA UNIVERS
București

1975

LA ÎNCEPUT a fost mitul. Așa cum zeul suprem crea în sufletele indienilor, grecilor și germanilor și năzuia la Expresie, tot așa își repetă creația zilnic, în fiecare suflet de copil.

Nu știam numele locurilor, munților și pîraielor patriei. Dar vedeam întinderea albastruverzuie a lacului, punctată cu luminițe, întinzîndu-se în soare, și în juru-i coroana compactă a munților, iar pe creștetele lor cele mai înalte fișiile albe de zăpadă, firele subțiri ale cascadelor, și la poalele lor se așterneau luminoase pășuni piezișe, cu pomi roditori, colibe și turme cenușii.

Și fiindcă sărmanul meu suflet plăpînd și gol se afla într-o liniștită așteptare, spiritele locurilor și ale munților își întipăreau într-însul faptele frumoase și îndrăznețe. Pereții duri și masivele stîncose vorbeau cu mîndrie și cu venerație despre timpurile ale căror fii sînt și ale căror răni le poartă. Vorbeau de acele timpuri cînd pămîntul crăpa și se încovoia, în timp ce din trupul său chinuit țîșneau, în gemetele facerii, vîrfuri și creste. Masive de stîncă se răsuceau urlînd și agitîndu-se pînă se frîngeau ascuțindu-se la împlinire, munți gemeni se luptau într-o disperată nevoie de spațiu, pînă cînd unul învingea și se înălța, aruncînd deoparte și sfărîmîndu-și fratele.

Și astăzi, ici-colo, în defileurile înalte, mai stau atârinate, din acele timpuri, culmi frînte, stînci prăbușite și sfărîmate, și la fiecare topire a zăpezilor puterea apei ducea în jos sfărîmături cît casa, le pisa ca sticla sau le rostogolea cu lovituri puternice și le împlînta în pășunile fragede.

Aceste masive de stîncă spun mereu același lucru. Și era ușor să le înțelegi spusele, dacă te-ai fi uitat la pereții lor duri, crăpați strat cu strat, îndoîți, plesniți, plin fiecare de răni întredeschise.

„Am suferit îngrozitor“ spuneau ei, „și suferim încă“. Dar ei spuneau asta cu mîndrie, sever și cu îndîrjire, ca niște bătrîni războinici niciodată învinși.

Intr-adevăr războinici. Îi vedeam luptînd cu apa și furtuna în nopțile înspăimîntătoare dinaintea primăverii cînd foehnul fierbinte urla asurzitor peste capetele lor bătrîne și cînd loviturile apei smulgeau bucăți proaspete, crude din coastele lor.

Stăteau cu rădăcinile înfipte îndărătnic în aceste nopți, întunecați, fără respirație, și îndîrjiți opuneau furtunii pereții despicați de trăznet și culmile, și își adunau toate puterile într-o reculegere care se înclina cu mîndrie. Și la fiecare rană lăsau să se audă rostogolirile groaznice ale miniei și ale spaimei, și prin strigătele cele mai îndepărtate răsuna din nou, rupt și mînios, geamătul lor înfricoșător.

Iar eu vedeam pășuni, povîrnișuri, sfărîmături de stîncă acoperite cu ierburi, flori, ferigi

și mușchi, cărora vechea limbă populară le dăduse denumiri ciudate, pline de semnificație.

Ele trăiau, copii și nepoți ai muntelui, colorate și fără griji în locurile lor.

Eu le simțeam, le contemplam, le respiram aromele și le învățam numele.

Mai profund mă mișca priveliștea copacilor. Îl vedeam pe fiecare din ei ducându-și viața lui separată, arătându-și forma și coroana lui deosebită și aruncându-și propria lui umbră. Ei îmi păreau asceți și luptători înrudiți cu muntele, căci fiecare din ei, mai cu seamă cei ce stăteau sus în munte, avea lupta lui tenace și liniștită pentru a sta și a crește, cu vîntul, vremea și piatra. Fiecare avea de dus propria-i povară și trebuie să se fixeze și de aceea își purta fiecare propria-i statură și rănille.

Existau pini cărora furtuna le îngăduia să aibă ramuri numai pe o parte și rădăcinile lor roșii se încolăciseră ca șerpilor în jurul stîncilor suspendate, astfel încît copac și stîncă se țineau într-o strînsă îmbrățișare.

Ei mă priveau ca niște războinici și trezeau timiditate și venerație în inima mea.

Femeile și bărbații noștri le semănau, erau aspri, strașnic clădiți și tăcuți, cei mai buni dintre ei cel puțin.

De aici am învățat să privesc oamenii la fel ca pe flori sau ca pe copaci, să gîndesc asupra lor și să nu-i cinstesc mai puțin și nici să nu-i iubesc mai mult decît pe liniștiții pini. Sătucul nostru, Nimikon, stă pe o suprafață triunghiulară, închisă oblic între două promontorii de munte. Un drum duce spre mănăstirea apro-

piată, un al doilea către un loc vecin aflat la depărtare de trei sferturi de ceas, unde satele așezate pe lac ajung în apă.

Casele noastre sînt construite din lemn, în stil tradițional, nu au o vechime determinată și nu apar aproape niciodată construcții noi, iar bătrînele case sînt reparate pe bucăți, după nevoie ; anul acesta pardoseala, altă dată o bucată din acoperiș și cîteva grinzi, iar cîteva leături care mai înainte au aparținut peretelui odăii, sînt acum căpriori la acoperiș ; și dacă acum nu le mai folosește nimeni, dar mai sînt bune de foc, se mai întrebuintează data viitoare la cîrpitul grajdului sau al șopronului de fîn sau ca șipci transversale la ușa casei.

La fel și cu cei care au locuit aici ; fiecare își joacă atît cît poate rolul său, trece apoi șovăielnic în cercul celor inutilizabili și dispare în sfîrșit în întuneric, fără să se bage prea mult de seamă.

Cine se întoarce la noi după mai mulți ani de înstrăinare, nu găsește nimic schimbat, decît cel mult o pereche de acoperișuri înnoite și o altă pereche care s-a învechit, bătrînii de odinioară s-au stins, dar sînt alți bătrîni aici, care locuiesc aceleași colibe, care poartă aceleași nume, care supraveghează aceeași mulțime de copii cu păr întunecat și se deosebesc cu greu la față și la făptură de cei morți între timp.

Obștea noastră ducea lipsă adesea de un aport de sînge proaspăt și de viață din afară. Locuitorii, un neam viguros, sînt aproape toți strîns înrudiți unii cu alții și aproape trei sferturi poartă numele Camenzind. Acesta umple lotu-

rile bisericii și stă pe crucile cimitirului, strălucește pe case în culori de ulei sau în sculpturi grosolane și îl vezi pe căruțele vizitiilor, pe gălețile din grajd și pe bărcile de pe lac.

Chiar pe casa tatălui meu stătea pictat : „Această casă au construit-o Jast și Franziska Camenzind“, și totuși nu se referea la tatăl meu, ci la strămoșul său, străbunicul meu, și presupunând că voi muri fără să las copii, știu că totuși un Camenzind va însufleți bătrînul cuib, deși stă altfel și are un acoperiș deasupra capului.

Lăsînd la o parte aparenta armonie, există totuși în comunitate răi și buni, fruntași și oameni de rînd, puternici și slabi și pe lîngă cîțiva deștepți o amuzantă mică societate de nebuni, nemaisocotind cretinii. Era, ca peste tot, o imagine în miniatură a lumii celei mari, și aici mari și mici, vicleni și nebuni erau strîns înrudiți unul cu altul, pășeau cu trufie și cu nechibzuință mărginită se călcau pe bătătură, adesea sub același acoperiș, astfel că viața noastră avea destul spațiu pentru profunzimea și comicul uman. Dar plutea peste toate un văl veșnic de lumină ascunsă sau de apăsare înconștientă.

Dependența de forțele naturii și îngrijorarea unor ființe muncite dăduseră neamului nostru în curgerea vremii o aplecare spre profunzime care nu exprima nimic rău pe fețele ascuțite, dure, dar nu producea nici un rod, cel puțin nici unul îmbucurător.

Chiar de aceea erau o bucurie cei cîțiva nebuni care erau încă destul de liniștiți și de se-

rioși, dar produceau oarecare divertisment, prilejuri de râs și batjocură.

Dacă unul dintre ei, printr-o nouă farsă, făcea să se vorbească despre el, peste fețele întunecate și încrețite ale fiilor Nimikonului trecea un fulger de veselie și bucuria de a glumi devenea savoarea fariseică a plăcerii proprii superiorități, care înainte de a deveni distracție izbucnea ca sentiment, chiar înainte de a avea siguranța unor astfel de greșeli.

Printre cei mulți care se aflau la mijloc, între cei drepți și cei păcătoși, și lua ceea ce era acceptabil de la toți, se găsea și tatăl meu. Nu exista nici o farsă de nebun, om în toată firea, care să nu-l umple de o neliniște fericită și el oscila apoi între admirația plină de participare, pentru provocatori și conștiința automulțumită a propriei nevinovății, caraghioasă ici-colo.

Unchiul meu Konrad se număra și el printre nebunii sadea, ceea ce nu însemna că era mai prost decât tatăl meu, sau alți eroi.

Era mai curînd un om cu minte năstrușnică, împins de un spirit neliniștit de invenție, pentru care ceilalți ar fi trebuit să-l invidieze în tăcere. Dar nu-i reușea nimic.

Faptul că, în loc să-și lase capul limpede și să devină profund inactiv, începea mereu ceva nou și că pe lîngă aceasta avea un simț viu pentru tragi-comicul întreprinderilor proprii, era desigur o calitate, dar acesta devenise o particularitate ridicolă, a cărei putere îl făcea să fie socotit o paiată neplătită a obștei.

Relațiile tatălui meu cu el constau într-o pendulare permanentă între admirație și dispreț.

Fiecare nou proiect al cumnatului său îi stîrneau o puternică curiozitate și tulburare, pe care zadarnic încerca să o ascundă în spatele unor întrebări pînditor ironice și a unor aluzii.

Dacă apoi unchiul se credea sigur de rezultate și începea să le joace pe degete pe cele mai mărețe, tata se lăsa de fiecare dată furat și îmbătat de entuziasm într-o frățietate speculativă, pînă cînd nereușita era evidentă, la care unchiul dădea din umeri, în timp ce tata, înfuriat, îl împrășca cu insulte și nu-l mai învrednicea luni întregi cu vreo privire sau cu vreun cuvînt.

Konrad era acela căruia satul nostru îi datora prima apariție a unei bărci cu pînze, și luntrea tatălui meu a avut de suferit pentru asta.

Pînzele și frînghiile au fost făcute de unchiul după calendarele cu gravuri de lemn și dacă micul nostru vas era prea îngust pentru o ambarcație cu pînze, asta nu a fost la urma urmei vina lui Konrad.

Pregătirile au durat săptămîni întregi, tata se agita ca argintul viu din pricina tensiunii, a speranței și a spaimei, și chiar întregul sat nu vorbea despre nimic atît de mult ca despre noua minune a lui Konrad Camenzind.

A fost o zi memorabilă pentru noi, cînd barca a trebuit să iasă pe lac pentru prima dată, într-o dimineață vîntoasă de vară tîrzie. Tatăl meu, cu înspăimîntătoarea presimțire a unei posibile catastrofe, se ținea departe și-mi inter-

zise, spre marea mea supărare, călătoria cu barca.

Fiul brutarului Füsli era singurul care-l însoțea pe maistrul cîrmaci. Dar întregul sat stătea pe aleea noastră cu pietriș și în grădiniță și lua parte la nemaiauzitul spectacol.

Peste lac bătea un vesel vînt de est.

La început a trebuit să vîslească pînă cînd barca a intrat în briză, pînza s-a umflat și a pornit mîndră la drum.

O priveam plini de admirație cum dispărea după promontoriul cel mai apropiat și la întoarcere ne pregăteam să-l salutăm ca învingător pe istețul nostru unchi și să ne rușinăm de gîndurile noastre ascunse.

Cînd în cele din urmă barcă s-a întors noaptea, nu mai exista nici o pînză, marinarii erau mai mult morți decît vii și fiul brutarului tușea spunîndu-ne : „Dacă ar fi venit o dădănaie mai mare, duminică ar fi fost pe puțin două ospețe funerare.“ Tatăl meu a trebuit să bată două scînduri noi la barcă și de atunci nu s-a mai ogîndit niciodată o pînză în apa albastră.

Lui Konrad i s-a strigat încă mult timp, ori de cîte ori era grăbit : „Trebuie să iei pînză, Konrad !“ Tata și-a înghițit supărarea și multă vreme, ori de cîte ori sărmanul cumnat îl întîlnea, se uita în altă parte și scuipa la mare distanță semn al unui inexprimabil dispreț. Aceasta a durat pînă într-o zi, cînd Konrad i-a adus proiectul unui cuptor asigurat împotriva incendiilor care i-a adus inventatorului o nesfîrșită batjocură iar pe tata l-a păgubit de patru taleri.

Vai de cel care îndrăznea să-i amintească de istoria asta.

Mult mai târziu, odată, când era din nou necaz în casă, mama a spus întâmplător că ar fi fost totuși bine dacă banii cheltuiți nepermis ar mai fi acum în posesia noastră.

Tata s-a făcut roșu pînă pe gît, dar s-a stăpînit și a spus doar atît : „Aș vrea să-i fi făcut praf într-o singură duminică“.

La sfîrșitul fiecărei ierni venea foehnul cu mugetele sale profunde pe care locuitorul Alpilor îl ascultă cutremurat și plin de spaimă și după care tînjește când e printre străini.

Cînd foehnul e aproape îl presimt bărbații și femeile, munții, sălbăticiunile și vitele.

Venirea lui, precedată totdeauna de reci vînturi potrivnice, este vestită de un șuierat profund și cald. Lacul verde albăstrui devine într-o clipă negru ca cerneala și își pune dintr-o dată cununi albe și involburate de spumă.

Apoi, de unde cu cîteva minute mai devreme era o mare liniște, tună cu o izbitură îndîrjită ca aceea a mării la mal.

În același timp întregul peisaj se apropie înfricoșător.

Pe culmi, care dormitau la mari depărtări se pot număra acum stîncile și din satele care se vedeau departe doar ca niște pete întunecate, se distingeau acum acoperișuri, vîrfurile caselor și ferestrele.

Toate se apropiau, munți, pășuni, case, ca o familie speriată.

Și apoi începea șuieratul bubuitor, tremuratul podelei.

Pînzele biciuite ale lacului se întindeau ca fumul împins prin aer și continuînd în noapte se auzea lupta disperată a loviturilor cu munții.

Puțin mai tîrziu soseau vești despre pîraiele revărsate, despre casele sfărîmate, despre bărcile distruse și despre tații și frații dispăruți de prin sate.

În copilărie mă temeam de foehn și chiar îl uram.

Dar odată cu trezirea la sălbăticia bărbătească am început să-l iubesc, pe el, revoltatul, veșnic tînărul, certărețul obraznic și aducătorul primăverii.

Era sublim să vezi cum el își începea lupta sălbatică plin de viață, de avînt și de speranță, lovînd, rîzînd și gemînd, cum alerga nebunește prin prăpastii înghițind zăpada de pe munți, cum îndoia pinii bătrîni cu mîini brutale și îi făcea să suspine.

Mai tîrziu mi-am adîncit dragostea pentru el și salutăm acum în foehn dulcele, frumosul, bogatul sud, din care izvorau mereu curenți de plăcere, căldură și frumusețe pentru a se sfărîma de munți și a muri în sfîrșit plini de oboseală în nordul rece.

Nimic nu era mai rar și mai prețios decît dulcea febră a foehnului care, atunci cînd îi vine vremea, răpește somnul muntenilor, și mai ales pe acela al femeilor, și le bucură mîngîietor toate simțurile.

Sudul este cel ce lovește mereu în piept dezlănțuit și plîpîitor nordul mai aspru și mai sărac, vestind satelor înzăpezite ale Alpilor că acum lîngă apropiatele lacuri purpurii ale Ita-

liei înfloresc deja primulele, narcisele și migdalii.

Apoi, cînd foehnul a terminat de suflat și ultimele lavine murdare s-au topit, abia atunci vine partea cea mai frumoasă.

Pe toate părțile se întind sus în munți pășunile galbene înflorite, vîrfurile înzăpezite și ghețarii stau pe înălțimile lor iar lacul devine albastru și cald oglindind soarele și șirurile de nori.

Toate acestea pot umple o copilărie și la nevoie chiar o viață.

Căci toate acestea le vorbește tare și neînterupt glasul lui Dumnezeu într-un fel în care ele nu ar putea ieși din gura unui om. Cine a trăit toate acestea în copilărie, aceluia ele îi vorbesc o întreagă viață, dulce, puternic și rodnic, și nu mai poate ieși de sub vraja lor niciodată.

Cine este la el acasă în munți poate studia ani întregi filozofia sau istoria naturală și poate locui cu Dumnezeu; dacă mai simte încă odată foehnul sau aude o avalanșă rupînd lemnul îi tremură inima în piept și se gîndește la Dumnezeu și la moarte.

Căsuța tatălui meu era mărginită de o mică grădină împrejmuită.

Acolo creștea o salată amară, sfeclă și varză și în afară de acestea, mama mai așezase un vas îngust și sărăcăcios în care lîncezeau pline de speranță și de mizerie două tulpini de trandafir de lună, o tufă de gherghină și o mîna de rezeda.

Cu grădina se învecina un loc încă mai mic și amestecat cu pietriș care ajungea pînă la malul lacului.

Acolo stăteau două butoaie goale, cîteva scînduri și araci iar jos în apă era legată barca noastră, care pe atunci se repara și gudrona la fiecare doi ani.

Zilele în care se făceau aceste operații mi-au rămas puternic întipărite în memorie.

Erau calde după-amieze dinaintea verii, cînd deasupra grădinițelor, în soare se clătinau fluturi galbeni ca sulful, lacul era întins ca uleiul, albastru și liniștit și sticlea ușor, vîrfurile munților fumegau și în micul loc cu pietriș mirosea puternic a petrol și a culori de ulei. De asemenea în apropiere, barca mirosea toată vara după gudronare.

Ori de cîte ori, mulți ani mai tîrziu, aflîndu-mă la un țărm de mare, simțeam mirosul de neconfundat, amestecat, pe care-l exalau apa și gudronul, îmi trecea prin fața ochilor și micul nostru loc de lîngă lac și-l vedeam din nou pe tata în cămașă, lucrînd cu pensula, vedeam norișorii albastrui care-i ieșeau din pipă urcînd în aerul liniștit al verii și fluturii galbeni zburînd nesigur și șovăielnic.

În astfel de zile tata arăta o neobișnuit de bună dispoziție, scotea triluri, lucru care-i reușea de minune, și cînta chiar un jodler scurt și singuratic, dar pe acesta îl cînta totuși numai cu jumătate de gură.

Mama cocea atunci ceva bun pentru seară, și mă gîndesc acum că probabil o făcea cu spe-

ranța liniștită că tata ar putea să nu meargă la cârciumă în acea seară. El se ducea totuși.

Nu pot spune că părinții mei ar fi încurajat sau tulburat dezvoltarea firii mele în tinerețe.

Mama muncea tot timpul iar tata nu s-a ocupat de nimic atît de puțin în lumea asta ca de problemele de educație.

El avea destul de-a face cu îngrijirea pomilor săi fructiferi, a grădiniței de cartofi și cu supravegherea finului.

Dar cam la două săptămîni mă lua seara de mîna, înainte de a pleca și dispărea tăcînd cu mine împreună, în podul de fîn așezat deasupra grajdului.

Acolo se îndeplinea apoi un act de pedepsire și ispășire : primeam o bătaie bună, fără ca tatăl sau eu să fi știut mai exact de ce.

Erau jertfe liniștite pe altarul zeiței Nemesis și ele se petreceau fără muștrări din partea lui și fără strigăte din partea mea, ca tribut vinovat adus unei forțe misterioase.

Totdeauna, cînd în anii de mai tîrziu auzeam vorbindu-se de soarta oarbă, îmi reveneau în minte acele scene misterioase și mi se păreau a fi o foarte plastică reprezentare a acelei noțiuni.

Fără să știe, bunul meu tată urma regula pedagogică simplă pe care viața însăși se îngrijește să o aplice, fiindcă ea cîteodată trimite asupra noastră un fulger din senin, lăsîndu-ne să reflectăm prin ce fel de fapte rele am stîrnit mînia forțelor divine.

Din păcate această reflecție nu avea loc la mine niciodată sau numai foarte rar, ci mai cu-

rînd luam acea pedeapsă plină de învățăminte fără a primi și valoarea, demnă de a fi dorită, a examenului de sine, sau o acceptam cu dîrzenie și mă bucuram în asemenea seri că mi-am plătit din nou vama și că aveam înaintea două săptămîni de pauză de la pedeapsă.

Încercărilor părinților mei de a mă pune la muncă le veneam în întîmpinare într-un mod foarte liber. Natura de neînțeles și risipitoare unise în mine două înzestrări opuse : o neobișnuită forță fizică și din păcate o nu mai mică sfiiciune față de muncă.

Tata își dădea toată osteneala să facă din mine un fiu și un ajutor utilizabil, eu însă mă eschivam de la toate șicanele și muncile impuse și încă de pe cînd eram gimnazist nu aveam atîta compasiune pentru nici unul din eroii antici cît aveam pentru Heracles, fiindcă acesta fusese constrîns la cunoscutele și grelele sale munci.

Deocamdată nu cunoșteam nimic mai frumos decît să-mi petrec vremea ca un pierde-vară pe stînci și prin pășuni sau la apă.

Muntele, lacul, furtuna și soarele erau prietenii mei, îmi povesteau și mă educau și mi-au fost mult timp mai dragi și mai apropiați decît oricare oameni sau soartă omenească.

Cei mai dragi însă îmi erau norii, pe care îi puneam mai presus decît lacul strălucitor, decît pinii triști și decît stîncile înșorite.

Arătați-mi în lumea largă un om care cunoaște mai bine norii și care-i iubește mai mult decît mine. Sau arătați-mi ceva în lume care să fie mai frumos decît norii !

Ei sînt jocul și desfătarea ochilor, sînt binecuvîntarea și harul lui Dumnezeu, ei sînt urgia și puterea morții. Ei sînt gingași, moi și pașnici ca sufletele celor nou născuți, sînt frumoși, bogați și darnici ca îngerii buni, sînt întunecați, statornici și urîți ca solii morții. Plutesc argintii în straturi subțiri, binecuvîntează rîzînd alb cu margini aurii, stau și se odihnesc în culori galbene, roșii și albăstrui.

Se tîrîie întunecat și îndelung, se fugăresc precum criminalii, vînează șuierător deasupra capului, precum cavalerii furioși, atîrnă triști și visători în înălțimile albe precum pustnicii melancolici.

Ei au formele unor insule fericite și formele unor îngeri binecuvîntători, se aseamănă cu mîini amenințătoare, cu pînze fluturînde, cu cori călători.

Ei plutesc între cerul lui Dumnezeu și pămîntul sărman ca asemănări frumoase ale tuturor durerilor omenești, înrudiți cu amîndouă visele pămîntului, în care acestea își mlădiază sufletul pătat către cerul pur.

Ei sînt imaginea veșnică a tuturor clălătoriiilor, a tuturor căutărilor, dorințelor și dorurilor de casă.

Și așa cum ei atîrnă între cer și pămînt temători, dornici și dîrji, la fel atîrnă temătoare, dornice și dîrze, sufletele oamenilor între temporalitate și veșnicie.

O norii, frumoșii, plutitorii, neodihniții !

Eram un copil neștiutor și îi iubeam, îi priveam și nu știam că și eu, asemenea unui nor va trebui să trec prin viață rătăcitor, străin

peste tot, plutind între timp și eternitate. Din vremea copilăriei ei mi-au fost ca niște prietene dragi și ca niște surori.

Nu pot merge pe stradă fără să ne dăm binețe, fără să ne salutăm și să zăbovim o clipă ochi în ochi. De asemenea nu am uitat ceea ce am învățat odinioară de la ei : formele lor, culorile, șirurile, jocurile lor, horele, dansurile, popasurile lor și istoriile lor pămîntene și cerești în același timp.

Mai ales istoria prințesei zăpezilor.

Scena : muntele din mijloc, înaintea iernii, prin caldele locuri mîngîiate de vînt.

Prințesa zăpezii apare cu o mică suită, coborînd de pe înalte piscuri și își caută un loc de odihnă într-o vale îndepărtată sau într-o scobitură largă.

Ea privește cu nemulțumire falsele spirite care se așază candid, se strecoară în taină și cu lăcomie pe munte și atacă prin surprindere, cu furie și urlete.

Acestea aruncă frumoasei prințese zdrențe negre de nori, o batjocoresc, îi caută ceartă, cu speranța că poate izbutesc să o alunge.

O clipă prințesa e neliniștită, așteaptă, îndură și cîteodată urcă din nou în înălțimea ei scuturînd din cap, ușor și plină de dispreț.

Dar uneori ea își adună deodată în jur prietenele înspăimîntate, își dezvelește fața sa orbitor-princiară și azvîrle înapoi spiridușul cu o mîină rece.

El zăbovește, urlă și o rupe la fugă.

Iar ea se așază liniștită, își învăluie scaunul în neguri palide iar cînd negura s-a risipit, vă-

ile și adînciturile stau acoperite clar și strălucitor cu nea nouă și curată.

În această istorie era ceva nobil, ceva despre suflet și despre triumful frumuseții, care mă fermeca și-mi mișca mica mea inimă ca un secret vesel.

A venit și vremea cînd m-am apropiat de nori, am pășit între ei și chiar pe unii a trebuit să-i privesc de sus din **carul lor**.

Aveam zece ani cînd am urcat prima culme, Sennalpstockul, la ale cărui poale stătea micul nostru sătuc, Nimikonul.

Atunci am gustat pentru prima oară spaimele și frumusețile muntelui.

Rîpele adînci, pline de gheață și de apă provenită din topirea zăpezii, ghețarii verzui, groaznicele morene, și peste toate, ca un clopot înalt și rotund, cerul.

Dacă cineva ar trăi zece ani închis între lac și munte și ar fi înconjurat îndeaproape de înălțimi nu poate uita ziua, în care pentru prima oară un cer uriaș și larg a deschis deasupra și înaintea lui un orizont nemărginit.

Deja de la urcare mă umpleau de uimire rîpele și pereții de stîncă care de jos îmi erau bine cunoscute iar de aici le găseam atît de uriașe.

Și acum vedeam, cu spaimă și bucurie, dominat de clipă, prăvălindu-se asupra mea depărtarea monstruoasă.

Deci atît de fantastic de mare era lumea ! Întregul nostru sat, stînd pierdut în adîncime se mai vedea doar ca o mică pată luminoasă.

Culmile, care din vale păreau strîns învecinate, erau la multe ore depărtare una de alta.

Atunci am început să presimt că eu eram doar o mică scînteie, că nu avusesem o imagine reală a lumii și că în afara munților se pot petrece lucruri mari despre care nici cea mai mică veste nu vine în groapa noastră de munte, ruptă de lume.

Dar deopotrivă cu un inconștient impuls spre acele mari depărtări, ceva tremura în mine asemănător arătătorului de compas, și abia acum înțelegeam frumusețea și melancolia norilor cînd vedeam în ce depărtare fără sfîrșit rătăceau.

Amîndoi însoțitorii mei lăudau urcușul meu, se odihneau un pic într-o scobitură a gheții și rîdeau de bucuria mea plină de spaimă. Eu însă, după ce a trecut prima uimire, răgeam de plăcere și emoție, tare ca un taur, în aerul clar.

Era primul meu cîntec nearticulat închinat frumuseții. Eram prins de un ecou bubuitor, dar strigătul meu suna în înălțimile liniștite fără să lase nici o urmă, ca un tril slab de pasăre.

Am fost de aceea foarte rușinat și am rămas liniștit.

În acea zi s-a spart ceva ce fusese încremenit în viața mea, căci urma o uluire după alta.

De atunci am fost luat adesea în călătoriile în munți, chiar în cele mai grele și pătrundeam cu o plăcere neliniștită în marile taine ale înălțimilor.

De aceea am fost numit păstor de capre.

Pe una din coline, unde îmi duceam de obicei animalele, era un colț apărat de vînt, acoperit de gențiană albastră ca cobaltul și de saxifragă, roșie deschis, care era locul cel mai iubit din lume pentru mine.

Satul nu se vedea de acolo și din lac se zărea deasupra stîncilor o fișie îngustă și strălucitoare, în schimb florile ardeau în culori proaspete și rîzătoare, cerul albastru stătea ca un acoperiș de cort pe culmile ascuțite acoperite de nea și pe lîngă sunetul frumos al tălăngilor se auzea un vuiet neînterupt dinspre cascada apropiată.

Acolo stăteam la căldură, priveam norișorii albi și cîntam încet jodlere pînă cînd caprele observau trîndăveala mea și începeau să-mi joace feste și să facă zburdălnicii neîngăduite.

Dar chiar în primele săptămîni ale traiului meu, asemenea cu cel al feacilor, a intervenit o întîmplare aspră. Am căzut împreună cu o capră rătăcită, într-o rîpă. Capra a murit, pe mine mă durea capul, și în afară de asta eram dureros lovit, ceea ce îi neliniștea pe bătrînii mei și am fost dus acasă cu jurăminte și bocete.

Aceste aventuri ale mele puteau fi cu ușurință primele și ultimele. Atunci ar fi rămas această cărticică nescrisă și multe alte oboseli și nebunii nu s-ar fi întîmplat.

M-aș fi căsătorit probabil cu vreo verișoară sau aș fi înghețat poate undeva în apa vreunui ghețar. N-ar fi fost rău. Dar totul s-a petrecut altfel și nu-mi vine bine să asemăn cele întîmplate cu cele neîntîmplate.

Tata îndeplinea pe atunci o mică slujbă la mănăstirea din sat. Acum era bolnav și m-a însărcinat să-l contramandez.

Eu n-am făcut asta ci am împrumutat de la vecini hîrtie și toc și am scris o scrisoare manierată fratelui de la mănăstire, am trimis-o printr-o curieră și m-am dus de capul meu la munte.

În săptămîna următoare venind cîteva zile acasă, găsesc aici un călugăr care aștepta pe acela care scrisese frumoasa scrisoare.

Mie mi-a fost puțin teamă, dar el m-a lăudat și a căutat să-l convingă pe tata să mă lase să învăț la el.

Unchiul Konrad era pe atunci din nou în grațiile tatei și a fost întrebat. Natural, el s-a aprins imediat aflînd că eu va trebui să învăț și mai tîrziu să studiez spre a deveni un domn și un învățat.

Tata s-a lăsat convins și astfel viitorul meu aparținea periculoaselor proiecte ale unchiului, mai exact cuptorului asigurat împotriva focului, vasului cu pînze și multor fantezii asemănătoare.

M-am dus așadar la o învățătură zdravănă, mai ales la latină, istorie biblică, botanică și geografie.

Toate astea mi se păreau amuzante, și nu-mi trecea prin minte pe atunci că studiile mele italiene m-ar putea costa înstrăinarea de patrie și irosirea celor mai frumoși ani.

Latina singură nu putea avea acest efect. Tata m-ar fi făcut țăran chiar dacă aș fi cunoscut toate viețile bărbaților iluștri pe de rost. Dar omul inteligent văzuse fondul ființei mele,

unde ca centru de greutate și virtute cardinală domnea o trîndăvie de neînvins. Eu fugeam de muncă și luam calea munților sau a lacului sau mă culcam pe o colină, visam și leneveam. Cu asta mă dădeam pe față.

Am acum prilejul să spun ceva pe scurt despre părinții mei.

Mama fusese frumoasă odinioară, dar dîn toate mai rămăsese statura puternică și dreaptă și ochii întunecoși și plini de grație.

Era mare, foarte puternică, harnică și liniștită. Deși era cel puțin la fel de deșteaptă ca tata, iar ca forță fizică îl întrecea, nu comanda ea în casă ci lăsase conducerea bărbatului ei.

El era potrivit de statură, avea membrele aproape fragile și o figură îndărătnică și viclană, roșcovană și riduri aproape imobile. La care se mai adăuga o frunte joasă și dreaptă.

Aceasta se întuneca ori de cîte ori mișca sprîncenele și îi dădea un aspect plin de suferință ; asta se întîmpla cînd căuta să se concentreze asupra unui fapt important și fără speranță.

S-ar fi putut percepe la el o anumită melancolie dar nimeni nu-i dădea atenție, căci locuitorii ținutului nostru au cu toții o veșnică tulbureală în firea lor, ale cărei cauze sînt iernile lungi, pericolele, obositoarea cîștigare a traiului și izolarea de restul lumii.

De la ambii părinți am moștenit părți importante ale ființei mele. De la mama un deosebit bun simț, credința în Dumnezeu și o natură liniștită, tăcută. De la tata o spaimă în fața ho-

tărîrilor puternice, incapacitatea de a acționa cu banii, și arta de a bea mult și cu chibzuință.

Ultima însușire nu se arătase încă la vîrsta aceea fragedă.

În afară de asta am de la tata ochii și gura, de la mama mersul greu și molatic, construcția corpului și forța deosebită a mușchilor.

De la tata și de la rasa noastră în general am venit în viață cu acea șireată inteligență țărănească, dar și cu natura tulbure și cu aplecarea spre o melancolie fără cauză.

Fiindcă îmi era scris să petrec multă vreme în afara patriei printre străini, ar fi fost mult mai bine ca în locul acesteia să am o oarecare mobilitate și o nechibzuință veselă.

Astfel înzestrat și prevăzut cu o îmbrăcăminte nouă, mi-am început călătoria în lume.

Darurile părințești s-au îngrijit ca eu să merg în viață pe propriile picioare.

Totuși trebuie să-mi fi lipsit ceva, care nici știința nici experiența vieții nu mi-au adus niciodată.

Căci eu pot azi ca și altădată să urc un munte, să merg zece ore, să duc sau la nevoie să ucid un om cu mîinile libere, dar arta vieții îmi lipsește azi la fel de mult ca și odinioară. Obişnuința unilaterală cu pămîntul și plantele sale, și cu animalele, lăsase prea puțin loc pentru formarea aptitudinilor sociale și încă azi, visele mele sînt o dovadă a înclinației mele spre o viață pur animalică.

Visez anume, foarte adesea, că stau la malul mării în chip de animal, cel mai adesea mă visez focă, și visînd simt o asemenea satisfacție în-

cît la trezire reintrarea în posesia umanității o percep ca pe o suferință și nicidecum ca bucurie sau mîndrie.

Am fost educat în mod obișnuit, cu loc și masă gratuită la un gimnaziu și trebuia să devin filolog. Nimeni nu știe de ce. Nu exista nici o meserie mai inutilă și mai plicticoasă și nici alta care să-mi fie mai străină.

Anii de școală s-au scurs repede.

Între bătași și școală veneau ore pline de dor de țară, pline de vise despre viitor, ore pline de adorație pentru știință. Printre acestea apăsarea și aici lenea mea înăscută care-mi aducea numai necazuri și pedepse ca apoi să se trezească un nou entuziasm pentru învățătură.

„Peter Camenzind“ spunea profesorul meu de greacă, „ești un îndărătnic și un răzvrătit și îți voi sfărîma încă odată capul ăla tare“.

Îl priveam pe grasul purtător de ochelari, auzeam vorbele lui și îl găseam comic.

„Peter Camenzind“ spunea profesorul de matematică, „tu ești un geniu al lenei și regret că nu există notă mai mică decît zero. Apreciez munca ta de astăzi cu minus doi și jumătate“. Mă uitam la el, regretam că mă ceartă și îl găseam foarte plicticos.

„Peter Camenzind“, mi-a spus odată profesorul de istorie, „nu ești un elev bun, dar vei deveni totuși odată un istoric bun. Ești leneș dar știi să deosebești ceea ce e mare de ceea ce e mic“.

Chiar și aceasta nu era pentru mine foarte important. Totuși aveam respect pentru profe-

sori căci gîndeam că ei au posesia științei și în fața științei simțeam o puternică și întunecată teamă.

Și cu toate că asupra lenei mele toți profesorii erau de acord, mergeam înainte și aveam locul meu printre elevii buni ai clasei.

Că școala și știința școlii era o cîrpăceală, vedeam prea bine; dar așteptam pentru mai tîrziu. În spatele acestor pregătiri și vexații ale școlii presimțeam spiritualul pur, o neîndoielnică și sigură știință a adevărului.

Acolo aș fi aflat ce înseamnă încurcătura întunecată a istoriei, luptele popoarelor și întrebarea temătoare în fiecare suflet izolat.

Încă mai puternică și mai vie era o altă dorință în mine. Voiam să am un prieten.

Era un băiat brunet, serios, cu doi ani mai mare decît mine, pe nume Kaspar Hauri.

Avea un fel sigur și liniștit de a merge și de a sta, își purta capul bărbătește, puternic și serios și nu vorbea mult cu camarazii săi.

M-am uitat la el luni întregi cu mare admirație, mă opream pe stradă în spatele lui și speram să fiu observat de el.

Eram gelos pe fiecare burtă-verde pe care-l saluta și pe fiecare casă în care îl vedeam intrînd sau ieșind.

Dar eu eram cu două clase mai mic decît el, iar el se simțea probabil superior chiar celor de o seamă cu el. Nu am schimbat niciodată un cuvînt cu el.

În locul său s-a atașat de mine fără voia mea, un mic băiețel bolnăvicios.

Era mai tânăr decît mine, timid și neajutorat, dar avea ochii frumoși și melancolici ca și trăsăturile feței.

Fiindcă era slăbuț și mic de statură, stătea în clasa sa neobservat și mă căuta ca protector pe mine, care eram puternic și înalt.

Apoi s-a îmbolnăvit atît de rău încît nu a mai putut veni la școală. Nu mi-a lipsit și l-am uitat repede.

În clasa noastră era un zburdalnic cap blond, un artist multilateral, muzician, mim și saltimbanc.

I-am cîștigat prietenia, nu fără osteneală și micul tovarăș al celor mari avea adesea un aer puțin protector față de mine.

Totuși aveam acum un prieten.

Îl căutam în cămăruța lui, citeam cîteva cărți cu el, îi făceam temele la greacă și mă lăsam ajutat la calcule.

Chiar mergeam uneori împreună la plimbare și probabil că arătam ca ursul cu nevăstuica.

El era guralivul, veselul, glumețul niciodată încurcat, iar eu îl ascultam, rîdeam și eram bucuros să am un prieten atît de vesel.

Dar într-o după-amiază am ajuns, fără să fiu observat, tocmai cînd micul șarlatan dădea în holul clădirii școlii una din cele mai iubite reprezentații comice.

Astfel că imitînd un profesor, spunea : „Ghi-ciți cine este !” și începea să citească tare cîteva versuri din Homer. Apoi mă imita foarte exact, ținuta mea stîngenită, cititul meu șovăielnic, pronunția mea nordică aspră și chiar mîna mea crispată, tremuratul și închiderea ochiului stîng.

Era foarte comic și cât putea de ironic și răutăcios.

Cînd a închis cartea și a gustat succesul am ieșit în față, spre el, pentru răzbunare.

Nu găseam cuvinte, dar am dat expresie pregnantă întregii mele indignări, rușini și furii printr-o singură palmă uriașă.

Chiar atunci începea lecția, și profesorul observă scînceala și obrazul roșu al fostului meu prieten, care pe deasupra era favoritul său.

„Cine te-a aranjat în halul ăsta ?“

„Camenzind“.

„Camenzind, ieși în față ! E adevărat ?“

„Da.“

„De ce l-ai lovit ?“

Nici un răspuns.

„N-ai avut nici un motiv ?“

„Nu.“

Atunci am fost aspru pedepsit și am gustat stoic din plăcerile martirului nevinovat. Fiindcă însă nu eram un stoic și nici un sfînt, ci un elev de școală, după ce s-a încheiat pedeapsa am scos limba cât era de lungă spre dușmanul meu. Stupefiat, profesorul m-a dat afară.

„Nu ți-e rușine ? Ce vrea să însemne asta ?“

„Asta vrea să însemne că cel de acolo este un individ ordinar și că îl disprețuiesc. Și pe deasupra e un laș.“

Astfel s-a încheiat prietenia mea cu mimul.

El nu a mai avut nici un succes și a trebuit să-mi petrec ultimii ani ai adolescenței fără prieteni.

Dar deși concepția mea despre viață și despre oameni s-a schimbat de atunci, îmi amintesc acea palmă nu fără o adâncă satisfacție.

Sper că nici blondul nu a uitat-o.

Cu cei șaptesprezece ani ai mei m-am îndrăgostit de fiica unui avocat. Era frumoasă, și sînt mîndru că de-a lungul întregii vieți am iubit numai femei foarte frumoase.

Ce s-a întîmplat cu ea și cu altele, voi povesti altădată.

Ea se numea Rösi Girtanner și este și azi demnă de dragostea unor bărbați cu totul deosebiți de mine.

Pe atunci puterea neîntrebuințată a tinereții îmi fierbea în toate membrele.

Încingeam cu camarazii mei băta nebunești, mă simțeam mîndru ca cel mai bun boxer, jucător cu mingea, alergător și vîslaș și eram totdeauna melancolic.

Astea nu se prea potriveau cu istoriile de dragoste.

Era simplu cu dulcea melancolie dinaintea primăverii, care mă cuprindea mai tare decît altele, astfel că eram bucuros cînd aveam imagini îngrozitoare, gînduri despre moarte și idei pesimiste.

Natural, s-a găsit și camaradul care să-mi dea să citesc „Cartea cîntecelor“ de Heine într-o ediție ieftină.

Nu era propriu-zis o lectură — eu revărsam în versurile goale întreaga mea inimă, sufeream, deveneam poet și mă cuprindea o căldură

lirică, care probabil mi se vedea pe față ca o cămășuță pe un purcel.

Pînă atunci nu avusesem nici o bănuială despre „literatura frumoasă“.

Au urmat Lenau, Schiller, apoi Goethe și Shakespeare, și deodată palidele umbre ale literaturii au devenit pentru mine niște mari zeități.

Cu un dulce fior simțeam adiind din aceste cărți aerul rece și aromat al unei vieți care nu existase pe pămînt și totuși era verosimilă și care acum voia să-și izbească valurile de sufletul meu și să-și trăiască viața în inima mea. În colțul meu de lectură, în podul camerei unde se auzeau doar bătăile orologiului din turnul apropiat și clămpănitul sec al berzei cuibărite acolo, ieșeau și intrau oamenii lui Goethe și Shakespeare.

Divinul și ridicolul fiecărei ființe umane îmi devenea evident : enigma inimii noastre ambigue și neastîmpărate, profunda esențialitate a istoriei lumii și puternica minune a spiritului care luminează scurtele noastre zile și ridică prin puterea cunoașterii mica noastră ființă în sfera necesarului și a veșniciei.

Cînd scoteam capul prin lucarna îngustă, vedeam soarele lucind pe acoperișuri și pe străzile înguste, ascultam plin de uimire micile zgomote ale muncii și cotidianul plin de entuziasm și simțeam singurătatea și misterul acoperișului meu plin de mari spirite înconjurîndu-mă ca o poveste minunată de frumoasă.

Și treptat, cu cît citeam mai mult și cu cît mă mușca mai miraculos și mai straniu privirea mea în jos pe acoperișuri, străzi și peste banalitatea fiecărei zile, apărea tot mai des, sfios și dureros sentimentul că eu sînt poate un observator și că lumea îndepărtată de mine așteaptă poate, ca eu să înalț o parte a ceea ce e bun în ea, să ridic vâlul accidentalului și al banalității și să eternizez ceea ce am descoperit prin puterea poeziei, smulgîndu-l de la prăbușire.

Am început, timid, să compun poezii și s-au umplut cîteva caiete cu versuri, schițe și mici povestiri.

Le-am distrus, și probabil erau lipsite de valoare, dar mi-au dat destule bătăi de inimă și voluptăți ascunse.

Doar cu încetineală a urmat, după aceste încercări, critica și autoexaminarea și abia în ultimul an de școală a venit prima mare și necesară decepție.

Începusem deja să fac ordine în poeziile mele de tinerețe, și de asemenea să privesc în genere cu neîncredere activitatea mea scriitoricească, cînd din întîmplare mi-au căzut în mînă două volume de Gottfried Keller pe care le-am citit de două și trei ori succesiv.

Atunci am văzut, printr-o bruscă revelație, cît de departe fuseseră visările mele de adevărata, aspra și realista artă, mi-am ars poemele și nuvelele și am privit în lume treaz și îngrozit, cu un sentiment de chinuitoare mahmureală.

VORBIND DESPRE DRAGOSTE — în această privință am rămas toată viața un copil.

Pentru mine iubirea pentru femei a fost totdeauna o adorație pură, o flacără izbucnită din tulburare, o împreunare a mâinilor înălțate spre cerul albastru. Din pricina mamei, și totodată din pricina propriului meu sentiment, de netălmăcit, cinsteam femeile în genere ca pe un neam străin, frumos și enigmatic care ne este superior printr-o frumusețe și o unitate a ființei și pe care noi trebuie să-l păstrăm ca sfânt, fiindcă stelele și albastrele înălțimi ale munților ne sînt depărtate iar Dumnezeu pare să fie mai apropiat.

Fiindcă viața aspră mi-a dat din belșug cu tifa, iubirea pentru femei mi-a adus mai multă amărăciune decît dulceață; totuși femeile rămîneau pe soclul lor înalt iar mie mi se potrivea rolul sărbătoresc al preotului în rugăciune, mai ușor decît cel dureros-comic al nebunului.

Rösi Girtanner mă întâlnea în fiecare zi cînd mergeam la masă. Era o fecioară de șaptesprezece ani, bine și mlădios construită.

De pe fața îngustă și oacheșă, plină de prospețime, vorbea frumusețea calmă, expresivă pe care mama ei o mai avea încă și pe care o moșteniseră de la străbuni.

Din această bătrînă, stimată și binecuvîntată casă ieșise din generație în generație, un șir lung și falnic de femei, fiecare liniștită și sti-

mabilă, fiecare proaspătă și nobilă și de o frumusețe fără cusur.

A rămas de la un maestru necunoscut un portret de femeie din familia Fuggerilor, pictat în secolul al șaisprezecelea, care este unul din cele mai prețioase tablouri pe care ochii mei le-au văzut.

Femeile din neamul Girtanner semănau cu acel chip pictat și Rōsi nu făcea excepție.

Toate acestea nu le știam pe atunci.

Eu o vedeam doar mergînd cu demnitatea ei liniștită și luminoasă și simțeam noblețea ființei ei grațioase.

Stăteam apoi seara, cugetînd în amurg, pînă ajungeam să-mi reprezint clar figura ei și apoi asupra sufletului meu de copil aluneca o melancolie dulce și misterioasă.

După care urma o tulburare a clipei de plăcere și mă copleșeau dureri amare.

Simțeam deodată cît de străină îmi era, cît de puțin mă cunoaște și se gîndește la mine, și că frumosul meu tablou de vis este o hoție comisă asupra ființei ei fericite.

Și, deși simțeam aceasta atît de ascuțit și chinuitor, vedeam imaginea ei pentru o clipă atît de adevărată și de vie, respirînd sub ochii mei, încît un val întunecat și cald îmi umfla inima și pînă și pulsul îndepărtat și rar îmi provoca suferință.

În timpul zilei se întîmpla ca valul să revină, în mijlocul unei ore de școală sau în mijlocul unei bătaii puternice.

Atunci închideam ochii, lăsam mîinile să-mi cadă și simțeam că alunec într-o prăpastie, pînă

cînd mă trezea apelul profesorului sau ghiontul unui camarad. Mă trezeam, fugeam în libertate și priveam cu o uimire visătoare în lume. Acum vedeam deodată cît de frumos și colorat era totul, cum lumina și respirația curgea prin toate lucrurile, cît de clar era verdele apei, cît de roșii erau acoperișurile și cît de albaștri erau munții. Dar această frumusețe nu mă distra, ci o primeam liniștit și înspăimîntat.

Cu cît mai frumos era totul, cu atît mai străin îmi apărea căci nu participam la frumusețe și mă aflam în afara ei. Printre acestea gîndurile mele apăsătoare găseau drumul înapoi spre Rōsi : dacă în această clipă aș muri, ea nu o va ști, nici nu se va întreba nici nu va fi tulburată de asta ! Totuși nu doream să fiu băgat în seamă de ea. Aș fi făcut ceva nemaiauzit pentru dînsa, sau i-aș fi dăruit ceva fără ca ea să știe de unde venea darul.

Am făcut mult pentru ea. Venea o scurtă vacanță și plecam acasă.

Acolo am făcut călătorii excesiv de lungi, parcurgînd mari distanțe în timp scurt.

După o asemenea călătorie cînd veneam ars de soare și flămînd, îmi veni ideea să rămîn flămînd și însetat pînă seara.

Totul pentru Rōsi Girtanner.

Găseam nume și cuvinte de gloriificare pentru ea pe crestele de munte îndepărtate și prin grotele niciodată călcate de picior omenesc.

Mă gîndeam că ispășesc plăcerea dragostei pentru ea prin tinerețea mea înghesuită în camera de elev.

Umerii mei erau largi și puternici, fața și ceafa erau negre și peste tot se întindeau și se tumefiau mușchii.

În penultima zi de vacanță am adus dragostei mele o jertfă florală.

Știam că în mai multe prăpăstii ispititoare, pe ieșituri înguste de pământ se găsește floarea reginei dar această floare argintie întunecoasă, fără culoare și bolnăvicioasă mi se părea ca neînsuflețită și fără farmec.

Am ajuns cu greu la câteva buchete de roze de Alpi, înflorind târziu și ispititor, risipite în culetele unor masive de stîncă.

Acum trebuia să înaintez. Și fiindcă tinerețea și iubirea nu cunosc nimic imposibil, am ajuns la țintă cu mâinile julite și cu șoldurile pline de cîrcei.

Nu puteam să chiui, în poziția în care mă aflam, dar inima cînta jodlere și plîngea de plăcere pe cînd tăiam cu grijă ramurile puternice și țineam prada în mîini.

Înapoi trebuia să mă cațăr cu florile în gură, și numai Dumnezeu știe cum eu, băiat îndrăzneț, am ajuns cu piciorul peretele.

Rozele de Alpi erau peste tot, dar eu aveam în mînă ultimele ramuri înflorite ale anului.

În altă zi am ținut florile în mînă pe timpul întregului drum de cinci ore.

La început inima mă îndemna puternic spre orașul lui Rōsi, dar cu cît era mai departe înălțimea muntelui, cu atît mai tare mă trăgea înapoi dragostea.

Îmi amintesc atît de bine acea călătorie cu trenul ! Pășunile Alpilor nu se mai vedeau de

mult, dispăruseră și dealurile dințate, unul după altul, și fiecare se desprindea cu un sentiment dureros din inima mea.

Acum dispăruseră toți munții și un peisaj larg, scund și verde luminos se arăta înaintea mea.

Acesta nu mă impresionase deloc la prima mea călătorie. Dar de această dată mă cuprinsese neliniștea, spaima și groaza ca și cum aș fi fost condamnat să călătoresc în cîmpii tot mai întinse, și aș fi pierdut iremediabil munții și dreptul de a avea o patrie.

În același timp vedeam mereu înaintea mea frumoasa față smeadă a lui Rösi, atît de străină și rece, și atît de indiferentă încît amărăciunea și durerea îmi oprea respirația.

Prin fața geămurilor alunecau una după alta veselele și curatele localități cu turnuri subțiri și cu frontoane albe, iar oamenii urcau și coborau, vorbeau, salutau, rîdeau, fumau și făceau glume — foarte veseli locuitori de la cîmpie, sprinteni, deschiși și politicoși — iar eu, flăcău greoi din țara de sus stăteam în mijlocul lor tăcut și trist.

Simțeam că nu mai eram acasă.

Simțeam că eram înstrăinat pentru totdeauna de munți și că totuși niciodată nu voi putea deveni un om din țara de jos, vesel, vioi, seducător și sigur. Unul ca acesta s-ar fi distrat totdeauna pe seama mea, unul ca acesta se va căsători odată cu Girtanner, și unul ca el va fi totdeauna cu un pas înaintea mea. Asemenea gînduri duceam spre oraș. Acolo am urcat în pod, după primele formule de salut, am deschis cutia mea și am luat o coală mare de hîrtie.

Nu era din cele mai fine și când am împachetat în ea trandafirii mei de Alpi și am legat pachetul cu o ață specială, adusă de acasă, nu mai arăta ca un dar de dragoste.

Foarte serios am dus pachetul pe strada unde locuia avocatul Girtanner și în primul moment favorabil am pășit prin poarta deschisă, m-am uitat în vestibul în lumina scăzută a amurgului și am pus legătura mea diformă pe scara largă, monumentală. Nimeni nu m-a văzut și n-am aflat niciodată dacă Rösi a ajuns să vadă omagiul meu.

Dar eu eram zgîriat de stînci și-mi riscasem viața pentru a depune o ramură de trandafir pe scara casei ei și în asta era ceva dulce, un poetic amestec de tristețe și fericire, care-mi făcea bine, sentiment pe care-l simt încă și azi.

Doar în orele fără har mi se pare cîteodată, ca și cum acea aventură a trandafirilor ar fi fost ca și celelalte istorii mai tîrzii de dragoste, o aventură donquichotescă.

Această primă dragoste a mea nu și-a găsit nici o finalitate ci a răsunat întrebător și fără salvare în anii tinereții mele și a alunecat pe lîngă amarezările mele de mai tîrziu ca o soră liniștită și mai vîrstnică.

Nici acum nu pot să-mi reprezint nimic mai nobil, mai pur și mai frumos decît acea tînră patriciană, bine făcută și cu privire liniștită. Și cînd cîțiva ani mai tîrziu, la o expoziție istorică la München, am văzut acel tablou fără nume, enigmatic și drăgălaș al fiicei Fuggerilor, mi s-a părut că întreaga mea tinerețe agitată și

însăpăimîntătoare îmi stă înaintea și mă privește cu ochii profunzi, adînc și pierdut.

Între timp îmi lepădam pielea, încet și prevăzător, și deveneam treptat și complet un tînăr.

O fotografie a mea făcută atunci arăta un băiat de țaran ciolănos, un lungan, în haine proaste de școlar cu niște ochi obosiți și cu niște membre necioplite și bătărănoase.

Doar capul avea ceva puternic și prematur conturat. Cu un fel de uimire vedeam dispărînd vîrsta copilăriei și așteptam cu o bucurie întunecată timpul studenției.

Trebuia să studiez la Zürich și în cazul unor succese deosebite, protectorii mei menționaseră și o călătorie de studii.

Toate acestea îmi apăreau ca o imagine clasică și frumoasă ; o boltă de verdeață, sobră și prietenoasă, cu busturile lui Homer și Platon, iar eu stînd și scriind sub acest umbrar aplecat asupra tomurilor și în toate părțile o largă, clară vedere asupra orașului, lacului, muntelui și depărtărilor frumoase.

Ființa mea devenise mai prozaică și totuși mai plină de avînt, și mă bucuram de viitorul noroc cu o încredere puternică că voi fi găsit demn de el.

În ultimul an de școală m-a captivat studiul italianei și prima cunoștință cu vechii nuveliști, al căror studiu profund îl rezervasem ca primă muncă plină de dragoste pentru semestrul de la Zürich.

Apoi veni ziua cînd am spus adio profesoriilor mei și părintelui casei, cînd mi-am făcut

cufărul și am atins în drum casa lui Răsi, luându-mi rămas bun cu o durere voluptoasă.

Prima vacanță mi-a dat un amar gust al vieții și mi-a retezat repede și cu asprime aripile viselor.

În curînd am găsit-o pe mama bolnavă. Zăcea în pat, vorbea puțin și venirea mea nu i-a produs mare bucurie.

Nu am suferit din cauza asta, dar mă durea totuși că bucuria mea și mîndria mea tinerească nu a găsit nici un ecou.

Apoi tatăl meu m-a lămurit că el nu avea nimic împotriva dacă voiam să studiez, dar că el nu poate să-mi dea bani pentru acest scop.

Dacă mica bursă nu-mi ajunge, va trebui să fiu atent să mă mulțumesc cu strictul necesar.

De la vîrsta mea el își cîștiga de mult propria pîine și așa mai departe.

N-am făcut multe plimbări, n-am vîslit și n-am urcat munții prea mult, căci trebuia să particip la munca din casă și de la cîmp și în jumătățile de zile libere nu am avut chef să citesc nici măcar o singură dată.

Mă revolta și mă obosea să văd cum banala viață cotidiană își cerea dreptul cu gura mare și înghițea tot ceea ce eu adusesem ca belșug și zburdălnicie.

Pe deasupra tatăl meu, de cînd îl frămînta problema banilor, era după felul său, aspru și concis, dar nu neprietenos față de mine și totuși asta nu mă bucura cu nimic. Faptul că imaginea mea de școlar și cărțile mele îi insuflau un respect liniștit și pe jumătate disprețuitor mă jignează și-mi făcea rău.

Și apoi mă gîndeam des la Răsi și aveam din nou sentimentul rău și cîrcotaș al neputinței mele țărănești, de a deveni vreodată în lume un om sigur de sine și mobil.

Meditam cîte o zi întreagă dacă nu ar fi mai bine să rămîn aici și să-mi uit speranțele și lă-tina mea în puternica și tulburea constrîngere a vieții sărăcicioase de acasă.

Chinuit și supărat rătăceam prin preajmă și nu găseam consolare și mîngîiere nici măcar la patul mamei bolnave.

Imaginea acelei bolți de verdeață visate, cu bustul lui Homer apărrea din nou ironică și îmi revărsam asupra ei toată furia și dușmănia ființei mele rănite.

Săptămînile erau insuportabil de lungi ca și cînd trebuia să-mi pierd întreaga tinerețe în acest răstimp fără speranțe, de supărare și sfîșiere.

Eram uimit și revoltat să văd cum viața a distrus atît de rapid și de profund visarea mea fericită și eram în poziția de a mă mira cît de brusc și puternic a crescut un învingător din chinurile de azi.

Viața îmi arătase latura neagră a zilei sale de lucru și acum pășea deodată cu profunzimile sale veșnice în fața ochilor mei sfioși și solicita tinerețea mea cu o experiență simplă și puternică.

Devreme, în dimineața unei zile calde de vară, sufeream de sete în pat și m-am sculat să merg în bucătărie unde de obicei stătea o cofă cu apă proaspătă. Pentru asta a trebuit să

trec prin camera de dormit a părinților unde m-au întâmpinat gemetele aparte ale mamei.

Am mers la patul ei, totuși ea nu mă vedea și nu mi-a răspuns ci gema sec și plină de spaimă, pleoapele îi tresăreau și fața era de un albastru palid.

Aceasta nu m-a speriat prea mult deși simțeam ceva înspăimântător.

Dar apoi am văzut ambele ei mâini zăcînd pe cearșaf liniștite ca niște surori adormite.

Privind aceste mâini am văzut că mama era pe moarte, căci ele erau obosite, moarte și fără voință, cum nu le are un om viu.

Mi-am uitat setea, am ingenuncheat lîngă pat, am pus mîna pe fruntea bolnavei și i-am căutat privirea.

Cînd m-a atins, era bună și fără suferință, dar aproape de stingere. Nu mi-am dat seama că trebuia să-l trezesc pe tata, care dormea alături cu o respirație aspră.

Am stat ingenuncheat aproape două ore și am văzut-o pe mama în chinurile morții.

Ea a suferit liniștit, serios și plină de curaj, cum se potrivea felului ei de a fi și mi-a dat un bun exemplu.

Cămăruța era liniștită și s-a umplut încet de lumina dimineții care se iveau ; satul și casa dormeau, și eu simțeam nevoia să însoțesc cu gîndul sufletul unei moarte, pe deasupra casei, satului, lacului și culmilor înzăpezite, în libertatea rece a unui cer de dimineată timpurie.

Simțeam puțină durere, căci eram plin de uimire și de venerație, deoarece trebuia să văd

cum se dezleagă o mare enigmă și cum cercul unei vieți se închide cu o ușoară tremurare.

Curajul fără plîsete al celei care pleca era atît de sublim, încît din gloria ei aspră o rază clară și rece a căzut și în sufletul meu.

Nu simțeam că tata doarme alături, că nu era de față nici un preot, că nici împărtășania, nici rugăciunile nu însoțesc sfînșind sufletul care se întorcea acasă.

Simțeam doar respirația dătătoare de fiori a eternității plutind prin camera întunecoasă și amestecîndu-se cu ființa mea.

În ultima clipă, cînd ochii erau deja stinși, am sărutat pentru prima oară în viața mea gura rece și ofilită a mamei.

Răceala străină a atingerii m-a străbătut dintr-o dată cu groază, stăteam pe marginea patului și simțeam că, încet și șovăitor, o lacrimă mare îmi aluneca pe obraz, pe bărbie și pe mîini.

Atunci s-a trezit tata, m-a văzut șezînd acolo și m-a întrebat amețit de somn ce s-a întîmplat.

Voiam să-i dau un răspuns. Am vrut să-i răspund dar n-am putut să spun nimic ci am ieșit din cameră și m-am dus ca în vis în camera mea unde mi-am luat încet și inconștient hainele.

Apoi tata a apărut la mine.

„Mama este moartă“, a spus el. „Ai știut?“

Am dat din cap.

De ce m-ai lăsat să dorm? Și nici un preot nu este aici! Ar trebui să...“ Rosti o înjurătură grea.

Asta mi-a făcut rău, ca și cum mi-ar fi plesnit o venă. Am mers spre el și l-am prins de amîndouă mîinile — era slab ca un copil pe lîngă mine — și l-am privit în față.

Nu puteam să spun nimic, dar el era liniștit și supărat și cînd ne-am dus amîndoi spre mama, l-a cuprins și pe el puterea morții și-i făcu fața străină și solemnă.

Apoi se aplecă asupra celei moarte și începu să plîngă ușor și copilărește, ca o pasăre, în tonuri înalte și slabe.

Eu am plecat și am dus vecinilor vestea.

Ei mă ascultau, nu puneau nici o întrebare ci mi-au dat mîna și au oferit ajutorul lor casei noastre care se afla în nenorocire.

Unul a luat drumul spre mănăstire pentru a aduce un călugăr și cînd m-am întors acasă deja o vecină era la grajdul nostru și îngrijea vaca.

Venise preotul și toate femeile, totul se petrecea punctual și corect ca de la sine, chiar cosciugul fusese făcut fără grija noastră și am putut să văd pentru prima oară cît de bine este ca în împrejurări grele să fii acasă și să aparții unei colectivități mici și sigure.

În celelalte zile aceasta trebuia să mă convingă și mai profund poate.

După ce cosciugul a fost binecuvîntat și coborît și convoiul de pălării demodate și țepoase a dispărut fiecare în cutia și dulapul ei, chiar și acelea ale rudeniilor mele, pe săracul tata l-a cuprins slăbiciunea.

El începu dintr-o dată să se autocompătimească și își exprimă în ciudate și mari întorsături biblice de frază nenorocirea că, după ce

și-a îngropat soția, trebuie să-și vadă și fiul pierdut și călătorind prin străinătăți.

Nu mai termina, eu îl ascultam înspăimîntat și eram aproape pregătit să-i promit că rămîn.

În această clipă, cînd mă pregăteam să răspund mi s-a întîmplat ceva important. Mi-a apărut dintr-o dată, în cîteva secunde, tot ceea ce de mic gîndisem, dorisem și sperasem dureros, îngrămădit totul în fața unui ochi interior brusc apărut. Vedeam mari și frumoase munci așteptîndu-mă, cărți care trebuiau citite și cărți care trebuiau scrise.

Auzeam foehnul suflînd și vedeam departe ape fericite și maluri strălucind în culori sudice.

Vedeam plimbîndu-se oameni cu fețe inteligente și spirituale, și femei frumoase, vedeam străzi și pasuri ducînd peste Alpi și trenuri grăbindu-se prin țări diferite, totul în același timp și totuși fiecare separat și clar și ca fundal pentru toate, era depărtarea nemărginită a unui orizont clar, traversat de nori grăbiți.

Învățătura, acțiunea, privirea, călătoria — întreaga multiplicitate a vieții strălucea în clipa zburătoare de argint înaintea ochilor mei și din nou ca în vremea copilăriei ceva a tremurat în mine cu avîntul puternic și inconștient spre marea întindere a lumii.

Eu tăceam și l-am lăsat pe tata să vorbească, am clătinat din cap și am așteptat pînă cînd impetuozitatea lui s-a calmat. Aceasta s-a întîmplat doar seara. Atunci i-am făcut cunoscută hotărîrea mea puternică de a studia și de a căuta

patria mea viitoare în imperiul spiritului, fără a-i cere nici un sprijin.

Nu m-a cercetat mai departe și m-a privit doar cu durere și clătinînd din cap.

Totuși înțelegea că de astăzi mă duc pe drumul meu și că voi deveni rapid și deplin străin de viața lui.

Astăzi cînd scriind îmi amintesc ziua, îl văd din nou pe tata așa cum stătea el în acea seară la fereastră.

Capul său de țăran, ascuțit și deștept stătea nemișcat pe gîtul subțire, părul scurt începea să încărunțească și în liniile (feței) aspre și severe durerea și bătrînețea apropiată lupta cu bărbăția tenace.

Despre el și despre șederea mea de atunci sub acoperișul său îmi rămîne încă o mică dar importantă întîmplare de povestit.

În ultima săptămînă înaintea plecării mele, tata își puse într-o seară căciula și apucă clanța ușii în mînă.

„Unde mergi ?“ l-am întrebat. — „Ce te privește ?“ spuse el. „Ai putea să-mi spui dacă nu e ceva rău“, am fost eu de părere. Atunci rîse și-mi spuse : — „Poți să mergi și tu cu mine, căci nu mai ești printre cei mici“. Astfel m-am dus cu el, la cîrciumă. Cîțiva țărani stăteau în fața unui ulcior de vin de Hallau, doi birjari străini beau absint, o masă plină de flăcăi tineri jucau jaș¹ și se certau tare.

¹ Joc de cărți elvețian.

Eram obișnuit să beau câteodată o sticlă cu vin și totuși acum era prima oară că intram fără să simt nevoia într-o cârciumă. Că tata era un chefliu merituos, știam numai din auzite. El bea mult și bine și totuși rămânea treaz, fără a uita vreodată cu adevărat să cadă într-o stare de amărăciune fără speranță.

Am observat ce multă atenție îi acordau cârciumarul și ceilalți oaspeți.

Ceru un litru de Vaud, mă chemă să închinăm și mă învăță cum trebuie făcut lucrul ăsta. Trebuia băut încet, apoi trebuia prelungită treptat raza elipsei și în final trebuia din nou să înclini sticla cât mai mult posibil.

Apoi începu să povestescă despre diferitele vinuri pe care le cunoștea și pe care avea grijă să le bea la ocazii rare, dacă mergea vreodată în oraș sau în Italia.

Îmi vorbi cu multă seriozitate de Veltlinerul de un roșu profund din care deosebea trei soiuri. Apoi începu să vorbească cu glas scăzut și pătrunzător despre anumite sticle de vin de Vaud.

Șoptind și cu o mină de povestitor îmi vorbi despre vinul de Neuchâtel.

Sînt ani cînd spuma acestui vin seamănă cu stelele la turnarea în pahar.

Și îmi arată steaua pe masă cu degetul arătător umed.

Apoi se adînci în presupuneri monstruoase asupra esenței și gustului vinului de Champagne pe care nu-l băuse niciodată și despre care credea că îmbată cui doi bărbați.

Tăcut și gînditor își aprinse o pipă.

Tata observă că nu am ce să fumez și-mi dădu zece păpuși negre pentru țigări.

Apoi stăturăm unul în fața celuilalt, ne suflam fumul în față și beam încet lăsînd prima sticlă goală.

Vinul de Vaud, galben și picant avea un gust excelent pentru mine.

Treptat țăranii de la masa alăturată au intrat în discuție și pînă la urmă s-au așezat unul după altul la masa noastră, prevăzători și dregîndu-și glasul.

Apoi am ajuns chiar eu în centru și s-a dovedit că renumele meu de cățărător în munți nu fusese uitat. Îndrăzneala urcușului și coborîrea nebunească, învăluită într-o negură mistică, au fost povestite, judecate și apărute.

Între timp am terminat și al doilea litru și mi s-a urcat sîngele la cap.

Cu totul împotriva naturii mele am început să mă laud cu glas tare și am povestit și îndrăzneța cățărare pe peretele cu o înaltă pășune a Alpilor unde am cules trandafirii pentru Rōsi Girtanner. Nu am fost crezut, eu susțineam sus și tare, s-a rîs și am devenit furios.

Am provocat la bătaie pe cine nu mă crede și am lăsat să se vadă că la nevoie mă gîndesc să-i conving pe toți la un loc (să mă creadă). Atunci veni un țăran bătrîn și încovoiat să ne servească, aducînd un ulcior mare de piatră și așezîndu-l culcat pe masă.

„Vreau să-ți spun ceva“ rîse el. „Dacă ești atît de tare, sfărîmă ulciorul cu pumnul. Atunci îți vom plăti cît vin încape în ulcior. Dacă nu poți, plătești tu vinul.“

Tata a fost de acord. Atunci m-am ridicat, am învelit mîna cu batista și am lovit.

Primele două lovituri nu au avut nici un efect.

La a treia ulciorul s-a sfărîmat în bucăți. „Plata!“ a strigat tata strălucind de bucurie și bătrînul păru să fie de acord. „Bine!“ zise el, „Eu plătesc vinul, atît cît încape în ulcior. Nu va fi însă prea mult“. Desigur, în cioburi nu mai încăpea nici măcar o halbă și la durerea în braț s-a mai adăugat și batjocura. Chiar tata a rîs de mine.

„Acum ai cîștigat“ am strigat eu umplînd cioburile din sticla noastră și turnîndu-i-le pe cap bătrînului.

Eram din nou învingător și am obținut aplauzele oaspeților.

Astfel de glume tari erau îmîinse chiar mai departe.

Apoi tata schiopătă prin casă, și am făcut zgomot, bodogănind arțăgoși, în camera în care cu nici trei săptămîni înainte fusese cosciugul mamei.

Am căzut într-un somn greu și dimineața eram pustiit și zdrobit.

Tata își bătea joc de mine, era vesel și luminos și se bucura vizibil de superioritatea lui.

Dar eu am jurat în liniște, să nu mai chefuliesc și am așteptat cu înfrigurare ziua plecării.

Ziua a venit și am plecat, dar nu mi-am ținut jurămîntul. Galbenul vin de Vaud, Veltlinerul, roșu — intens, vinul de Neuchâtel și multe alte vinuri mi-au devenit cunoscute și buni prieteni.

IEȘIND DIN SEARBĂDUL și apăsătorul aer al patriei, am început mari zboruri întru plăcere și libertate. Dealtfel, dacă în viață am pășit cu măsură, m-am bucurat totuși de plăcerea deosebită, entuziastă, a tinereții bogate și pure.

Asemenea unui tânăr războinic care face popas la marginea înflorită a pădurii, am trăit într-o fericită neliniște între luptă și joc ; și ca un observator atent stăteam într-o prăpastie întunecoasă, ascultînd urletul și loviturile unui mare curent și cu sufletul pregătît să perceapă acordul lucrurilor și armonia oricărei vieți.

Beam fericit și cu nesaț din paharul plin al tinereții, suportam în liniște dulcile suferințe pentru frumoasele și sfios adoratele femei și gustam cel mai nobil noroc al tinereții, acela al unei vesele, bărbătești și pure prietenii, pînă la capăt.

Într-un costum nou de haine, cu un mic cu-făr plin de cărți și cu restul averii mele, veneam pregătît să-mi cuceresc o bucată de lume și apoi să dovedesc încăpățînaților de acasă, cît de curînd cu putință, că sînt croit din alt material decît ceilalți din neamul Camenzind.

Trei ani minunați am locuit în aceeași mansardă bătută de vînt și din care se vedea pînă departe, unde învățăm, făceam poezii, sufeream și mă simțeam înconjurat de toată frumusețea pămîntului cu o apropiere caldă.

Nu aveam mîncare caldă în fiecare zi, dar în fiecare zi, în fiecare noapte și în fiecare oră inima cînta, rîdea și plîngea, plină de o puter-

nică bucurie și viața păstra iubirea caldă și dureroasă strînsă în sine.

Zürich era primul oraș mare pe care eu, ca un Petru cel Verde, îl vedeam, și cîteva săptămîni de-a rîndul am ținut ochii larg deschiși.

Nu mi s-a întîmplat să admir sau să invidiez sincer viața orașului și prin aceasta eram cu adevărat țaran ; dar simțeam bucuria provocată de multitudinea străzilor, caselor și oamenilor. Priveam străzile însuflețite de trăsuri, peisajele acvatice, piețele, grădinile, clădirile luxoase și bisericile ; vedeam oameni harnici mergînd la muncă în trăsuri, vedeam studenți hoinărind, notabilități plimbîndu-se, îngîmfați fălindu-se, străini rătăcind.

Femeile trufase, după ultima modă, ale celor bogați, îmi treceau pe dinainte ca păunii în curtea de păsări, frumoase, mîndre și ușor ridicule.

Timid propriu-zis nu eram ci doar rigid și încăpățînat, și nu mă îndoiam că eram chiar omul făcut să cunosc pînă la capăt această viață animată a orașului și că mai tîrziu, cîndva, îmi voi găsi aici locul meu sigur.

Tineretea mi-a apărut întruchipată în persoana unui om tînr și frumos care studia în același oraș și care ocupase două camere frumoase la primul etaj al casei mele.

În fiecare zi îl auzeam dedesubt cîntînd la pian și pentru prima oară am înțeles ceva din magia muzicii, cea mai feminină și mai dulce artă.

Apoi îl vedeam pe frumosul tînr părăsind casa, cu o carte sau cu caietul de note în stînga,

iar în dreapta cu o țigară al cărei fum se învîrteja în spatele siluetei sale subțiri și aplecate.

M-a cuprins o dragoste sfioasă pentru el și totuși am rămas la distanță și mă temeam să am o legătură cu un om lîngă a cărui ființă ușoară, liberă și bogată, sărăcia, nevoile felului meu de viață mi-ar fi adus numai umilință. Dar a venit el singur spre mine.

Într-o seară a bătut la ușa mea și m-am speriat puțin ; căci nu primisem încă nici o vizită la mine.

Frumosul student intră, îmi dădu mîna, își spuse numele și făcu totul așa de liber și de bucuros ca și cînd am fi fost cunoștințe vechi.

„Voiam să întreb dacă n-ați avea plăcerea să faceți puțină muzică cu mine“ spuse el prietenos. Dar eu nu atinsesem un instrument în viața mea.

I-am spus aceasta și am adăugat, că în afară de jodlere nu cunosc nici un fel de artă de a cînta, dar că totuși cîntecul său la pian mi-a sunat adesea frumos și seducător.

„Cum te poți înșela“ strigă el bucuros. „După exteriorul dumneavoastră aș fi jurat că sînteți muzician.

Minunat ! Dar puteți cînta jodlere ? O, vă rog, cîntați-mi odată ! Vă ascult foarte bucuros.“

Eram perplex și l-am lămurit că așa la comandă și în cameră nu pot cînta jodlere. Aceasta trebuie să se întîmple pe munte sau cel puțin în libertate și numai din proprie plăcere.

„Atunci cîntați pe un munte ! Poate mîine ? Vă rog foarte mult. Am putea s-o ștergem împreună diseară. Hoinărim și stăm la taifas puțin, apoi cîntați jodlere și coborîm în vreun sat să cinăm și să rămînem peste noapte. Aveți timp ?“

O, dar timp este destul. Vorbeam prea repede. Apoi l-am rugat să-mi cînte ceva, și am coborît cu el în locuința sa frumoasă și spațioasă.

Cîteva tablouri moderne înrămate, pianul, o anumită dezordine agreabilă și un plăcut miros de tutun produceau în spațiul plăcut al camerei un fel de eleganță liberă și confortabilă și o atmosferă familiară, care mie îmi era complet nouă.

Richard se așeză la pian și cîntă cîteva măsuri.

„Cunoașteți asta, nu-i așa ?“ dădu el din cap, și era o priveliște măreață aceea a mișcării capului său frumos în timpul cîntecului, pe cînd mă privea cu ochi strălucitori.

„Nu“, am spus eu, „nu cunosc“.

„E Wagner“, replică el, „din *Maeștrii Cîntăreți*“, și cîntă mai departe.

Cînta lejer și puternic, melancolic și limpede, și muzica mă cuprinse ca o baie ațîțătoare și caldă.

În același timp contemplam cu o plăcere ascunsă ceafa delicată, spatele cîntărețului și mîinile sale albe și mă copleși același sentiment sfios și admirativ de afecțiune și atenție cu care contemplam pe acel elev cu păr negru, împreună cu dorința timidă ca acest om frumos și

distins să devină prietenul meu cu adevărat și ca vechea, neuitata mea dorință în privința unei astfel de prietenii să devină realitate.

L-am luat să petrecem împreună o zi întreagă. Încet și tăifăsuind am urcat o colină mare, am privit orașul, lacul și grădinile și am savurat frumusețea intensă a amurgului.

„Și acum cîntați un jodler!“ strigă Richard. „Dacă vă jenați încă, întoarceți-mi spatele. Dar tare, vă rog, tare!“

Părea mulțumit. Cîntam dezlănțuit și bucuros în depărtarea roșiatică a serii, în toate tonurile și cu toate mlădierile.

Cînd eu încetam, voia să spună ceva, dar se abținea și tălmăcea ascultînd muntele. De pe o înălțime depărtată venea răspunsul, subțire, prelung și îngroșat, salutul unui cioban sau călător, și noi ascultam liniștiți și bucuroși.

În timp ce stăteam și ascultam împreună, mă încercă pentru prima oară fiorul scump al sentimentului că mă aflu lîngă un prieten și că privim în doi depărtările roșietice înnorate ale vieții.

Lacul înserat își începu delicatul său joc de culori și cu puțin înaintea apusului de soare văzui prin ceața împrăștiată cîteva culmi semețe și îndărătnic dințate ale Alpilor.

„Acolo este patria mea“ am spus eu.

Culmea mijlocie este Vîrful Roșu, la dreapta este Cornul Caprei, la stînga și departe încolo este rotunda turmă de vîrfuri a Alpilor. Aveam zece ani și trei săptămîni cînd am urcat prima oară pe această culme largă.

Am strîns puțin ochii, ca să mai văd și vîrful cel mai sudic. După cîteva clipe, Richard a spus ceva ce n-am înțeles.

„Ce ați spus?” am întrebat.

„Spun că știu acum ce fel de artă practicați”.

„Care anume?”

„Sînteți poet.”

M-am înroșit de supărare și eram mirat cum de a ghicit.

„Nu”, am spus eu, „poate nu sînt. Am făcut chiar versuri la școală, dar acum nu mai fac de mult.”

„Pot să le văd și eu odată?”

„Sînteți grăbit. Dar nu trebuie să le vedeți, chiar dacă le-aș mai avea încă.”

„Trebuie să fie lucruri foarte moderne, cu mult Nietzsche în ele?”

„Ce e asta?”

„Nietzsche? Dumnezeuule mare, nu-l știți deci?”

„Nu. De unde să-l cunosc?”

Era mirat că nu-l cunosc pe Nietzsche.

Eu eram însă supărat și l-am întrebat pe cîți ghețari a fost pînă acum? Cînd mi-a spus că nu a fost pe nici unul, am arătat aceeași mirare disprețuitoare pe care o arătase și el mai înainte.

Atunci îmi puse mîna pe umăr și-mi spuse cu seriozitate: „Sînteți sensibil. Dar nu știți chiar deloc ce om de o curățenie de invidiat sînteți și cît de puțini asemenea oameni există.

Vedeți dumneavoastră, într-un an sau doi veți cunoaște pe Nietzsche și alte asemenea

mărunțișuri mult mai bine decît mine fiindcă sînteți mai serios și mai deștept.

Dar vă simt cu bucurie apropierea așa cum sînteți acum. Nu cunoașteți nici pe Nietzsche nici pe Wagner, dar ați umblat mult pe zăpezile munților și aveți o față zdravănă de om din țara de sus. Și desigur sînteți un poet. Se vede asta imediat pe fruntea dumneavoastră.“

Chiar și faptul că mă privea atît de deschis și fără jenă și că-și spunea cu ușurință părerile, mă umplea de uimire și mi se părea un lucru neobișnuit. Încă mai mirat și mai fericit am fost cînd opt zile mai tîrziu a închinat cu mine „bruderschaft“ într-o berărie foarte frecventată. A sărit în sus de față cu toată lumea, m-a sărutat, m-a îmbrățișat și a dansat cu mine ca un smintit în jurul mesei.

„Ce va crede lumea!“ l-am prevenit cu timiditate.

„Ei vor gîndi : cei doi sînt neobișnuit de fericiți sau neobișnuit de beți ; cei mai mulți însă nu vor gîndi nimic.“

În general, Richard mi se părea adesea în comparație cu mine un adevărat copil, deși el era mai vîrstnic, mai deștept, mai bine educat și în toate privințele mai bine dotat și mai rafinat decît mine.

Pe stradă făcea curte unor fete de școală încă neformate, într-un mod festiv-ironic, cele mai serioase bucăți de pian le întrerupea pe neașteptate cu glume complet copilărești, și cînd mai mult ca să ne aflăm în treabă, ne-am dus într-o biserică, spuse deodată meditativ și grav, în mijlocul predicii : „Nu găsești că preo-

tul arată ca un bătrîn iepure de casă ?“ Comparația era bună, dar eu am găsit că ar fi putut să mi-o spună după aceea, și i-am spus acest lucru.

„Dar dacă totuși era corect !“ făcu el pe supăratul. „Pînă trecea slujba, probabil aș fi uitat-o.“

Că glumele lui nu erau totdeauna spirituale, se vedea adesea doar la citarea unor versuri, dar nu mă deranja nici asta, nici altele căci ceea ce iubeam și admiram la el, nu erau glumele și spiritele ci bucuria iresponsabilă a ființei sale ușoare și copilărești, care ieșea la lumină în fiecare clipă și îl înconjura cu o atmosferă ușoară și veselă. Ea putea să se exprime într-un gest, într-un rîs ușor, într-o privire fidelă, dar nu putea să se ascundă mult timp. Sînt convins că el chiar și în somn rîde cîteodată sau trebuie că face un gest de veselie.

Richard mă aducea adesea la întîlnirile cu alți tineri, studenți, muzicieni, pictori, literați, străini de tot felul, căci persoanele interesate, amatoare de artă și mai aparte îl înconjurau, ajungeau în anturajul său.

Erau cîteva spirite serioase și temperamente luptătoare, filozofi, esteticieni și socialiști și de la mulți puteam să învăț ceva bun. Cunoștințe din cele mai diferite domenii îmi parveneau detaliat, eu întregam și citeam mult pe lîngă aceasta, și astfel am cîștigat treptat o anumită imagine a ceea ce atrăgea și chinuia cele mai agere capete ale timpului și am căpătat o imagine binefăcătoare și dătătoare de impulsuri în internaționala spirituală.

Dorințele lor, presimțirile, lucrările și ideile lor erau atractive și inteligibile, fără ca un îndemn propriu mai puternic să mă fi făcut să lupt pentru sau contra.

La cei mai mulți găseam toată energia gândului și a suferinței îndreptată spre situația și corectarea societății, statelor, științelor, artelor, metodelor de învățămînt, cei mai puțini mi se păreau a fi conștienți de necesitatea de a cunoaște, de a construi în sine însuși, fără un scop exterior, spre a lămuri relația lor personală cu timpul și cu eternitatea.

Și în mine se găsea acest îndemn dar mai mult în stare de amorțeală.

Prietenii nu am mai legat, fiindcă îl iubeam pe Richard în exclusivitate și cu gelozie.

Chiar și femeile, cu care el avea relații multe și intime, am căutat să le îndepărtez.

Cele mai mici întâlniri cu el le respectam cu o exactitate chinuitoare și eram sensibil dacă el mă lăsa să aștept.

Odată m-a rugat să-l iau la vîslit la o anumită oră.

Eu am venit, nu l-am găsit acasă, și am așteptat trei ore pînă la venirea lui. În ziua aceea i-am reproșat toată neglijența, cu asprime.

„De ce nu te-ai dus foarte simplu să vîslești singur?” rîse el mirat.

„Uitasem complet acest lucru; totuși nu e, nici o nenorocire.”

„Sînt obișnuit să-mi țin cu punctualitate cuvîntul” i-am răspuns cu asprime. „Dar sînt obișnuit și ca ție puțin să-ți pese dacă mă știi

așteptându-te undeva. Dacă ai așa mulți prieteni !“

El mă privi cu o nemăsurată uimire.

„Va-să-zică așa în serios iei tu fiecare bagatelă ?“

„Prietenia mea nu este pentru mine o bagatelă. “

Acest cuvînt îi pătrunse în suflet.

„Astfel că el jură o grabnică îmbunătățire“... cită Richard sărbătorește, îmi cuprinse capul, își frecă după obiceiul de dragoste oriental nările de ale mele și mă mîngîie pînă cînd rîzînd supărat m-am îndepărtat cu el ; prietenia noastră era din nou luminoasă.

În mansarda mea stăteau în prețioase, adesea scumpe volume, filosofii moderni, poeți și critici, revistele literare din Germania și Franța, piese noi de teatru, foiletoane pariziene și esteticienii vienezi la modă.

Mai serios și mai plin de dragoste decît cu aceste lucruri citite în grabă, mă ocupam cu vechii mei nuveliști italieni și cu studiile istorice. Dorința mea era să dau cît mai curînd deoparte filologia și să mă ocup numai cu istoria. Pe lîngă opere asupra istoriei generale și a metodei istorice, citeam în special izvoarele și monografiile asupra epocii evului mediu tîrziu în Italia și Franța. Aici învățai pentru prima oară să cunosc mai exact pe cel mai îndrăgit dintre oameni, pe Francisc din Assisi, cel mai spiritual și mai divin din toți sfinții.

Și astfel visul meu era el, fiindcă văzusem deschisă înaintea mea mulțimea vieților și spiritelor, în alevărul lor zilnic și îmi încălzea ini-

ma cu ambiție, bucurie și cu vanitate tinerească.

În sala de curs mi-am impus știința serioasă, puțin aspră și puțin cam plicticoasă.

Acasă mă întorceam la istoriile misterios pioase sau fioroase ale evului mediu sau la plăcuții nuveliști vechi, a căror frumoasă și deplină lume mă înconjura ca un colț de po-veste umbros și crepuscular sau simțeam sălbatecul talaz al idealurilor și suferințelor moderne rostogolindu-se asupra mea.

Între timp ascultam muzică, râdeam cu Richard, luam parte la reuniunile prietenilor săi, aveam legături cu francezi, germani, ruși, ascultam lectura cu voce tare a unor cărți deosebite, mergeam ici și colo în atelierele pictorilor sau frecventam societăți de seară în care o grămadă de spirite tinere agitate și confuze apăreau și mă înconjurau ca un carnaval fantastic.

Într-o duminică Richard mă vizită cu o mică expoziție de picturi noi. Prietenul meu rămase în picioare înaintea unui tablou care reprezenta un spiriduș cu două capre.

Era sprinten și curat pictat dar un pic demodat și propriu-zis fără un adevărat miez artistic. În orice salon convenabil se văd destule astfel de tablouașe plăcute dar fără însemnătate. Totuși m-a bucurat ca o reprezentare destul de fidelă a pășunilor natale. L-am întrebat pe Richard ce-l leagă de micul tablou.

„Asta de aici“ spuse el și arăta spre numele pictoriței de la colțul tabloului. Nu puteam descifra literele roșu-brune. „Tabloul“, spuse Richard „nu e mare lucru“. Există altele mai

frumoase. Dar nu există pictoriță mai frumoasă ca aceea care a pictat tabloul. Ea se numește Erminia Aglietti, și dacă vrei, putem merge mâine la ea și să-i spunem că e o mare pictoriță.

„O cunoști?”

„Desigur. Dacă tablourile ei ar fi la fel de frumoase ca ea însăși, ar fi de mult bogată și n-ar mai picta. Pictează fără plăcere și numai fiindcă întâmplător nu a învățat nimic altceva, din care să poată trăi.” Richard uită lucrul acesta și reveni abia câteva săptămîni mai târziu asupra lui.

„Am întîlnit-o ieri pe Aglietti. Voiam s-o vizităm din nou. Deci haide! Ai un guler curat? E foarte atentă la aceste lucruri.”

Gulerul era curat și noi mergeam împreună la Aglietti, eu cu o constrîngere interioară, căci relațiile libere, vesele ale lui Richard și a camarazilor săi cu pictorițe și cu studenți nu-mi plăcuseră niciodată.

Bărbații erau în aceste relații destul de brutali, cînd grosolani, cînd ironici; dar femeile erau practice, deștepte și galante și nicăieri nu se mai putea observa ceva din aura luminoasă în care eu vedeam și stimam femeile altădată.

Întru cîtva stînjenit, am intrat în atelier. Cu aerul uneltelor de pictură eram destul de familiar, totuși intram acum pentru prima oară în atelierul unei femei.

Era foarte sobru și ordonat. Trei sau patru tablouri terminate atîrnau în rame, unul stătea abia pictat pe șevalet. Restul peretelui era acoperit cu schițe în creion foarte curate și apetisante la vedere și cu un dulap de cărți pe ju-

mătate gol. Pictorița primi salutul nostru cu răceală.

Ea puse pensula deoparte și se aplecă în șorțul de pictură spre dulap, încît se părea că nu vrea să piardă deloc timpul cu noi.

Richard îi făcu complimente disproporționate asupra tabloului expus. Ea rîse de el și îi interzise (să-i mai facă complimente).

„Dar domnișoară, puteam să am intenția să cumpăr tabloul ! În plus vacile sînt de...”

„Sînt capre” zise ea liniștit.

„Capre ? Natural capre ! Despre un studiu voiam să spun, care m-a deconcertat. Sînt capre, cum trăiesc ele, atît de pe măsura caprelor. Întrebați-l pe prietenul meu Camenzind, care este un fiu al muntelui ; el îmi va da dreptate”.

M-am simțit străbătut și parcurs de privirile pictoriței în timp ce ascultam transportat și înveselit discuția.

Ea m-a privit lung și nestîinjenit.

„Sînteți elvețian ?”

„Da, domnișoară.”

„Se vede. Și acum, ce spuneți de caprele mele ?”

„Oh, au ieșit foarte bine. Cel puțin nu le-am luat drept vaci, ca Richard.”

„Foarte amabil. Sînteți muzician ?”

„Nu, student.”

Mai departe nu a vorbit nici un cuvînt cu mine, și am găsit liniștea spre a o contempla.

Statura era deformată de un șorț lung, iar fața nu mi s-a părut frumoasă.

Tăietura acesteia era ascuțită și slabă, ochii puțin severi, părul bogat, negru și moale ; ceea ce mă izbea și chiar mă zguduia era culoarea feței. Îmi amintea de Gorgonzola și nu m-aș fi mirat să găsesc mici tăieturi verzi pe fața ei.

Nu mai văzusem această paloare italiană și acum, în lumina neprielnică a atelierului dimineata, apărea înspăimântător de împietrită — nu ca marmura ci ca o piatră foarte uzată și pală. Nu eram de asemenea obișnuit să examinez o față de femeie în formele ei, ci mă îngrijeam într-un fel băiețesc mai mult, să caut smalțul, roșeața și grația.

Chiar Richard fusese indispus de vizita de azi.

Cu atât mai mirat sau mai exact speriat am fost, când el îmi spuse după un timp că Aglietti ar fi bucuroasă să-mi facă portretul. Ar fi vorba doar de câteva schițe, fața nu era necesară, figura mea lată avea ceva tipic.

Despre acestea voi vorbi mai departe, iar acum mă voi referi la un alt mic eveniment care a schimbat întreaga mea viață și a determinat pentru ani întregi viitorul meu.

Într-o dimineață, când m-am sculat, devenisem scriitor.

La îndemnul lui Richard scrisesem, ca simple exerciții de stil, câteva bucăți în care descriam tipuri ocazionale, din cercul nostru, mici trăiri, convorbiri și alte lucruri abia schițate și pe cât posibil fidele și de asemeni câteva eseuri pe teme literare și istorice.

Într-o dimineață, pe când stăteam încă în pat, intră Richard la mine și pune treizeci și cinci

de franci pe capacul patului meu. „Aceștia îți aparțin“, spuse el pe un ton de afaceri. În sfârșit, când făcusem în gând tot felul de presupuneri, scoase un ziar din buzunar și-mi arătă tipărită una din micile mele nuvele. Copiasse mai multe manuscrise de-ale mele, le dăduse unui redactor care îi era prieten și le vînduse în cea mai mare liniște. Prima, care fusese tipărită, obținuse onorarul pe care-l țineam acum în mînă.

Nu m-am simțit niciodată atît de ciudat. Propriu-zis mă supăraseră manevrele prevăzătoare ale lui Richard, dar dulcea mîndrie a primei publicări și banii frumoșei, ca și mulțumirea la gândul unei mici glorii literare a fost totuși mai tare și pînă la sfârșit a învins.

Prietenul meu a aranjat întîlnirea cu redactorul într-o micuță cafenea. El mă rugă să-i îngădui să păstreze celelalte lucrări pe care i le arătase Richard și mă invită să-i trimit din cînd în cînd altele noi. Era un ton propriu în lucrările mele, mai ales în cele istorice, din care el ar fi primit bucurios mai multe și pe care voia să mi le plătească cu regularitate.

Acum abia vedeam importanța lucrului. Puteam nu numai să mănînc zilnic cu regularitate și să-mi plătesc micile mele datorii ci și să dau deoparte constrîngerile studiului și poate, în curînd, lucrînd în domeniul meu preferat, să pot trăi din resurse proprii.

Deocamdată am primit de la acel redactor o grămadă de cărți noi spre a le recenza, pe care mi le-a trimis acasă. M-am hrănit și am avut de-a face cu ele săptămîni de-a rîndul; dar

fiindcă onorariul venea abia la sfîrșitul trimes-
trului și cum eu trăisem mai bine decît de
obicei, avîndu-l în vedere, ajunsei într-o zi la
fundul sacului și puteam începe încă o dată o
cură de slăbire. Cîteva zile am răbdat în cămă-
ruța mea cu pîine și cafea, apoi foamea mă împ-
pinse într-un restaurant.

Am luat cu mine trei dintre cărțile de recen-
zat ca să le las ca zălog pentru mîncare.

La anticar încercasem zadarnic să le duc.

Mîncarea era bună, dar la cafeaua neagră am
simțit o spaimă în inimă. Timid, i-am spus chel-
neriței că nu am nici un ban, dar că vreau să-i
las cărțile ca zălog.

Ea luă una dintre ele în mîină, un volum de
versuri, îl răsfoi curioasă și întrebă dacă tre-
buie să-l citească. Ea citea cu mare plăcere, dar
nu poate niciodată ajunge la cărți. Simțeam că
sînt salvat și i-am propus să păstreze cele trei
volumașe în locul plății pentru mîncare. Ea a
fost de acord și a primit în acest mod cărțile
pînă la urmă, cu șaptesprezece franci.

Pentru albumașele de poezie am cerut pu-
țină brînză și pîine, pentru romane pîine cu
vin, iar cîteva nuvele valorau doar o ceașcă
de cafea cu pîine.

Pe cît îmi mai amintesc cele mai multe lu-
cruri erau scrise în stilul modern, convulsio-
nat, și femeia aceea de treabă trebuie să-și fi
făcut o impresie ciudată despre literatura ger-
mană modernă.

Îmi amintesc cu satisfacție acea dimineață
cînd am citit cu sufletul la gură încă un volum
pînă la sfîrșit și am scris cîteva rînduri asupra

lui, pînă la vremea amiezii, ca să pot procura ceva comestibil cu suma primită pentru recenzie.

De Richard căutam să-mi ascund dificultățile mele bănești fiindcă mă rușinam inutil de ale sale și puteam să primesc ajutorul său doar cu neplăcere și pentru scurte perioade.

Nu mă consideram un poet. Ceea ce scriam de obicei erau foiletoane, nu poezii. În tăcere nutream speranța ascunsă că îmi va fi dat într-o zi să compun o poezie, un mare, îndrăzneț cîntec de dor și de viață.

Oglinda clară și fericită a sufletului meu era umbrită uneori de un fel de melancolie, totuși deocamdată nu fusese serios afectată. Venea cîteodată, pentru o zi sau pentru o noapte, ca o groază visătoare și singuratecă dar dispărea fără urmă și se întorcea după săptămîni sau luni.

Îmi devenise treptat ca o prietenă de încredere și nu o simțeam chinuitoare ci numai ca pe o obositoare neliniște care-și avea propria ei dulceață.

Cînd mă cuprindea, noaptea, în loc să dorm, stăteam ore întregi la fereastră, priveam lacul negru, siluetele munților desenate pe cerul alburiu și încîntătoare stele. Atunci mă cuprindea adesea un înspăimîntător, dulce și puternic sentiment, ca și cum toată această frumusețe a nopții mă privea cu un reproș îndreptățit. Ca și cum stelele, munții și lacurile jinduiau după cineva care să înțeleagă și să exprime frumusețea și suferința ființei lor tăcute și era ca și cum aș fi fost eu acel unul, ca

și cum ar fi fost adevărata mea profesie să dau expresie mutei naturi în poezie.

Nu mă gîndeam niciodată în ce fel era aceasta posibil, ci simțeam numai noaptea, superbă, serioasă, nerăbdătoare, așteptîndu-mă într-o dorință tăcută.

Nu scriam nimic în astfel de dispoziții. Totuși simțeam față de aceste glasuri întunecate un sentiment de responsabilitate și de obicei după astfel de nopți urmau drumuri pe jos, de mai multe zile.

Mi se părea că prin aceste rătăcirile aș putea să dovedesc pămîntului puțină iubire, lui, care mă implora tăcut, dar rîdeam apoi de această tălmăcire a lor.

Aceste călătorii rătăcitoare au devenit un temei al vieții mele de mai tîrziu ; o mare parte a anilor de pînă acum i-am petrecut ca un călător, în peregrinări de săptămîni și luni prin mai multe țări. M-am obișnuit să umblu cu bani puțini și cu o bucată de pîine în buzunar, fiind zile întregi singur pe drum și înnoptînd adesea sub cerul liber.

Pe pictoriță o uitasem cu totul, absorbit de preocupările mele de scriitor.

Atunci veni un bilet de la ea : „Cîțiva prieteni și prietene vor veni joi la mine la ceai. Poftiți și dvs și aduceți și pe prietenul dvs.“

M-am dus și am găsit adunată acolo o mică societate de artiști.

Erau oameni complet necunoscuți, uitați, neurmați de nimeni, ceea ce pentru mine avea ceva dureros, deși toți păreau mulțumiți și fideli.

S-a adus ceai, pline cu unt, șuncă și salată. Fiindcă nu am găsit ~~nic~~ un cunoscut acolo, și în afară de aceasta eram tăcut din fire, m-am lăsat pradă foamei și am mâncat cam jumătate de oră tăcut și tenace, timp în care ceilalți abia sorbeau din ceai și pălăvrăgeau.

Cînd și ceilalți, unul după altul au vrut să se servească, s-a văzut că mîncasem singur întreaga rezervă de șuncă. Nutrisem credința înșelătoare că se găsește cel puțin o a doua farfurie de rezervă.

S-a rîs cu îngăduință și am primit cîteva priviri ironice, eram furios și am blestemat șunca italienei.

M-am sculat și m-am scuzat scurt față de ea, am lămurit că altă dată vreau să-mi aduc cina cu mine și mi-am luat pălărioara.

Atunci Aglietti mi-a luat pălăria din mîină, m-a privit mirată și liniștită și m-a rugat serios să rămîn.

Pe fața ei cădea lumina unei lămpi cu picior, împrăștiată printr-o sită de crep, și atunci, în mijlocul supărării am văzut, cu ochii dintr-o dată treji, minunata și matura frumusețe a acestei femei.

M-am văzut dintr-o dată necuviincios și prost și m-am așezat într-un colț retras ca un elev de școală pedepsit.

Am rămas acolo răsfoind un album despre lacul Como. Ceilalți beau ceai, umblau de colo-colo, rîdeau și vorbeau unul cu altul și undeva, mai în spate se auzea o vioară și un violoncel.

O cortină a fost dată deoparte și s-au ivit patru oameni tineri așezați la pupitre improvizate, pregătiți să cînte un cuartet.

În această clipă pictorița veni spre mine, puse o ceașcă de ceai înaintea mea pe măsută, îmi făcu un semn binevoitor și se așază lîngă mine.

Cuartetul începu și dură mult, dar eu nu auzeam nimic din el ci priveam cu ochii rotunzi femeia zveltă, distinsă și frumos îmbrăcată, de a cărei frumusețe mă îndoisem și ale cărei provizii le mîncasem. Cu bucurie și spaimă mi-am amintit că voise să mă picteze. Apoi m-am gîndit la Rōsi Girtanner, la escaladarea peretelui cu trandafiri de Alpi, la istoria crăieșei zăpezilor, toate acestea părăindu-mi acum doar ca o pregătire pentru această clipă.

Cînd muzica se termină pictorița nu plecă, așa cum mă temusem, ci rămase liniștită și începu să aplaude împreună cu mine. M-a felicitat pentru o nuvelă pe care o văzuse în ziar. Glumi asupra lui Richard în jurul căruia se învîrteau cîteva tinere fete și al cărui rîs fără grijă răsună mai presus decît celelalte glasuri.

Apoi mă rugă din nou să-i permit să mă picteze.

Atunci mi-a venit o idee. Pe neașteptate am dus discuția mai departe în italiană și am cules pentru aceasta nu numai o privire bucuros surprinsă a ochilor săi sudici plini de viață, ci am avut plăcerea prețioasă de a o auzi vorbindu-și limba, limbă care corespundea gurii, ochilor și staturii sale, frumoasa, eleganta și cursiva limbă toscană, cu un încîntător și ușor accent nordic.

În ce mă privește nu vorbeam nici frumos, nici curgător, totuși nu m-am încurcat. În cealaltă zi trebuia să vin să pozez.

„A rivederlo“, am spus la despărțire și m-am înclinat cît de adînc am putut.

„A rivederci“, rîse ea salutîndu-mă.

Plecînd de la ea am mers mai departe, pînă unde strada ajungea la o colină și dintr-o dată peisajul întunecat se desfăcea frumos și liniștit.

Un vas singuratic cu lanternă roșie plutea pe lac și arunca cîteva flăcări purpurii pe apa neagră, din care numai ici-colo ieșea la lumină cîte o coamă de val cu contururi fluide și argintii.

Într-o grădină apropiată se auzeau cîntece de mandolină și rîsete. Cerul era pe jumătate acoperit și pe deasupra colinei aluneca un vînt tare și cald. Și așa cum vîntul mîngîia pomii fructiferi și coroanele negre ale castanilor, îi asalta și-i îndoia încît ei gemeau, rîdeau și tremurau, la fel se juca cu mine suferința.

Pe culmea dealului am ingenuncheat, m-am așezat pe pămînt, am sărit și am gemut, am lovit pămîntul, mi-am aruncat pălăria, mi-am cufundat fața în iarbă, clătinam rădăcinile copacilor, plîngeam, rîdeam, suspinam, urlam, mă rușinam, eram fericit și supărat de moarte.

După o oră eram destins și cuprins de o apăsare tulbure. Nu gîndeam nimic, nu luam nici o hotărîre, nu simțeam nimic; rătăcind ca în vis am urcat dealul, am hoinărit prin jumătate de oraș, am văzut într-o stradă îndepăr-

tată o mică prăvălie deschisă pînă tîrziu, am intrat involuntar, am băut doi litri de vin de Vaud și am mers spre casă dimineța, înfiorător de beat.

În după-amiaza următoare, cînd m-am duș la ea, domnișoara Aglietti era foarte speriată.

„Ce este cu dumneata? Ești bolnav? Arăți cu totul distrus.“

„Nimic important“, am spus. Mi se pare că am fost foarte beat azi-noapte, asta e tot. Vă rog să începeți !“

M-a așezat pe un scaun și m-a rugat să rămîn liniștit. Asta am și făcut, căci am ațipit îndată și am dormit toată după-masa în atelier.

Uneltele pictoriței răspîndeau un plăcut miros de terebentină, așa încît visam că luntrea noastră de acasă e proaspăt chituită.

Stăteam pe pietriș, alături, și-l vedeam pe tata umblînd cu ulciorul și pensula; era și mama, și cînd am întrebato dacă ea nu a murit, mi-a spus ușor : „Nu, căci dacă eu n-aș fi aici ai fi ajuns și tu pînă la urmă un vagabond ca tatăl tău.“

Cînd m-am trezit am căzut de pe scaun și m-am regăsit cu uimire între uneltele Ermîniei Aglietti.

Pe ea nu o vedeam, dar o auzeam în cămăruța de alături făcînd zgomot cu cănille și cu tacîmurile și am tras concluzia că trebuie să fie timpul cinei.

„V-ați sculat?“ strigă ea spre mine.

„Da. Am dormit mult?“

„Patru ore. Nu vă e rușine?”

„Ba da. Dar am avut un vis așa de frumos.”

„Povestiți-l!”

„Da, dacă veniți aici și mă iertați.”

A venit, totuși cu iertarea voia să mai aștepte pînă îi voi fi povestit visul meu.

Atunci i-am povestit și odată cu relatarea visului am pătruns adînc în timpul uitat al copilăriei și cînd am tăcut se făcuse complet întuneric. Povestisem, ei și mie, întreaga istorie a copilăriei mele.

Îmi dădu mîna, îmi îndreptă haina boțită, mă invită să vin și a doua zi să pozez și am simțit că a înțeles și indispoziția mea și a iertat-o.

În zilele următoare am stat la ea ore în șir.

În acest interval nu am vorbit, stăteam jos sau în picioare, liniștit, parcă eram fermecat. Auzeam scîrțîitul slab al cărbunelui de desen, sorbeam parfumul culorilor de ulei și nu aveam nici un alt sentiment decît că eram în apropierea femeii iubite și privirea ei o știam statornic ațintită asupra mea.

Lumina albă a atelierului curgea pe pereți, cîteva muște somnoroase bîzîiau la geamuri și în cămăruță cînta flacăra lămpii cu spirt, căci primeam după fiecare ședință o ceașcă de cafea.

Acasă mă gîndeam adesea la Erminia. Sufărînța mea nu era atinsă sau micșorată de faptul că nu prețuiam arta ei. Ea însăși era atît de frumoasă, amabilă, clară și sigură; ce-mi trebuiau mie tablourile ei?

Găseam mai curînd ceva eroic în munca ei harnică.

Femeia în luptă cu viața, o eroină liniștită, răbdătoare și curajoasă.

În afară de asta nimic nu e mai lipsit de consecințe decît să analizezi omul pe care-l iubești.

Un atare șir de gînduri sînt ca anumite cîntece populare și soldățești în care mii de lucruri preced, dar refrenul revine aspru, chiar acolo unde nu-și are locul. Așa era și imaginea frumoasei italience pe care o port în memorie, chiar dacă nu tulbure, totuși fără multe linii mici și trăsături care la străini se văd adesea mult mai bine decît la cei apropiați.

Nu mai știu ce pieptănătură purta, cum se îmbrăca și așa mai departe, nici dacă propriuzis era mare sau mică de statură. Cînd mă gîndesc la ea, văd un cap de femeie cu păr întunecat, format nobil, o pereche de ochi cu privire ascuțită, nu prea mari, pe o față palidă și vioaie și o gură mică și frumos avîntată, de o maturitate amară.

Cînd mă gîndesc la ea și la acel timp de completă îndrăgostire, îmi amintesc adesea doar acea seară pe deal, cînd vîntul cald rătăcea pe deasupra lacului și cînd eu am plîns, m-am bucurat și m-am înflăcărat.

Și despre o altă seară îmi mai amintesc, despre care voi povesti acum.

Îmi devenise clar că trebuia să-i fac o mărturisire pictoriței și să încerc să o cîștig.

Dacă mi-ar fi rămas depărtată, aş fi preţuit-o mai departe şi durerile tăcute ar fi alunecat pe lângă ea.

Dar nu puteam să rabd mult timp să o văd zilnic, să vorbesc cu ea, să-i dau mâna, şi să intru în casa ei adesea cu ghimpele în inimă.

S-a organizat o mică sărbătoare de vară de către artiştii şi prietenii ei. Era pe lac, într-o grădină drăguţă, într-o caldă, molatic-pînditoare seară de vară.

Beam vin şi apă de la gheaţă, ascultam muzică şi priveam lămpile roşii de hîrtie care atîrnau în lungi ghirlande printre copaci.

S-a aplaudat, s-a zeflemisit, s-a rîs şi la sfîrşit s-a cîntat.

Un păduchios de pictor mai tînăr făcea pe romanticul, purta o beretă îndrăzneată, stătea atîrnat de parapet şi zdrăngănea la o ghitară cu gît lung.

Cei cîţiva artiştii mai cunoscuţi sau lipseau sau stăteau nevăzuţi la o parte în cercul celor mai vîrstnici.

Din camerele femeilor apăruseră cîteva mai tinere în vaporease costume de vară, celelalte s-au arătat în obişnuitele costume neglijente.

În special mi s-a părut scîrboasă o studentă mai bătrînă, antipatică, ce purta o pălărie bărbătească pe părul tăiat, fuma ţigări, bea zdravăn vin şi vorbea mult şi tare.

Richard era ca de obicei printre tinerele fete.

Eram nepăsător în ciuda oricărei emoţii, beam puţin şi o aşteptam pe Aglietti, care-mi

promisese că astăzi va merge cu barca cu mine. Ea a venit, mi-a dăruit câteva flori și a urcat cu mine în bărcuță.

Lacul era întins ca uleiul și noptatic fără culori. Am împins luntrea ușoară cu repeziciune departe, în larg, și vedeam mereu în fața mea pe femeia zveltă resemată comod și mulțumit în scaunul de la cîrmă. Cerul înalt era încă albastru și stelele palide se iveau încet, una după alta. Pe mal, din loc în loc muzică și veselia grădinii.

Apa leneșă sălta vîslele cu gîlgiături ușoare, alte ambarcațiuni pluteau ici și colo întunecos și abia vizibil pe suprafața liniștită, dar eu eram prea puțin atent la toate acestea, țineam privirile ațintite la cîrmace și purtam planul mărturisirii dragostei ca pe un inel de gheață în jurul inimii temătoare.

Frumusețea și poezia întregului cadru nocturn, plimbarea cu barca, stelele, lacul liniștit și călduț toate acestea mă înspăimîntau, căci îmi apăreau ca un minunat decor de teatru în care eu trebuia să joc o scenă sentimentală.

În spaima mea, și constrîns de tăcerea adîncă, fiindcă tăceam amîndoi, vîsleam cu putere neobișnuită.

„Ce puternic sînteți!“ spuse pictorița gînditoare.

„Vă referiți la statură?“ am întrebat.

„Nu, mă refer la mușchi“, rîse ea.

„Da, sînt destul de tare.“

Nu era un început prea potrivit. Speriat și supărat am vîsliț departe.

După o clipă am rugat-o să-mi povestească ceva din viața ei.

„Ce ați dori să auziți ?“

„Totul“, am spus eu. „Cel mai mult mi-ar place o istorie de dragoste. Apoi vă voi povesti de asemenea una despre mine, singura dealtfel. Este foarte scurtă și frumoasă și o să vă amuze“.

„Ce spuneți ! Povestiți deci !“

„Nu, întâi dv. ! Dv știți și așa mai multe despre mine decât eu despre dvs. Aș dori să știu dacă dvs. ați fost vreodată îndrăgostită cu adevărat sau dacă, așa cum mă tem, sînteți prea deșteaptă și trufașă pentru aceasta.“

Erminia s-a gîndit o clipă.

„Asta e iarăși una din ideile dv. romantice“, zise ea, „de a asculta istorii de la o femeie, aici, noaptea, pe apa aceasta neagră.“

Dar din păcate eu nu pot povesti. Dumneata, ca poet, ești obișnuit să ai cuvinte potrivite pentru orice și pe aceia care vorbesc puțin despre sentimentele lor nu-i socoți capabili să aibă inimă.

În privința mea v-ați înșelat căci eu nu cred că se poate iubi mai pasionat și mai tare decât o fac eu. Eu iubesc un om care este legat de o femeie, și el mă iubește nu mai puțin ; totuși nici unul din noi nu știm dacă va fi posibil să ne unim vreodată. Ne scriem și ne vedem din cînd în cînd...”

„Pot să vă întreb dacă această iubire vă face fericită sau nenorocită, sau amîndouă la un loc ?“

„Ah, iubirea asta nu este făcută să ne facă fericiți. Cred că ea are menirea de a ne arăta cât de tari putem fi în suferință și mîhnire.“

Am înțeles și nu mi-am putut opri geamătul ușor care mi-a ieșit din gură în loc de răspuns.

Ea m-a auzit.

„Ah“ spuse ea „cunoașteți și dvs. acest lucru? Sînteți încă atît de tînăr! Vreți să vă mărturisiți? Dar numai dacă vreți cu adevărat.“

„Altă dată poate, domnișoară Aglietti. În afară de asta m-aș simți ciudat, și mi-ar părea rău că poate v-aș tulbura starea sufletească.“

„Vreți să ne întoarcem?“

„Cum vreți. Cît de departe am ajuns de fapt?“

N-am mai răspuns nimic, ci am cufundat vîslele cu putere în apă, am întors și am început să trag, de parcă ne pîndea o primejdie.

Barca atingea rapid suprafața și în mijlocul unui vârtej de amărăciune și rușine care creștea în mine, am simțit cum îmi curgea sudoarea pe față în picuri mari și în același timp îmi era frig. Cînd mă gîndeam mai bine la asta și la cît de aproape fusesem de a juca rolul petiționarului supus și al adoratorului respins matern-prietenește, îmi trecea un fior prin măduvă.

Cel puțin de asta am fost cruțat, trebuia să mă obișnuiesc cu durerea cealaltă. Vîsleam ca un smintit spre casă.

Frumoasa domnișoară a fost oarecum surprinsă cînd, odată ajunși la mal, mi-am luat un scurt rămas bun și am lăsat-o singură.

Lacul era la fel de întins, muzica la fel de veselă și lămpile de hîrtie la fel de sărbătorești ca înainte, dar mie toate acestea mi se păreau prosteești și ridicole. Mai ales muzica.

Pe cel cu haina de velur, care-și purta încă falnic ghitară suspendată de o panglică de mătase lată, l-aș fi făcut terci. Mai izbucneau încă focuri de artificii. Era așa de copilăros totul !

Am împrumutat de la Richard cîțiva franci, mi-am pus pălăria pe ceafă și am început să mărșăluiesc, în afara orașului, și mai departe, o oră după alta pînă mi s-a făcut somn. M-am așezat într-o livadă, dar m-am trezit după o oră țeapăn și înfrigurat și m-am dus în cel mai apropiat sat. Era în zori.

Măturătorii mergeau pe străzile prăfuite, slugile culcate făceau ochi mari în ușile grajdurilor, pregătirile țăranilor pentru muncile de vară se prevesteau peste tot.

Ar fi trebuit să rămîi țăran, îmi spuneam, trecînd rușinat prin sat și depărtîndu-mă oboșit, pînă cînd prima căldură a soarelui mi-a îngăduit un popas.

La poalele unei tinere păduri de fag m-am aruncat în iarba curată și uscată și am dormit în soarele cald, pînă după-amiază, tîrziu.

Cînd m-am trezit, cu capul plin de mirosul cîmpului și cu membrele umplute de o greutate plăcută, cum se întîmplă numai după o lungă ședere pe pămîntul iubit de Dumnezeu,

serbarea, plimbarea cu barca și toate acestea mi se păreau atît de depărtate, înspăimîntătoare și pe jumătate uitate, ca un roman citit cu săptămîni înainte.

Am rămas aici trei zile, am lăsat soarele să-mi ardă pielea și m-am întrebat dacă nu ar trebui să fac un drum pînă acasă ca să-i ajut lui tata.

Cu aceasta însă durerea nu a fost astîmpărată.

După întoarcerea mea în oraș am evitat cu orice chip să o văd pe pictoriță, dar asta nu a mers totuși multă vreme și ori de cîte ori mă vedea mai tîrziu și-mi vorbea, amărăciunea mi se urca în gîtlej.

4

CEEAA CE TATĂLUI meu la vremea lui nu-i reușise, a izbutit acum această amărăciune din dragoste. Ea m-a transformat într-un chefliu.

Pentru viața și ființa mea asta a fost mai important decît orice fapt din cele povestite pînă acum.

Puternicul și dulcele zeu mi-a fost un prieten credincios și-mi mai este și acum. Cine mai e atît de puternic? Cine este atît de frumos, fantastic, entuziast, bucuros și plin de durere? E un erou și un magician. Este un seducător și frate al erosului. El face posibil imposibilul. Umples cu frumoase și minunate

poezii sărmănele inimi ale oamenilor. El m-a transformat pe mine dintr-un singuratic și un țăran, într-un rege, poet și înțelept. Fetele golite de viață le încarcă cu noi destine și le împinge înapoi în șuvoiul năvalnic al mării vieți.

Așa e vinul. Totuși cu el se întâmplă la fel ca și cu orice daruri scumpe și cu orice arte. E iubit, căutat, înțeles și câștigat cu osteneală.

Dar nu mulți pot asta, și el ucide mii și mii.

Îi îmbătrânește, îi ucide sau stinge în ei flacăra spiritului. Pe cei pe care-i iubește însă, îi învață la serbări și le construiește poduri de curcubeu spre insulele fericite. El pune săruturi sub capul lor dacă sînt obosiți și îi îmbrățișază dacă au căzut pradă spaimei, cu o îmbrățișare ușoară și bună ca un prieten sau ca o mamă iubitoare.

El transformă confuziile vieții în mituri uriașe și cîntă cîntecul creației pe harfe puternice.

Și este din nou copil, are bucle lungi și mătasoase, umeri înguști și membre delicate.

Se apleacă peste inima ta, își întinde fața îngustă spre a ta și te privește uimit și visător, cu ochii săi mari și plini de tandrețe, în a căror adîncime mustește și se leagănă, strălucitor ca un izvor nou născut în pădure, amintirea paradisului și neuitata copilărie zeească.

Dulcele zeu e asemeni unui curent, care străbate o noapte de primăvară, adînc și extatic,

Și se asemănă cu o mare ce leagănă soarele și furtuna pe valurile-i reci.

Cînd vorbește cu cei care-i sînt dragi, îi umple de extaz înfiorîndu-i și deprinzîndu-i cu marea zbuciumată a misterului, a poeziei, a amintirii, a presimțirilor.

Lumea cunoscută devine mică și se pierde, și cu o bucurie temătoare sufletul se aruncă în depărtarea fără de căi a necunoscutului, unde totul este străin și unde se vorbește limbajul muzicii, al poeziei și al viselor.

Acum trebuie să povestesc.

Se întîmpla că ore întregi puteam să uit de mine cu veselie, studiam, scriam și ascultam muzica lui Richard. Dar nici o zi nu trecea fără suferință.

Uneori noaptea mă trezeam gemînd în pat, mă frămîntam și izbucneam în lacrimi.

Sau durerea se trezea cînd o întîlneam pe Aglietti.

De cele mai multe ori aceasta apărea după-amiaza tîrziu, cînd începeau frumoasele, calde și dătătoare de oboseală amurguri. Atunci mergeam pe lac, luam o barcă, vîsleam cu înfocare și obosit și găseam că era imposibil să merg spre casă.

Mă duceam într-o cîrciumă sau într-o grădină de vară. Aici încercam diferite vinuri, beam și cloceam și eram uneori pe jumătate beat în cealaltă zi.

De nu știu cîte ori, pe cînd beam, m-a surprins o cumplită tristețe și un sentiment de greață, încît am hotărît să nu mai beau niciodată. Și apoi veneam din nou și beam.

Treptat am început să deosebesc vinurile și acțiunea lor și le savuram cu un fel de conștiință, dar încă naiv și destul de brutal.

În sfârșit m-am statornicit la Veltlinerul roșu închis. Acesta era acru și iritant la prima sticlă, îmi învăluia apoi gândurile pînă la o liniștită și neîntreruptă visare, și după aceea începea să vrăjească, să construiască, să poetizeze.

Atunci vedeam toate peisajele care mi-au plăcut cîndva înconjurîndu-mă în iluminări prețioase și eu însumi rătăceam prin ele, cîntam, visam și simțeam o puternică și caldă viață învîrtindu-se în mine.

Și totul se termina cu o deosebit de dulce tristețe ca și cum aș fi auzit cîntece populare și ca și cînd aș fi știut că undeva se află un mare noroc căruia îi eram menit și pe care l-aș fi scăpat.

Se înțelege de la sine că treptat am început să beau foarte rar singur și că găseam tot felul de tovarăși de băutură.

Îndată ce eram înconjurat de oameni, vinul acționa altfel asupra mea. Atunci deveneam vorbăreț, dar nu excitat, și simțeam o febră rece, ciudată.

O parte necunoscută pînă atunci a ființei mele înflorea peste noapte, și totuși ea aparținea mai puțin florilor de grădină și ornamentale cît speciei de scaieți și urzici.

În același timp cu darul elocvenței puneam stăpînire pe mine un spirit ascuțit și rece, care mă făcea sigur, superior critic și ironic.

Erau acolo oameni a căror prezență mă deranja, întrucît erau cînd vicleni și fini, cînd gro-

solani și încăpățânați, tot timpul supărați, pînă cînd plecau.

Oamenii în generă! nu-mi erau, din copilărie, nici deosebit de dragi, nici necesari, dar acum începusem să-i privesc critic și ironic.

Cu predilecție aflu! și povesteam mici istorioare în care relațiile dintre oameni erau zugrăvite fără dragoste, cu o vizibilă realitate satirică și cu o amară ironie.

De unde-mi venea acest ton disprețuitor nu știam nici eu însumi, el apărea ca un buboi în curs de coacere de care mulți ani nu / m-am putut elibera.

Dacă stăteam într-o seară singur, visam din nou munții, stelele și muzica tristă.

În aceste săptămîni am scris o serie de considerații asupra societății, culturii și artei timpului nostru, o mică și veninoasă cărticică a cărei sursă erau convorbirile mele din cîrciumă.

Din studiile mele istorice împinse destul de departe cu hărnicie, provenea un oarecare material istoric care dădea satirei mele un fond solid.

Pe baza acestei munci am primit la un mare ziar rangul de colaborator permanent, din care aproape puteam să trăiesc. Tot la acesta au apărut acele schițe, ca o cărticică independentă și au avut oarecare ecou. Am aruncat filologia complet peste bord.

Eram deja în anii mari de studiu și am înno-dat relații cu niște ziare germane, iar acestea m-au ridicat din obscuritate și sărăcia de pînă acum în cercul celor cunoscuți.

Îmi cîștigam pîinea, am renunțat la bursa împovărătoare și m-am îndreptat cu toate pînzele către viața demnă de dispreț a unui mic literat.

Și în ciuda consecințelor și a vanității mele, și în ciuda satirelor și a suferințelor vieții mele, eram învăluit, cu bucurie și melancolie, în strălucirea caldă a tinereții.

În ciuda oricărei ironii și a unei mici și calme blazări, întrezăream adesea în visare, un scop, un noroc, o împlinire.

Ce trebuia să fie asta, nu știam. Simțeam doar că viața trebuie să-mi scoată în drum un noroc deosebit, o glorie, o iubire poate, o potolire a durerii și o înălțare a ființei mele.

Eram încă pajul care visează la doamnele nobile, la primirea în ordinul cavalerilor și la marile onoruri.

Credeam că mă aflu la începutul unui drum care urcă.

Nu știam că toate cele trăite pînă acum erau doar accidente și că ființei și vieții mele îi lipsește tonul profund și propriu.

Încă nu știam că alunec spre o durere pe care nici iubirea nici gloria n-o puteau stăvili și desăvîrși.

Și astfel gustam mica și aspra mea glorie cu toată plăcerea tinereții. Îmi făcea bine să stau la un vin bun între oameni deștepți și spirituali și cînd începeam să vorbesc fețele lor să stea întoarse spre mine, curioase și atente.

Cîteodată se abătea asupra mea un fel de mare durere, durerea tuturor acestor suflete de azi care strigă după mîntuire și după drumul minunat care duce spre ea.

A crede în Dumnezeu era egal cu prostia și cu ceva neconvenabil dar totuși se credea în multe învățăături și nume, în Schopenhauer, în Buddha, în Zarathustra și mulți alții.

Erau poeți tineri, fără nume, care spuneau rugăciuni de sărbătoare, în locuințe liniștite și pline, în fața statuiilor și a picturilor.

Ei se rușinau să se închine lui Dumnezeu dar stăteau în genunchi în fața lui Zeus din Otricoli.

Erau asceți care se autoflagelau cu moderație și a căror toaletă era strigătoare la cer.

Dumnezeul lor se numea Tolstoi sau Buddha.

Erau artiști care se stimulau prin tapete bine asortate și reprobabile, prin muzică, mâncăruri, vinuri, parfumuri sau țigări.

Vorbeau cu ușurință și afectînd că acestea sînt lucruri care se înțeleg de la sine despre liniile muzicale, despre acordurile de culori și despre alte asemenea lucruri și erau peste tot în goană după „notele personale“ care constau mai mult într-o mică și calmă autoînșelare sau nebunie.

În esență întreaga comedie convulsionată era pentru mine amuzantă și ridicolă și totuși simțeam adesea, cu un fior deosebit, ce durere gravă și ce veritabilă putere sufletească ardea și se stingea aici.

Din toți acești fantastici poeți, artiști și filozofi care au trecut pe aici, pe care odinioară i-am cunoscut cu mirare și amuzîndu-mă, nu știu nici unul din care să fi ieșit ceva notabil.

Era printre ei un german din nord de aceeași vîrstă cu mine, o mică figură îndatoritoare

și un om agreabil și simpatie, delicat și sensibil în toate, care se ocupa cu arta. Era socotit drept unul din viitorii mari poeți și am ascultat de câteva ori poezii citite de el care mi-au rămas în memorie încă și acum, ca ceva neobișnuit de parfumat, de o frumusețe însuflețită.

Poate era singurul dintre noi toți din care ar fi putut ieși un adevărat poet.

Întîmplător am aflat mai tîrziu scurta sa istorie.

Printr-o nereușită literară, devenit timid, hipersensibil la orice publicitate, s-a retras și a căzut pe mîinile unui zdrențăros Mecena, care în loc să-l încurajeze și să-l aducă la rațiune, l-a doborât complet și rapid.

În vilele bogatului domn, înființă, împreună cu prietenele acestuia, niște doamne nevrotice, un cerc insipid de esteți. În închipuirea lui ajunse să se creadă un erou celebru și, jalnic derutat de muzica diafană a lui Chopin și extaze preraphaelite, își pierde sistematic orice bun simț.

De această lume semiemancipată compusă din poeți doar rar îmbrăcați și pieptănați, și de aceste suflete frumoase, îmi pot aminti numai cu amărăciune și compasiune, fiindcă abia ulterior am văzut nocivitatea acestui mediu.

De astă dată țărânia mea de nordic m-a ferit să intru în acest vîrtej.

Mai nobilă și mai norocoasă decît gloria și vinul, și decît iubirea și înțelepciunea, era prietenia mea.

Ea era singura care susținea greutatea mea înăscută de a trăi și care păstra prospețimea și strălucirea anilor mei tineri.

Nu știu nici azi ceva mai prețios în lume decât o prietenie loială și puternică între bărbați și când uneori, în zilele meditative, mă cuprinde un dor după tinerețe, acesta e doar nostalgia prieteniei mele din studenție.

De când cu dragostea mea pentru Erminia îl părăsisem puțin pe Richard.

La început lucrul ăsta s-a întâmplat inconștient, dar după câteva săptămîni mi-am dat seama.

M-am mărturisit lui, iar el mi-a spus că văzuse cu durere întregul nenoroc apropiindu-se și crescînd, și atunci m-am legat din nou de el, din inimă și cu gelozie.

Ceea ce odinioară am cîștigat în micile îndemînări libere și vesele ale vieții, veneau toate de la el.

Era frumos și zvelt la corp și la suflet și viața părea să nu aibă pentru el nici o umbră.

Suferințele și rătăcirile timpului le cunoștea ca om inteligent și mobil, dar ele alunecau fără nici o pagubă pe lîngă el.

Mersul, vorba și întreaga sa ființă erau flexibile, armonioase și demne de dragoste. Oh, cum putea să rîdă ! Pentru studiile mele într-ale vinului avea puțină înțelegere. El mergea întîmplător cu mine, se sătura după două sticle și privea cu mirare consumul meu exagerat. Dar când vedea că o iau razna și sînt învins de melancolie, îmi cînta, îmi citea sau mă ducea la plimbare.

În micile noastre excursii eram adesea zburdalnici ca doi copii.

Odată stăteam la un popas cald de prînz într-o vale împădurită, ne aruncam cu conuri de brad și cîntam versuri din „Blînda Helene“ pe melodii sentimentale.

Pîrîul clar și iute bolborosea atît de seducător în urechi încît ne-am dezbrăcat și ne-am aruncat în apa rece. Aici ne-a venit ideea de a juca comedii.

El s-a așezat pe o stîncă cu mușchi și era Lorelei, iar eu manevram pînzele jos ca vîslaș într-o mică barcă. La aceasta el apărea atît de rușinos feciorelnic și făcea asemenea grimase, încît eu, care trebuia să reprezint durerea sălbatică, abia puteam să-mi țin rîsul. Dintr-o dată s-au auzit glasuri, apăru un grup de turiști pe potecă și a trebuit să ne ascundem în goliciunea noastră cît mai rapid sub malul suspendat și scăldat de apă.

Cînd grupul ne-a trecut pe dinainte, Richard a dat drumul la cîteva zgomote ciudate, a grohăit, a chițait și a pufnit. Oamenii s-au mirat, au privit în jurul lor, s-au uitat în apă, și erau cît pe aci să ne descopere. Atunci prietenul meu a ieșit cu jumătate de corp din ascunzătoarea lui, a privit grupul indignat și a rostit cu un glas profund și cu o mină preoțească : „Odihnească-se în pace !“

Apoi dispăru din nou, mă ciupi de mîină și spuse : „Și aceasta a fost o alegorie.“

„Ce fel de alegorie ?“ am întrebat eu.

„Pan speriînd cîțiva păstori“, rîse el. „Erau însă și femei în grup.“

Studiile mele istorice nu-l prea interesau. Preferința mea plină de dragoste pentru sfântul Francisc din Assisi o împărtășea, deși întîmplător chiar și asupra lui făcea glume care mă indignau.

Noi îl vedeam pe fericitul răbdător entuziasmat, prietenos și voios, ca un copil mare și adorat, rătăcind prin peisajul umbrian, bucuros întru Dumnezeuul său și plin de iubire smerită pentru toți oamenii. Citeam împreună nemuritorul său „Cîntec către soare“ și îl cunoșteam pe de rost. Odată, pe cînd ne întorceam dintr-o plimbare cu vaporul pe lac, și pe cînd vîntul de seară mișca apa aurie, întrebă încetișor : „Hei, cum spune aici sfîntul?“ Și eu citam : „Laudato si, misignore, per frate vento e per aere e nubilo e sereno et onne tempo !“¹

Cînd ne certam și ne spuneam lucruri jignitoare, îmi azvîrlea totdeauna, pe jumătate în glumă, în felul de a proceda al elevilor, o asemenea grămadă de porecle caraghioase, încît ghimpele supărării era smuls și trebuia apoi să rîd.

Oarecum serios era doar cînd asculta sau cînta din compozitorii preferați.

Chiar și atunci putea întrerupe pentru a spune o glumă.

Totuși, iubirea lui pentru artă era plină de un devotament pur și din inimă și gustul său pentru ceea ce merita cinstire și pentru ceea ce era însemnat, mi se părea fără greșeală.

¹ Fii lăudat Doamne, de către fratele vînt și de către aerul înnorat și senin și pe orice timp !

Cît de bine cunoștea el delicata și frumoasa artă de a consola, de a participa sau de a înveseli cînd unul din prietenii săi era în necaz.

Dacă mă găsea prost dispus îmi povestea o grămadă de mici istorioare anecdotice de mare drăgălășenie și avea ceva atît de liniștitor și înveselitor în ton, încît rareori îi rezistam.

Față de mine avea un pic de respect, fiindcă eu eram mai serios decît el ; încă mai mult îi impunea forța mea fizică. Față de alții făcea reclamă și era mîndru că avea un prieten care cu o singură mîină putea să-l zdrobească.

Aprecia mult aptitudinile și îndemînările corporale, mă învăța tenis, vîslea și înota cu mine, mă lua la călărie și nu s-a liniștit pînă cînd nu am ajuns să joc biliard aproape la fel de bine ca el.

Era jocul său preferat și îl practica nu numai artistic și cu măiestrie, ci se îngrijea ca la biliard să fie deosebit de vioi, glumeț și vesel, totdeauna.

Adesea dădea celor trei mingi numele unor oameni, dintre cei cunoscuți nouă, și construia la fiecare lovitură, din poziția, apropierea și depărtarea mingilor, romane întregi pline de spirit, aluzii și comparații caricaturale. În același timp juca liniștit, ușor, și peste măsură de elegant, încît era o plăcere să-l urmărești.

Pasiunea mea scriitoricească nu o prețuia mai mult decît eu însumi. Odată mi-a spus : „Vezi, eu te mai consider totuși un poet, dar nu din pricina foiletoanelor tale, ci fiindcă simt că ai trăit ceva frumos și profund care mai

devreme sau mai târziu va țîșni la suprafață. Și aceasta va fi o adevărată poezie.“

Între timp semestrele alunecau precum mici monezi printre degete și veni pe neașteptate timpul cînd Richard trebuia să se gîndească la întoarcerea în patria sa.

Cu o oarecare zburdălnicie artistică gustam săptămîinile grăbite și am ajuns de comun acord la concluzia că înainte de despărțirea amarnică trebuia să încheiem acești frumoși ani printr-o acțiune strălucitoare și sărbătorească, într-un mod vesel și plin de promisiuni.

Am propus un tur de vacanță în Alpi, dar era încă iarnă și pentru munți era propriu-zis mult prea devreme.

În timp ce îmi sfărîmăm capul cu alte soluții, Richard a scris tatălui său și-mi pregătea în tăcere o mare și îmbucurătoare surpriză.

Într-o zi veni cu o poliță de stat și mă invită să-l însoțesc ca ghid spre Italia de nord.

Inima mi-a tresărit puternic de bucurie.

O dorință nutrită din copilărie, visată de mii de ori, trebuia să mi se îplinească acum.

Cuprins de febră mi-am făcut micile pregătiri, l-am învățat pe prietenul meu încă cîteva cuvinte italienești și m-am temut pînă în ultima zi că s-ar putea să nu aibă loc excursia.

Pachetele noastre fuseseră trimise dinainte, noi stăteam în trăsură, cîmpurile verzi și dealurile ne zburau pe dinainte, iată lacurile Urn și Gotthard, apoi colibele de munte, izvoarele, grohotișurile și culmile cu zăpadă din Tessin, apoi primele case negricioase de piatră în podgorii și apoi călătoria, mult așteptată, pe lacu-

rile rodnicei Lombardii, către ținutul viu, deosebit de atrăgător și depărtat al Milanului.

Richard nu-și făcuse despre domul din Milano nici o imagine ci știa despre ei numai ca despre o mare și cunoscută construcție.

Era amuzant să vezi deziluzia sa indignată. Când a depășit primul șoc și și-a regăsit umorul, a propus el însuși să urcăm pe acoperiș și să hoinărim prin bizara sală a figurilor de piatră, acolo sus.

Am stabilit cu oarecare mulțumire, că de sutele de statui de sfinți nefericiți din firide, nu ar fi așa păcat căci ele se dovedesc cel mai adesea, cel puțin cele mai noi, ca produse de fabrică, în stilul cel mai obișnuit. Am stat aproape două ore pe largile și piezișele plato-uri de marmură, scăldate în lumina blîndă a soarelui de aprilie. Richard mi se împărtăși plăcut : „Știi, în fond nu am nimic împotriva să trăiesc mai multe deziluzii, cum s-a întîmplat cu celebrul dom. În întreaga călătorie am avut cîte o mică spaimă înaintea tuturor lucrurilor colosale pe care le vedeam și care parcă voiau să ne zdrobească. Și acum treaba începe așa de prietenos și de rizibil — omeneste ! Apoi îi distră încurcatul popor de figuri de piatră în mijlocul căruia stăteam, cu tot felul de fantezii baroce.

„Probabil“ spuse el „acolo pe turnul corului ca cea mai înaltă rază va sta cel mai înalt și mai venerabil dintre sfinți. În nici un caz nu poate fi o mulțumire să te balansezi veșnic ca un dansator de piatră pe aceste turnulețe ascu-

șite și este just ca din timp în timp cel mai înalt sfânt să fie eliberat și să se înalțe la ceruri.

Închipuie-ți ce spectacol ar fi ! Căci, natural, toți ceilalți sfinți ar înainta exact după ordinea rangului cu câte un loc și fiecare trebuie să înainteze cu un salt mare pe firida precedentului, fiecare în mare grabă și fiecare gelos pe toți care îl preced.“

De câte ori de atunci, mergeam la Milano, îmi aminteam acea după-amiază parcă și vedeam, cu un surîs melancolic, sutele de sfinți din marmură făcînd salturile lor îndrăznețe.

În Genova m-am îmbogățit cu o mare iubire. Într-o zi luminoasă, vîntoasă, imediat după prînz.

Îmi rezemasem brațele pe o balustradă lată de piatră, în spate stătea Genova colorată și sub mine creștea și trăia fluxul mare, albastru. Marea.

Cu mugete întunecate și cu dorințe neînțelese, veșnica și neschimbata mare mi se arunca împotriva, și simțeam că ceva în mine se împrietenea pe viață și pe moarte cu acest flux albastru, înspumat.

Tot atît de puternic m-a impresionat îndepărtatul orizont al mării.

Din nou, ca în copilărie, vedeam așteptîndu-mă depărtarea albastră ca o poartă deschisă.

Și din nou mă cuprinsese sentimentul că nu sînt născut pentru viața domestică, printre oameni, în orașe și locuințe, ci pentru hoinăreala prin ținuturi străine și pentru călătoriile pe mări.

Cu un impuls întunecat se ridica în mine vechea dorință, înfricoșătoare, de a arunca mica

mea viață la pieptul lui Dumnezeu, și de a o înfrăți cu nesfârșitul și atemporalul.

La Rapello am luptat înnotînd, pentru prima oară cu fluxul, am gustat apa sărată și am simțit puterea valurilor. Împrejur albastre, clare valuri, brun-galbene stînci pe mal, cerul adînc și liniștit și veșnicul freamăt. Adesea mă învăluia din nou priveliștea vaselor alunecînd departe, a catargelor negre și a pînzelor albe sau micul steguleț de fum al unui vapor cu aburi care pleca departe.

Alături de preferații mei, norii neodihniți, nu știu nici o imagine mai frumoasă și mai nostalgică, de călătorie, decît aceea a unei corăbii care plutește la mare depărtare, iar apoi devine mică și dispare în orizontul deschis. Și noi mergeam spre Florența.

Orașul era acolo, cum îl cunoșteam din sute de imagini și mii de vise — luminos, spațios, ospitalier, străbătut de curenți verzi cu poduri deasupra și înconjurat de dealuri clare.

Semețul turn al lui Palazzo Vecchio urca îndrăzneț în cerul luminos, frumosul Fiesole se ridica alb și încins de soare și toate dealurile stăteau albe și roșcate sub floarea pomilor roditori.

Mișcător de vesela și armonioasa viață toscană îmi apărea ca o minune și mă simțeam mai familiar decît acasă.

Zilele le petreceam în biserici, în piețe, pe străzi, loggii și la bîlciuri, serile în visurile grădinilor de pe dealuri unde lămîi dădeau rod,

sau în micile, naivele cârciumi din Chianti, cu băutură și pălăvrăgeli.

Între acestea se intercalau bogatele ore în pinacoteci și în Bargello, în mănăstiri, biblioteci și sacristii, după-amiezele în Fiesole sau Miniato, Settignano, Prato.

Potrivit înțelegerii de acasă, l-am lăsat pe Richard singur pentru o săptămână și am gustat cea mai nobilă și prețioasă plimbare a tinereții mele prin bogatul, verdele ținut deluros al Umbriei.

Mergeam pe străzile sfântului Francisc și în anumite ore îl simțeam rătăcind lângă mine, firea era plină de o dragoste nesfârșită, fiecare pasăre, fiecare izvor și fiecare boschet de trandafiri mă întâmpina cu mulțumire și cu bucurie.

Culegeam și mîncam lămîi de pe coastele însorite, înnoptam în mici sătulețe, cîntam și făceam poezii înlăuntrul meu și am serbat Paștele în Assisi, în biserica sfântului meu.

Totdeauna simt că aceste opt zile de rătăcire în Umbria au fost coroana și frumosul amurg al tinereții mele.

În fiecare zi răsăreau izvoare în mine și priveam în luminosul, sărbătorească peisaj de primăvară ca în ochii buni ai lui Dumnezeu.

În Umbria umblasem alături de Francisc, „menestrelul lui Dumnezeu“, onorîndu-l; în Florența am gustat puternica imagine a vieții din Quattrocento.

Scrisesem deja niște satire cu privire la formele vieții noastre de azi.

În Florența însă am simțit pentru prima oară întreaga sărăcie ridicolă a culturii moderne.

Acolo m-a copleșit presimțirea că în societatea noastră voi fi veșnic un străin, și acolo s-a trezit în mine dorința să-mi duc viața în afara acestei societăți și pe cât posibil să o trăiesc în Sudul îndepărtat.

Aici puteam să comunic cu oamenii, aici mă bucura pas cu pas natura lețea liberă a vieții, asupra căreia înnobilind și desăvârșind, stătea tradiția unei culturi și istorii clasice.

Strălucitor și norocos fugeau frumoasele săptămîni ; chiar pe Richard nu-l văzusem niciodată atît de încîntat.

Exuberant și cu bucurie am golit paharul frumuseții și al plăcerii.

Rătăceam prin satele de pe dealuri, lăturalnice și înșorite, ne împrieteneam cu birtași, călugări, fete de țară și cu mici și prietenoși preoți de sat, ascultam naive serenade, hrăneam copii drăgălași și bruni cu pîine și fructe și vedeam de pe culmile înșorite ale munților, Toscana în strălucirea primăverii și, în depărtare, scînteietoarea mare ligurică.

Aveam amîndoi sentimentul puternic că norocul nostru ne duce spre o viață nouă și bogată.

Munca, lupta, plăcerea și gloria stăteau așa aproape și strălucitor înaintea noastră încît ne bucuram fără grabă de zilele norocoase.

Chiar și apropiata despărțire părea ușoară și temporară căci știam mai tare decît orice că noi ne eram necesari unul altuia și că eram siguri unul de celălalt.

Aceasta a fost istoria tinereții mele. Ea mi se pare, cînd mă gîndesc la ea, că a fost scurtă ca o noapte de vară.

Puțină muzică, puțin spirit, puțină dragoste, puțină vanitate — dar era frumos, bogat colorat, ca o sărbătoare eleusinică.

Și s-a șters repede și mizerabil ca o lumînare în vînt.

La Zürich Richard și-a luat rămas bun. De două ori a coborît din vagonul de tren ca să mă sărute și s-a aplecat spre mine, atît cît se putea, de la fereastră. Două săptămîni mai tîrziu s-a înecat la Baden într-un rîuleț ridicul de mic în sudul Germaniei.

Nu l-am mai văzut niciodată, nu am fost acolo cînd a fost îngropat, am auzit totul cîteva zile mai tîrziu cînd el se afla în sicriu și în pămînt.

Atunci am stat în cămăruța mea întins pe podea, l-am blestemat pe Dumnezeu și viața în cuvinte de ocară oribile, am plîns și am fost plin de furie.

Pînă atunci nu mă gîndisem că singura proprietate sigură în acești ani fusese prietenia mea. Aceasta era acum de domeniul trecutului.

N-am mai suferit mult timp orașul, unde zilnic o grămadă de amintiri se agățau de mine și îmi luau respirația. Ce mi se va întîmpla îmi era totuna ; sufletul mi-era profund bolnav și aveam o tristețe în fața a tot ce era viu. În afară de asta era o slabă perspectivă ca ființa mea sfărîmată să se ridice din nou și cu pînzele din nou întinse să întîmpine asprul noroc al anilor bărbăției.

Dumnezeu voise ca eu să închin tot ce aveam mai bun în ființa mea unei pure și vesele prietenii.

Ca două luntri repezi ne-am aruncat unul spre altul și luntrea lui Richard era cea mai colorată, mai ușoară, mai norocoasă, mai îndrăgită, de care ochii mei se agățaseră și căruia mă încredințasem, ca să meargă cu mine spre frumoase țeluri.

Acum el se scufundase cu un strigăt scurt și eu rătăceam fără cîrmă pe apele devenite dintr-o dată întunecate.

Îmi fusese dat să susțin proba aspră a călăuzirii după stele și într-o nouă călătorie să lupt și să rătăcesc după coroana vieții.

Crezusem în prietenie, în iubirea femeii, în tinerețe.

Acum, acestea mă părăsiseră una după alta, de ce nu aș crede în Dumnezeu și nu m-aș da în mîna lui mai puternică ?

Dar eram încăpățînat ca un copil și așteptam totdeauna de la propria viață să mă copleșească, să mă facă înțelegător și bogat și să mă îndrepte pe aripi mari către un noroc statornic.

Dar viața, înțeleaptă și zgîrcită, tăcea și mă ignora.

Ea nu-mi trimitea nici furtuni, nici stele, ci aștepta pînă cînd voi deveni din nou mic și răbdător și încăpățînarea mea se va fi sfărîmat.

Ea mă lăsa să joc comedia mea de mîndrie și atotștiință, privea peste ele și aștepta pînă cînd copilul rătăcit își va găsi din nou mama.

URMEAȚĂ ACUM ACEL timp al vieții mele, care aparent este mai agitat și mai pestriț decât cel de până acum și în orice caz se potrivește unui mic roman la modă.

Ar trebui să povestesc cum am fost numit redactor la un ziar german. Cum până mea și gura mea rea își permiteau prea multă libertate și cum pentru aceasta am fost șicanat și dăscălit.

Cum am căpătat renumele de bețivan și cum după aprige tocmeli am părăsit postul și am fost trimis corespondent la Paris.

Cum m-am țigănit în acest cuib blestemat, cum mi-am pierdut vremea în chefuri și cum în diferite locuri am fumat un tabac tare.

Nu este o lașitate dacă eventualilor răutăcioși printre cititorii mei le dau cu tifla și trec peste acest scurt timp.

Recunosc că am mers pe un drum greșit, după alt drum greșit, peste tot am văzut murdărie și m-am băgat în ea.

Gustul pentru romantismul boemei mi-a trecut de atunci și ar trebui să-mi fie îngăduit să mă opresc la puritate și la bine, care totuși existau în viața mea, și acel timp pierdut să-l las pierdut și trecut.

Într-o seară stăteam singur în Bois și mă întrebam dacă n-ar trebui să părăsesc nu numai Parisul dar chiar viața cu totul.

Atunci mi-am recapitulat în gând viața pentru prima oară, după multă vreme, și am socotit că nu aș avea mult de pierdut.

Dar atunci am văzut deodată, într-o amintire puternică, o zi trecută și uitată de mult, o dimineață de vară acasă, în munți, și m-am văzut îngenucheat lângă un pat în care stătea mama și înfrunta moartea.

M-am speriat și m-am rușinat că atât de mult timp nu m-am mai putut gândi la acea zi. Prosteștile gânduri de sinucidere trecuseră.

Căci eu cred că nici un om serios și care nu a deraiat complet nu este capabil să-și ia viața dacă a asistat vreodată la stingerea unei vieți sănătoase și bune.

Vedeam din nou pe mama murind. Vedeam din nou pe fața ei liniștită și serioasă lucrarea morții, care o înnobila.

Moartea apărea aspră, dar puternică și bună ca un tată grijuliu care readuce acasă un copil rătăcit pe drumuri greșite.

Am știut dintr-o dată din nou că moartea este fratele nostru bun și înțelept, care știe ora potrivită, și căruia noi ar trebui să ne punem la dispoziție cu încredere.

Și am început de asemenea să înțeleg că suferința, deziluziile și melancolia nu sînt menite să ne supere și să ne anuleze valoarea și demnitatea, ci să ne maturizeze și să ne lămurească.

Opt zile mai târziu valizele mele erau expediate la Basel iar eu rătăceam pe jos printr-o frumoasă regiune din sudul Franței și simțeam din zi în zi pălind și intrînd în neguri nefericite timpuri pariziene a căror amintire mă urmărea ca o miasmă.

Am asistat la o „Cour d'amour“. Înnoptam în castele, mori, hambare și beam, cu flăcăi măslinii și vorbăreți, vinul lor cald, solar.

Zdrențaros, slab, ars de soare și transformat am ajuns la Basel după două luni.

Era prima mea călătorie atît de lungă, prima din mai multe. Între Locarno și Verona, între Basel și Brig, între Florența și Perugia, sînt puține locuri prin care să nu fi trecut de două sau trei ori cu cizmele prăfuite, plin de vise din care încă nici unul nu s-a împlinit.

În Basel am plătit o baracă în afara orașului, mi-am despachetat averea și am început să lucrez ; mă bucura să trăiesc într-un oraș liniștit unde nu mă cunoștea nici un om. Relațiile cu unele ziare și reviste erau în desfășurare și aveam ce să lucrez și din ce să trăiesc.

Primele săptămîni au fost bune și liniștite, apoi apăru din nou vechea spaimă, care persista zile, săptămîni și nu dispărea nici cînd munceam.

Cine nu a simțit el însuși ce este melancolia, nu poate înțelege starea mea de atunci. Cum trebuie să o descriu ?

Aveam sentimentul unei singurătăți înfiorătoare.

Între mine și oameni, între mine și viața orașului, piețe, case și străzi se deschidea o prăpastie adîncă.

Se întîmpla un mare nenoroc, erau lucruri importante în ziare — mie nu-mi parveneau. Se țineau sărbători, se îngropau morți, se țineau tîrguri, se dădeau concerte — pentru cine ? pentru ce ?

Eu evadam, mă duceam în păduri, pe dealuri și pe drumuri de țară și în jurul meu tăceau cîmpii, copacii, ogoarele într-o tristețe fără lacrimi, mă vedeau tăcut și stăruitor și aveau dorința să-mi spună ceva, să-mi iasă în întîmpinare, să mă salute.

Dar stăteau acolo și nu puteau spune nimic, și eu înțelegeam suferința lor și sufeream cu ele, căci nu puteam să le eliberez.

M-am dus la un doctor, i-am făcut relatări amănunțite, am încercat să-i descriu suferința mea. El citea, întreba și mă cerceta.

„Sînteți complet sănătos“, m-a lăudat el apoi, „corporal nu vă lipsește nimic. Căutați să vă înveseliți prin muzică sau lectură.“

„Citesc, în virtutea meseriei o grămadă de lucruri noi în fiecare zi.“

„În orice caz ar trebui să practicați mișcarea în aer liber.“

„Merg zilnic trei-patru ore, în vacanțe cel puțin dublu.“

„Atunci ar trebui să vă constrîngeți să umblați printre oameni. Sînteți în pericol să deveniți un timid.“

„Ce înseamnă asta ?“

„Înseamnă foarte mult. Cu cît crește intoleranța dvs. față de mediu, cu atît mai mult ar trebui să vă constrîngeți să vedeți oameni.“

Starea dv. nu este încă maladivă și nu-mi pare a da de gîndit ; dar dacă nu ascultați și hoinăriți așa, apatic, s-ar putea în cele din urmă să pierdeți dreapta măsură.“

Doctorul era un om înțelegător și cumsecade. Îl făceam să sufere.

El m-a recomandat unui savant, în casa căruia era multă mișcare și o anumită viață spirituală și literară.

M-am dus acolo. Se cunoștea numele meu, eram stimat, aproape sincer, și am revenit în acel loc adeseori.

O dată m-am dus într-o seară târzie de toamnă.

Am găsit un tânăr istoric și o fată foarte slabă, brunetă ; altfel nici un oaspete. Fata supraveghea samovarul, vorbea mult și îl ironiza pe istoric. După aceea cîntă puțin la pian.

Apoi îmi spuse că a citit satirele mele dar nu le-a gustat deloc. Mi se părea deșteaptă, dar un pic prea deșteaptă, și m-am dus spre casă.

Între timp se răspîndise treptat știrea că stau mult în cîrciumă și că aș fi un bețiv camuflat.

Asta nu m-a mirat, căci bîrfa înflorea din plin chiar în societățile academice.

Situației mele nu-i păgubea deloc descoperirea rușinoasă, mă făcea mult mai dorit, chiar dacă erau entuziaști ai temperanței, chiar dacă doamnele și domnii făceau parte din comitetele societăților de cumpătare și se bucurau de fiecare păcătos care le cădea în mînă.

Într-una din zile a urmat primul conflict în termeni politicoși.

Mi s-a spus să contemplez de aproape rușinea vieții în birturi, a blestemului alcoolismului și toate acestea din punct de vedere sanitar, etic și social și am fost invitat să particip la o adunare solemnă.

Eram peste măsură de mirat, căci despre toate aceste societăți și eforturi avusesem pînă acum doar o vagă bănuială. Societatea, cu muzică și cu

educație religioasă, era complet comică și nu mi-am ascuns această impresie.

Săptămîni la rînd s-au încercat cu mine tot felul de drăgălășenii, lucrul devenise peste măsură de plicticos și într-o seară, cînd mi s-a cîntat același lied, și se spera călduros în convertirea mea, am ajuns la disperare și am insistat cu toată energia să fiu cruțat de lamentații. Tînăra fată era din nou acolo. M-a ascultat cu atenție și a spus apoi sincer : „Bravo !“

Eu însă eram prea prost dispus pentru a-i da atenție.

Cu atît mai mare a fost mulțumirea mea cînd am văzut pocinogul care s-a întîmplat la o astfel de sărbătoare a abstenenței.

Marea societate aduna numeroși oaspeți, dădea mese și organiza reuniuni în casa ei, se țineau cuvîntări, se legau prietenii, cîntau coruri, și continuarea lucrurilor bune era sărbătorită cu o mare osana.

Unui om de serviciu, desemnat ca purtător de steag, i s-au părut cuvîntările despre alcool prea lungi și s-a dus într-o cîrciumă din apropiere, și cînd sărbătorescul șir de demonstranți și-a început drumul pe străzi, bețivii bucuroși de insucces gustau spectacolul amuzant : în vîrfurile carului festiv se afla un conducător cherchelit, și în brațele sale se clătina steagul cu cruce albastră, precum catargul unui vas avariat.

Omul de serviciu beat a fost înlăturat ; dar n-au fost înlăturate și vanitățile, geloziile și intrigile care se iviseră în sînul societăților aflate la concurență și a comisiilor, și care luaseră proporții din ce în ce mai mari.

Mișcarea s-a spart, câțiva ambițioși voiau toată gloria pentru ei și ocărau pe acel bețiv care nu se convertise în numele lor ; colaboratori nobili și independenți, nelipsiți, au fost josnic supuși abuzului, și apoi au avut ocazia de a vedea cum chiar sub etichete ideale murdăriile omenești răspîndesc miasme grele.

Toate aceste comedii le-am aflat prin intermediari, am avut plăcerea mea liniștită la aflarea lor și mă gîndeam cum o să mă întorc la bețiile mele nocturne : vedeți, noi sălbaticii sîntem totuși oameni mai buni.

În mica, înalta și liber așezata mea cameră deasupra Rinului, studiam și meditam mult.

Eram nemîngîiat că viața curgea pe lîngă mine, că nici un curent mai tare nu mă ducea cu el, nici o suferință puternică sau participare nu mă încălzea, ca să-mi îndepărteze visul apăsător.

Chiar lucram, pe lîngă cele zilnic necesare, la pregătirile pentru o operă care urma să înfățișeze viața primilor minoriți ; totuși asta nu era o afacere, ci doar o modestă însumare și nu era suficientă pentru aspirațiile mele.

Incepeam să-mi clarific dorințele, suferințele și idealurile contemporanilor cînd îmi aminteam de Zürich, Berlin și Paris.

Unul muncea pentru a transforma mobila, tapetele și costumele de pînă acum și pentru a-i face pe oameni să locuiască într-un mediu mai aerisit, mai frumos.

Un altul se ostenea să răspîndească monismul lui Haeckel în scrieri populare și conferințe.

Alții ajutau întru năzuința de a aduce pacea veșnică a lumii.

Și iarăși unul lupta pentru lipsurile claselor de jos, sau aduna lume și vorbea pentru ca teatrele și muzeele să fie construite pentru popor și deschise pentru el

În toate aceste strădanii era viață, impuls și mișcare ; dar nici una dintre acestea nu era importantă și necesară pentru mine și nu ar fi fost atins nimic din mine și din viața mea, dacă toate acele scopuri ar fi fost realizate.

Fără speranță mă adânceam în scaun, răsfoiam reviste și cărți și gândeam, gândeam.

Apoi auzeam în fața ferestrei Rinul și vîntul vîjlînd și auzeam exprimată pe limba lui o mare melancolie și un mare dor stînd pretutindeni la pîndă.

Vedeam norii de noapte în grupuri mari, rătăcind ca păsările speriate prin cer, auzeam Rinul călătorind și mă gândeam la moartea mamei, la sfîntul Francisc, la patria mea în munții cu zăpadă și la Richard cel înecat.

Mă vedeam cățărîndu-mă pe peretele de stîncă, pentru a rupe trandafirii de Alpi pentru Rösi Girtanner, mă vedeam la Zürich emoționat de cărți, muzică și discuții, mă vedeam cu Aglietti călătorind pe apele înnoptate, mă vedeam îndoindu-mă de moartea lui Richard, plecînd, întorcîndu-mă, bucurîndu-mă și iarăși întristîndu-mă. Pentru ce ? Pentru cine ? O, Doamne, toate acestea n-au fost doar un joc, o întîmplare, un tablou pictat ?

Nu am luptat eu și chinurile lăcomiei nu le-am suferit în spirit, în prietenie, în frumusețe, în adevăr, în iubire ?

Nu a izvorît totdeauna în mine înăbușitorul val al dorului și al iubirii ? Și toate pentru nimic, mie spre chin, nimănui spre plăcere.

În asemenea stări eram copt pentru cârciumă. Stingeam lampa, pipăiam abrupta, vechea scară și apăream într-o hală cu Veltliner sau într-o cameră cu vin de Vaud.

Acolo eram primit ca oaspete bun, cu respect, în timp ce eu eram de obicei încăpățînat și uneori grosolan.

Citeam pe Simplizissimus, care de fiecare dată mă supăra, îmi luam vinul și așteptam pînă cînd mă consola.

Și dulcele zeu mă atingea cu mîna lui feminină, îmi obosea în mod plăcut membrele și conducea sufletul meu încurcat ca oaspete în țara visurilor frumoase.

Întîmplător mă miram eu însumi că mă comportam așa țepos cu oamenii și aveam un fel de a glumi cînd îi apostrofam grosolan. În birturi, pe care eu le vizitam adesea, chelnerițele se temeau de mine și mă înjurau ca pe un grobian și un certăreț care aveam veșnic ceva de reclamat.

Dacă intram în discuție cu ceilalți oaspeți eram ironic și grosolan și desigur că și oamenii răspundeau la fel.

Totuși se găseau cîțiva frați de birt, puțini ce-i drept, de obicei bețivi incurabili, deja bătrîni, cu care din cînd în cînd petreceam cîte o seară și cu care întrețineam o relație suportabilă.

Era mai ales un „Rauhbein“¹ mai bătrîn printre ei, de meserie desenator, un misogin, porc și băutor înrăit de prima clasă. Cînd îl întâlneam seara în vreo cîrciumă singur, se lăsa totdeauna cu un chef monstru.

Întîi, tăifăsuiam, glumeam și se bea pe lîngă acestea o sticlută de vin roșu, apoi trecea băutura pe primul plan, conversația lîncezea, ne ghemuiam tăcuți unul lîngă altul, sugea fiecare din vinul lui de Brissago și golea fiecare pentru sine sticlele lui.

Apoi eram egali unul cu altul, lăsam să se umple din nou sticlele în același timp și ne observam reciproc pe jumătate cu atenție, pe jumătate cu bucurie pentru paguba celuiilalt.

În timpul vinului nou, toamna tîrziu, ne duceam împreună prin unele sate din ținut care aveau vinuri și în drumul spre biserică bătrînul îmi povestea istoria vieții lui.

Cred că era interesantă și deosebită, totuși o uitasem complet din păcate.

Mi-a rămas doar descrierea unei beții din anii săi tîrzii.

Era undeva la țară, la o sărbătoare satească.

Ca oaspete la masa onorabilităților a momit atît pe preot cît și pe primar de timpuriu, la o beție strașnică. Preotul mai avea însă de ținut o cuvîntare. După ce l-au urcat cu greutate pe podium, a rostit niște sentințe monstruoase și a trebuit să fie transportat, la care primarul a

¹ Om ursuz, acru.

sărit să umple golul. El începu să vorbească improvizat, totuși nu se simți bine în urma mișcării puternice și își sfîrși cuvîntarea într-un mod neobișnuit și urît.

Mai tîrziu l-aș fi lăsat să-mi povestească asta de mai multe ori ca și alte istorii.

Fusesse însă în ajunul unei sărbători o ceartă puternică între noi, ne smulsesem bărbile unul altuia și ne supărasem unul pe celălalt.

De aici veni împrejurarea că stăteam în același timp ca dușmani într-o cameră de birt, natural fiecare la o altă masă ; dar dintr-o veche obișnuință ne observam unul pe altul în tăcere, beam în același tempo și rămîneam așezați pînă cînd eram ultimii vizitatori și în sfîrșit ni se cerea să plecăm.

O împăcare nu a intervenit niciodată.

Eterna meditație asupra cauzelor tristeții și incapacității mele de viață era sterilă și obositoare.

Nu aveam totuși sentimentul că sînt sfîrșit și uzat, ci eram plin de impulsuri întunecate și credeam că odată și odată îmi va reuși să fac ceva bun și profund și că voi reuși să smulg asprei vieți măcar o mîină de noroc. Dar va veni vreodată ora potrivită ?

Mă gîndeam cu amărăciune la acei domni moderni și nervoși care prin mii de impulsuri artificiale se îboldeau spre munca artistică în timp ce în mine forțe puternice stăteau și rămîneau nefolosite.

Și mă gîndeam din nou ce fel de piedică sau demon îmi oprea sufletul în corpul meu plin de putere și mă lăsa să respir tot mai greu.

Printre altele aveau și gândul deosebit să mă țin drept un om aparte, ale cărui suferințe nimeni nu le înțelege, cunoaște sau împărtășește.

Diabolicul în melancolie este că ea te face nu numai bolnav ci de asemenea închipuit și cu vedere scurtă sau chiar trufaș.

Se întâmplă precum cu uriașul lipsit de gust Atlas, care are de purtat pe umerii lui toate durerile și enigmele lumii ca și cum alții, cu miile, nu ar răbda aceleași dureri și nu ar rătăci în același labirint.

Că marele număr de calități și însușiri nu-mi aparțineau atât de mult mie, ci mai curînd erau bunuri sau rele ale familiei Camenzind, aceasta se pierdea pentru mine în izolarea și depărtarea mea de patrie.

La cîteva săptămîni mă duceam din nou în ospitaliera casă a învățatului. Treptat i-am cunoscut cam pe toți cei care veneau acolo. Erau mai mult tineri academicieni, mulți germani printre ei, de la toate facultățile, și în afară de aceștia, cîteva pictori, cîteva muzicieni și cîteva burghezi cu soțiile lor și cu fetele. Priveam cu uimire această lume, care mă saluta ca pe un oaspete rar și despre care știam că se văd între ei săptămînal de mai multe ori.

Ce vorbeau și ce făceau totdeauna împreună? Cei mai mulți aveau aceeași formă stereotipă de *homo socialis* și ei mi se păreau cu toții puțin înrudiți, ca urmare a unei puteri sociabile, a unui spirit de castă nivelator, pe care eu unul nu-l posedam.

Erau cîteva oameni distinși și însemnați, căroro sociabilitatea permanentă în aparență nu

le răpea sau nu le răpea prea mult din forța lor proaspătă și personală.

Cu unii dintre ei puteam discuta îndelung și cu interes.

Dar a merge de la unul la altul, a rămîne la fiecare cîteva minute, a spune femeilor amabilități la întîmplare, a-ți fixa atenția asupra unei cești de ceai, a urmări două convorbiri și o bucată la pian și în același timp a arăta vioi și mulțumit, acestea toate erau peste puterile mele.

Pentru mine era înspăimîntător să trebuiască să vorbesc despre literatură sau artă.

Vedeam că în aceste domenii s-a gîndit foarte puțin, s-a mințit foarte mult și în orice caz s-a pălăvrăgit nespus de mult.

Și eu mințeam dar nu aveam nici o bucurie din aceasta și găseam multele pălăvrăgeli inutile, plicticoase și degradante.

Mult mai cu plăcere ascultam vreo femeie vorbind despre copiii ei sau povestind despre călătorii, despre micile trăiri zilnice și despre alte lucruri reale.

Atunci puteam întîmplător să devin intim și să fiu mulțumit.

De cele mai multe ori căutam însă la încheierea unor astfel de seri o cîrciumă și-mi clăteam uscăciunea gîtului și plictiseala putredă cu Veltliner.

La una din aceste adunări am revăzut-o pe fata aceea brunetă. Era o grămadă de lume acolo, ei făceau muzică și zgomotele obișnuite iar eu stăteam cu o mapă de tablouri într-un colț mai retras sub lampă.

Erau vederi din Toscana, nu din cele obișnuite, cum sînt acele imagini de efect văzute de mii de ori, ci niște schițe intime, mai curînd daruri de la tovarășii de călătorie și de la prietenii stăpînului casei. Chiar găsisem desenul unei căsuțe din piatră cu ferestre înguste în singuratica vale San Clemente pe care am recunoscut-o căci făcusem acolo cîteva plimbări.

Valea se găsește aproape de Fiesole, dar mulțimea de călători nu o vizitează niciodată fiindcă acolo nu sînt nici un fel de antichități. Este o vale de o frumusețe aspră și demnă de atenție, uscată și abia locuită, închisă între munți înalți, pleșuvi și severi, departe de lume, melancolică și neumblată.

Fata păși spre mine și privi pe deasupra umerilor mei.

„De ce stați totdeauna singur, domnule Camenzind ?

Asta m-a supărat. Ea se simte părăsită de domni, gîndii eu și acum vine spre mine.

„De ce nu primesc nici un răspuns ?“

„Scuzați-mă domnișoară, dar ce ar trebui să vă răspund ?

„Stau singur pentru că asta mă amuză.“

„Deci vă deranjez ?“

„Sînteți comică“.

„Mulțumesc ; dar este chiar invers.“

Și ea se așează. Eu țineam cu perseverență foaia mea între degete.

„Sînteți deci din țara de sus“, spuse ea. „Mi-ar face plăcere să vă aud povestind ceva de acolo. Fratele meu spune că în satul dv. există un

nume de familie mai răspîndit decît cel de Camenzind. Este adevărat ?“

„Aproape“ mîrîii eu. „Există chiar un brutar care se numește Füssli. Și un birtaș numit Nydegger.“

„Și totuși nu sînt așa mulți ca cei ce poartă numele Camenzind ! Și toți aceștia sînt înrudiți unul cu altul ?“

„Mai mult sau mai puțin.“

I-am întins desenul. Ea luă foaia și observai că ea înțelegea să apuce corect ceva. I-am spus-o.

„Mă lăudați“, rîse ea, „dar ca un profesor“.

„Nu vreți să vedeți foaia ?“ întrebai eu grosolan. „Atunci pot s-o iau înapoi.“

„Ce reprezintă ?“

„San Clemente.“

„Unde este ?“

„La Fiesole.“

„Ați fost acolo ?“

„Da, de mai multe ori.“

„Cum arată valea ? Aici este numai o secțiune.“

M-am gîndit. Gravul, asprul și frumosul peisaj îmi apăru în față, și eu închisei ochii pe jumătate pentru a-l ține pe loc.

Dură o clipă pînă cînd am început să vorbesc și îmi făcu bine că ea rămase liniștită și așteptă. Ea înțelegea că mă gîndeam.

Îi descrisei valea San Clemente, cum stătea tăcută, stearpă și uriașă în focul după-amiezei de vară.

Lîngă ea, la Fiesole se face industrie, se împletesc pălării de paie și coșuri, se cumpără amin-

tiri și portocale, se înșală călătorii sau se cerșește.

Mai departe, jos, stă Florența și te cuprinde un flux de viață nouă și veche.

Dar amîndouă nu se văd din San Clemente. Acolo nu a lucrat nici un pictor, acolo nu a fost nici o construcție romană, istoria a uitat sărmana vale.

Dar acolo soarele și ploaia luptă cu pămîntul, acolo pinii strîmbi se mențin cu greu în viață, și cîțiva chiparoși simt cu vîrfurile firave în aer, dacă furtuna dușmănoasă, ce le scurtează viața săracăcioasă de care ei atîrnă cu rădăcini însetate, este aproape.

Trece rareori un car cu boi din satele mari de fermieri, apropiate, sau o familie de țărani pleacă în pelerinaj la Fiesole, dar aceștia sînt oaspeți întîmplători și hainele roșii ale femeilor de țărani, care arată atît de elegante și vesele, se rup aici, și dispar adesea.

Și îi povestii cum eu ca om tînăr am rătăcit pe acolo, cum stăteam la picioarele chiparoșilor și cum mă aplecam la rădăcinile lor firave ; și cum frumos-însăimîntătoarea minune a singurătății văii îmi amintea de prăpastiile de acasă.

Am tăcut o clipă.

„Sînteți un poet“ spuse fata.

Eu am făcut o grimasă.

„Cred altceva“ continuă ea. „Nu fiindcă scrieți nuvele și altele asemenea. Ci fiindcă înțelegeți natura și o îndrăgiți. Ce înseamnă pentru alți oameni dacă un copac se clatină sau dacă un munte strălucește în soare ?

Dar pentru dv. este o viață acolo pe care ați putea-o împărtăși.“

I-am răspuns că nimeni „nu înțelege natura“ și că în toate căutările și voința de a înțelege se întâlnesc numai enigme și tristețe.

Un copac ce stă în soare, o piatră roasă de vreme, un animal, un munte — au o viață, au o istorie, trăiesc, suferă, luptă, au plăceri, mor, dar noi nu înțelegem.

Pe cînd vorbeam, și atenția ei răbdătoare și liniștită mă bucura, am început s-o privesc. Privirea ei era ațintită asupra mea. Fața îi era complet liniștită, extatică și puțin încordată din cauza atenției.

Ca și cînd m-ar asculta un copil. Nu, ci ca și cînd un matur se uită pe sine ascultînd, și fără să o știe primește ochi de copil.

Și în timp ce o contemplem, am constatat treptat, cu naiva bucurie a descoperitorului, că era foarte frumoasă.

Cînd eu nu mai vorbeam, rămînea și fata liniștită.

Apoi tresări și privi în lumina lămpii.

„Cum vă numiți propriu-zis, domnișoară?“
întrebai eu și nu m-am gîndit mult la asta.

„Elisabeth.“

Ea plecă și fu obligată să cînte la pian. Cînta bine. Dar cînd m-am apropiat, am văzut că nu mai era așa frumoasă.

Pe cînd coboram treptele comode de modă veche, pentru a merge spre casă, auzii cîteva cuvinte dintr-o convorbire a doi pictori care-și puneau mantiile în holul casei.

„Ei bine, el și-a petrecut toată seara cu drăguța Lisbeth“ spuse unul și rîse.

„Apă liniștită“ fu de părere celălalt. „N-ales cel mai rău lucru.“

Deci maimuțele deja vorbeau despre cele petrecute. Mi s-a revelat deodată, că eu, complet împotriva voinței mele dăruisem acestei fete străine amintiri intime și un întreg fragment din viața mea.

Cum am ajuns la aceasta? Și acum deja gurile rele! Ce șleahtă!

Am plecat și nu am mai revenit luni de zile în casă.

Întîmplător chiar unul din cei doi pictori a fost primul care a adus vorba despre asta, cînd ne-am întîlnit pe stradă.

„De ce nu mai mergeți pe acolo?“

„Fiindcă nu pot suferi blestematele de bîrfeli“ i-am spus.

„Da, doamnele noastre!“ rîse ștrengarul.

„Nu, răspunsei eu, „cred că bărbații și în special domnii pictori“.

Pe Elisabeth am văzut-o doar de puține ori pe stradă în aceste luni, odată într-un magazin și odată într-o sală de expoziție.

De obicei ea era drăguță, totuși nu frumoasă. Mișcările staturii ei zvelte aveau ceva aparte, care o împodobeau și o distingeau, dar uneori putea apare ca exagerat și fals.

Frumoasă, peste măsură de frumoasă a fost ea într-o sală de expoziție. Ea nu m-a văzut. Stăteam liniștit deoparte și răsfoiam în catalog. Ea stătea în apropierea mea în fața unui

mare Segantini și era complet adîncită în tablou.

Acesta reprezenta cîteva fețe de țăran muncind pe pășune, în spate erau munți abrupti și dințați, amintind grupele de promontorii și deasupra într-un cer rece, luminos, un nor de culoarea fildeșului, genial pictat.

Norul frapa la prima privire prin masa sa învălmășită, încurcată; se vedea că era strîns de vînt și ghemuit și se pregătea să urce și să curgă încet.

Era vizibil că Elisabeth înțelegea acest nor, căci era complet cufundată în contemplare.

Și din nou sufletul ei ascuns se vedea pe față, rîdea ușor pe față ei din ochii măriți, închidea gura îngustă și copilărește moale și netezea inteligentele și asprele cute ale frunții între sprîncene.

Frumusețea și adevărul unei mari opere de artă constrîngea sufletul ei să se prezinte el însuși frumos, adevărat și fără ascunzișuri.

Stăteam liniștit deoparte, priveam minunatul nor al lui Segantini și frumoasa față extaziată de el.

Apoi m-am temut că ar putea să se întoarcă, să mă vadă, să-mi vorbească și să-și piardă din nou frumusețea și atunci am părăsit sala repede și ușor.

În acel timp a început să se schimbe bucuria mea în fața naturii mute și relația mea cu aceasta.

Din nou vagabondam prin minunatele împrejurimi ale orașului, cel mai cu plăcere în Jura.

Vedeam din nou pădurile și munții, pășunile, pomii roditori și tufișurile stînd și așteptînd ceva. .

Poate pe mine, în orice caz dragostea.

Și astfel am început să iubesc aceste lucruri.

În mine, o puternică și însetată năzuință venea în întîmpinarea frumuseții lor liniștite.

De asemenea în mine se ridica o viață și o dorință profundă și întunecată și năzuia după conștiință, după înțelegere, după iubire.

Mulți spun, voi „iubiți natura“. Aceasta înseamnă că ei nu sînt înclinați să renunțe din cînd în cînd la plăcerile care li se oferă.

Ei ies din oraș și se bucură de frumusețea pămîntului, calcă livezile în picioare, smulg în sfîrșit o grămadă de flori și ramuri pentru a le arunca după aceea, sau pentru a le vedea veștejindu-se.

Ei își amintesc de această dragoste duminică, cînd este timp frumos și buna lor inimă este atinsă.

Aceasta nu le este foarte necesar, căci „omul este coroana naturii“. Ah, da, coroana!

Astfel eu priveam tot mai curios în adîncul lucrurilor. Auzeam vîntul sunînd pe mai multe tonuri în coroanele copacilor, auzeam pîraiele susurînd prin prăpăstii și ușoarele și liniștitele ape curgînd prin cîmpii și știam că acestea erau tonurile limbii lui Dumnezeu și că ar fi o regăsire a paradisului înțelegerea acestei limbi de o frumusețe primară, întunecoasă.

Cărțile știu puțin despre acestea, doar în Biblie stă minunatul cuvînt despre „suspinele inexprimabile“ ale creației.

Totuși presimțeam că oameni din toate timpurile, pradă asemenea mie acestei neînțelegeri, și-au părăsit munca zilnică și au căutat liniștea, pentru a auzi cîntecul creației, pentru a contempla șirurile norilor, pentru a întinde într-un dor neodihnit brațele rugătoare către cel veșnic, pustnici, devoți și sfinți.

Nu ai fost la Pisa, în Camposanto? Acolo pereții sînt împodobiți cu picturi ale veacurilor trecute care au devenit palide și unul dintre tablouri arată viața pustnicului în pustiu theban.

Imaginea naivă izvorăște încă azi cu culorile sale șterse minunea unei păci atît de fericite încît tu ai simțit dintr-o dată o suferință și că aceasta ți-a cerut să-ți plîngi păcatele și impuritățile undeva într-o depărtare sfințită a lumii și să nu mai revii.

Nenumărați artiști au încercat astfel să-și spună dorul în imagini fericite și un mic și iubit tablou al unui copil de Ludwig Richter cîntă aceeași melodie ca și frescele din Pisa.

De ce a dat cîteodată Tizian, prietenul celor lumești și al corporalului, în imaginile sale clare și obiective acel fundal de dulce al depărtărilor? Este doar o trăsătură de albastru adînc, o nuanță caldă și nu se vede dacă e vorba de munți îndepărtați, sau asta vrea să însemne numai infinitatea spațiului.

Tizian, realistul, nu știa nici el însuși. El nu făcea asta cum vor să știe istoricii artei, pe bazele armoniei culorilor, ci era tributul plătit

neliniştii care sălăşluia ascunsă chiar şi în sufletul acestui om vesel şi norocos.

Astfel, îmi părea că arta din toate timpurile se ostenise să ne dăruiască un limbaj al cerinţelor tăcute ale divinului în noi.

Mai matur, mai frumos şi totuşi mult mai copilăros vorbea sfântul Francisc despre aceasta.

Pe el abia îl înţelegeam pe deplin.

Fiindcă el includea în iubirea sa de Dumnezeu întregul pământ, plantele, astrele, animalele, vîntul şi apa, a depăşit el evul mediu şi însuşi pe Dante şi a găsit limbajul omenescului atemporal.

El numeşte toate forţele şi apariţiile naturii ca fraţi şi surori ale sale.

Cînd în anii săi tîrzii a fost osîndit de doctori la a-şi lăsa fruntea să fie arsă cu fierul înroşit în foc, saluta în mijlocul spaimei chinurilor bolii, în acest înspăimîntător fier pe „iubitul său frate, focul“.

Fiindcă acum am început să iubesc natura personificată, să o ascult ca pe un camarad şi tovarăş de drum, care vorbeşte o limbă străină, melancolia mea nu s-a vindecat ci s-a înnobilat şi s-a purificat. Urechile şi ochii mei s-au ascuţit, am învăţat să prind tonurile frumoase şi deosebirile şi m-am străduit să ascult tot mai îndeaproape şi mai clar bătăile inimii tuturor fiinţelor şi poate odată să le înţeleg şi poate să particip odată la sarcina de a le da expresie în cuvinte poetice, pentru ca şi alţii să

le devină mai apropiați și să cerceteze cu o mai bună înțelegere izvoarele tuturor înprospătărilor, purificărilor și copilăriilor.

Deocamdată aceasta era o dorință, un vis — și nu știam dacă se va putea realiza vreodată și mă mențineam în apropiere pentru a veni în întâmpinarea oricărei iubiri vizibile și mă obișnuiam să nu mai privesc nici un lucru cu indiferență sau cu dispreț.

Nu pot să spun cât de înnoitor și consolator a acționat această iubire asupra întunecatei mele vieți.

Nu este nimic mai înnobilator și nimic mai plin de noroc în lume decît o dragoste fără cuvinte, neîntreruptă și fără suferințe, și eu nu doresc nimic mai din inimă decît ca dintre aceia care citesc cuvintele mele, unii sau chiar numai doi, sau doar unul, să poată începe să învețe prin îndemnul meu această pură și fericită artă. Unii o au de la natură și o exersează în viața lor multă vreme, inconștient, aceștia sînt iubiți de Dumnezeu, cei buni și sufletele de copii.

Unii au învățat-o prin suferințe grele — nu s-au văzut printre schilozi și nenorociți astfel de oameni cu ochi puternici, liniștiți și strălucitori ?

Dacă voi nu mă puteți auzi pe mine și cuvintele mele sărmane, acestea să meargă măcar spre ei, cei în care o dragoste dezinteresată a învins și a iluminat suferința.

Și astăzi stau încă departe de această împlinire, pe care la astfel de oameni răbdători am onorat-o.

Dar în acești ani mi-a lipsit doar rareori consolatoarea credință că voi găsi drumul adevărat spre ea.

Nu pot să spun că eu aș fi mers totdeauna spre ea, mai curînd am rămas în drum, să stau pe toate băncile și nu m-am cruțat nici de drumurile rele.

Două înclinații egoiste și puternice existau în mine, care se opuneau adevăratei iubiri.

Eram băutor și mizantrop.

Chiar dacă-mi reduceam cuantumul de vin în mod considerabil, tot la cîteva săptămîni lingușitorul zeu mă convingea să mă arunc în brațele lui.

Că eu, aș fi rămas pe stradă sau că aș fi făcut isprăvi nocturne asemănătoare, acestea s-au întîmplat abia rareori, căci vinul mă iubește și mă momeste numai pînă acolo unde spiritele sale intră într-o convorbire prietenească cu ale mele.

Totdeauna după o beție mă urmărea mult timp conștiința încărcată.

Dar în final nu mă puteam sustrage dragostei pentru vin pentru care dragoste moștenisem o puternică înclinație de la tata.

Ani de zile cultivasem plin de grijă și de pietate această moștenire, făcînd-o a mea în mod fundamental, astfel că acum mă ajutam încheind între impuls și constanță un contract pe jumătate serios, pe jumătate glumeț.

Am adăugat în cîntecul de laudă al sfîntului din Assisi „iubitul meu frate, vinul“.

MULT MAI RĂU era celălalt viciu al meu. Aveam puțină bucurie pentru oameni, trăiam ca un pustnic și mă îndreptam adesea împotriva lucrurilor omenești cu batjocură și dispreț.

La începutul noii mele vieți nu mă gândisem încă la acestea. Găseam că este corect ca pe oameni să-i las altcuiva și tandrețea, devotamentul și participarea mea să le dăruiesc numai tăcutei vieți a naturii.

Această dăruire mă umplea complet pentru început.

În timpul nopții, când voiam să pășesc spre pat, îmi venea în minte dintr-o dată un deal, o lizieră de pădure, un copac preferat care era mai singuratic, pe care nu le mai vizitasem de mult.

Acum stătea în noapte și în vînt, visa, dormita poate, gema și-și mișca ramurile. Cum putea el să arate ?

Și părăseam casa, îl căutam și vedeam statura sa nelămurită stînd în întuneric, îl priveam cu o tandrețe mirată și purtam în mine imaginea lui neclară.

Puteți rîde de asta. Poate că această dragoste era cam ciudată, totuși ea nu se risipea în zadar.

Dar cum puteam să găsesc drumul care duce spre dragostea de oameni ?

Acum, cînd este făcut un început, binele vine totdeauna de la sine.

Tot mai apropiată și mai posibilă mi se părea ideea marii mele poezii.

Și dacă preferința mea m-ar duce la a vorbi ca poet, limba pădurilor și a apelor, pentru cine aş face-o ?

Nu numai pentru ceea ce iubeam eu, ci înainte de toate pentru oameni cărora voiam să le fiu conducător și dascăl în ale iubirii.

Și față de acești oameni eram aspru, disprețuitor și lipsit de dragoste.

Simțeam sfîșierea și nevoia să lupt cu aspra înstrăinare și să le arăt și oamenilor fraternitate.

Și aceasta era greu, căci izolarea și soarta mă făcuseră exact în acest punct, aspru și rău.

Nu era de ajuns că acasă și în cîrciumă mă străduiam să fiu mai puțin aspru și că în drum îl salutam prietenos pe cel pe care-l întâlneam. Pe deasupra, vedeam deja cît de profund îmi alterasem relația cu oamenii, încît încercările mele de prietenie erau privite neîncredător și cu răceală sau erau luate drept batjocură.

Cel mai rău era că evitasem mai mult de un an casa aceluia învățat, singura mea cunoștință, și vedeam că înainte de toate acolo trebuia să bat la ușă și să-mi caut un drum în modul de sociabilitate obișnuit acolo. Acum, aici îmi ajuta considerabil propria mea omenie disprețuită.

Abia mă gîndisem din nou la acea casă și o vedeam în minte pe Elisabeta, frumoasă așa cum fusese în fața norului lui Segantini și am observat dintr-o dată cît de mult lua ea parte la melancolia și la dorul meu. Și s-a întîmplat așa încît m-am gîndit pentru prima oară în mod serios să mă logodesc cu o femeie.

Pînă acum fusesem atît de convins de neputința mea deplină de a mă căsători, încît mă resemnasem în această privință cu o mușcătoare ironie. Eram poet, rătăcitor, bețiv, singuratic.

Acum credeam că-mi înțeleg soarta care prin posibilitatea unei căsătorii din dragoste voia să-mi facă o punte spre lumea oamenilor.

Totul îmi apărea atît de seducător și de sigur.

Că Elisabeth îmi dăruia afecțiunea ei, văzusem și băgasem de seamă ; observasem de asemenea că ea era o făptură simțitoare și nobilă. Mă gîndeam că în timpul conversației despre San Clémente și apoi în fața tabloului lui Segantini, frumusețea ei fusese plină de viață.

Dar eu adunasem în decursul anilor, din artă și natură o mare zestre interioară ; ea ar învăța de la mine să vadă această frumusețe care dormitează pretutindeni și eu aș înconjura-o cu atîta frumusețe și adevăr încît chipul și sufletul ei ar uita toate tulburările și ea s-ar putea dezvolta spre înflorirea aptitudinilor sale.

În mod ciudat, nu simțeam deloc comicul schimbării mele bruște.

Eu cel singuratic și plin de ciudățenii devenisem peste noapte un fante îndrăgostit care visează la norocul căsătoriei și la aranjarea unui cămin propriu.

Foarte repede am căutat acea casă ospitalieră și am fost primit cu reproșuri prietenești.

Am mers acolo de mai multe ori și după cîteva vizite am găsit-o din nou acolo pe Elisabeth.

Oh, era frumoasă ! Ea arăta așa cum mi-o reprezentasem ca iubită a mea : frumoasă și fericită și am gustat de-a lungul unei ore vesele frumusețe a prezentului ei. Ea m-a salutat amabil chiar cordial, și cu o încredere prietenească ce m-a făcut fericit.

Vă amintiți încă de seara de pe lac, în barcă, de seara cu lămpi de hîrtie roșii, cu muzică, cu clarificările mele amoroase, înăbușite în germene ?

Era povestea jalnică și ridicolă a unui băiat îndrăgostit.

Mai jalnică și mai ridicolă este istoria bărbatului îndrăgostit Peter Camenzind.

Am aflat întîmplător că Elisabeth era de puțină vreme logodită.

Am felicitat-o, am făcut cunoștință cu logodnicul ei care venea să o ia, și l-am felicitat și pe el.

Întreaga seară a stăruit pe fața mea un suris protector care-mi era mie însumi greu de suportat, ca o mască.

După aceea nu m-am mai dus nici în pădure nici la cîrciumă ci am stat pe patul meu, privind lampa pînă cînd a început să miroasă și s-a stins, uluit și risipit nebunește pînă ce conștiința mi s-a trezit din nou.

Durerea și îndoiala își întindeau din nou aripile negre deasupra mea, încît stăteam mic, slab și distrus, și suspinam ca un copil.

Mi-am împachetat rucsacul, am plecat dimineața la gară și am călătorit spre casă.

Îmi era dor să mă cațăr din nou pe pășunile din Alpi, să mă gîndesc la timpul copilăriei și să văd dacă tatăl meu mai trăiește.

Ne deveniserăm străini. Tata era complet absent, puțin încovoiat și cam nearătos.

S-a comportat cu blîndețe și cu timiditate, nu m-a întrebat nimic, a vrut să-mi dea mie patul lui, și părea tot atît de încurcat pe cît era de surprins de vizita mea.

Mai avea căsuța dar vînduse vitele și pășunea, primea o mică dobîndă și făcea pe ici pe colo cîte o muncă ușoară.

Cînd m-a lăsat singur, m-am îndreptat spre locul unde înainte fusese patul mamei și trecutul veni spre mine ca un fluviu larg și liniștit.

Nu mai eram un tinerel și mă gîndeam cît de repede au trecut anii, că apoi voi fi și eu un omuleț cărunt și încovoiat și mă voi pregăti de moartea amară. În cămăruța neschimbată, sărăcăcioasă și veche în care crescusem, în care învățasem latina și unde văzusem moartea mamei, aceste gînduri aveau o naturalețe aducătoare de liniște.

Mi-am amintit cu mulțumire toate bogățiile tinereții mele și versurile lui Lorenzo de Medici pe care le învățasem la Florența :

Quant'è bella giovinezza
Ma si fugge tuttavia.
Chi vual esser lieto, sia :
Di doman non c'è certezza.¹

¹ Ce frumoasă-i tinerețea / Care fuge totuși / Cine vrea să fie vesel, fie / De ziua de mîine sigur nu poți fi.

Și în același timp mă minunam cum amintiri din Italia, din istorie și din îndepărtata republică a spiritului veneau în această cămăruță bătrână de acasă.

După aceea i-am dat lui tata ceva bani. Seara ne-am dus la cîrciumă și acolo totul a fost ca odinioară, numai că acum plăteam eu vinul și cînd tata vorbea de Sternwein și de șampanie se referea la mine iar eu puteam acūm să-l înțeleg mai bine pe bătrîn.

Am întrebat de bătrînul cărunt căruia odinioară îi turnasem vin pe capul său chel.

Acesta fusese un mucalit și un geniu al șiretlicurilor, dar acum era mort de mult și pe mormîntul său începea să crească iarba.

Am băut vin de Vaud, am ascultat discuțiile, am povestit puțin și pe cînd mergeam cu tata spre casă sub lumina lunii iar el cuprins de entuziasm vorbea mai departe și gesticula, eram atît de vrăjit, cum nu mi se mai întîmplase.

Imaginile de altădată mă înconjurau continuu, unchiul Konrad, Rōsi Girtanner, mama, Richard și Aglietti, iar eu le priveam ca pe o carte frumoasă cu imagini de care te minunezi cît de frumoase și bine făcute apar lucrurile în ea, lucruri care în realitate nu sînt nici pe jumătate atît de prețioase.

Cum trecuseră toate acestea, cum fuseseră complet uitate, și cum stăteau totuși acum desenate în mine clare și pure : o jumătate de viață păstrată fără voia mea în memorie.

Abia cînd am ajuns acasă și cînd tata a tăcut într-un tîrziu și s-a culcat, m-am gîndit din nou la Elisabeth.

Încă ieri mă salutase, o admirasem și îi dorisem noroc.

Mi se părea că de atunci a trecut mult timp.

Dar durerea s-a trezit, s-a amestecat cu fluxul amintirilor trezite și a zguduit inima mea egoistă și prost apărută, așa cum foehnul clatină o colibă tremurătoare și șubredă.

N-am rămas în casă.

Am ieșit prin fereastra joasă, m-am dus prin grădină spre lac, am dezlegat barca nepăzită și am vîslit ușor în noaptea palidă a lacului.

Munții cu aburi argintii tăceau solemn în jur, luna plină atîrna în noaptea albastră și aproape că atingea crestele vîrfurilor negre ale munților.

Era atîta liniște încît puteam auzi vînd ușor căderile de apă de pe pășunile depărtate.

Spiritele patriei și spiritele tinereții mele mă atingeau cu aripile lor palide, umpleau luntrea mea mică și îmi vorbeau fierbinte, cu mîinile întinse și cu o mină dureroasă, neînțeleasă.

Ce însemnase viața mea și unde se depărtaseră atît de multele bucurii și dureri ?

De ce îmi fusese sete de adevăr și frumos, și mai eram încă însetat ?

De ce suferisem neconsolat și plîngînd pentru iubirea și durerea acelei femei demne de a fi dorită, eu, care astăzi îmi aplec din nou capul cu rușine și lacrimi din cauza unei iubiri dureroase ?

Și de ce îmi pusese în inimă neînțelesul Dumnezeu dorul aprins după dragoste, cînd el îmi menise viața unui singuratic și a unui om puțin iubit ?

Apa gîlgîia surd lovînd marginile bărcii și picura argintie de pe vîsle, munții stăteau în jur apropiați și tăcuți, iar pe deasupra negurilor de peste prăpăstii se plimba lumina rece a lunii.

Spiritele timpurilor tinereții stăteau tăcute în jurul meu și mă priveau cu ochii lor adînci, liniștite și întrebătoare.

Mi se părea că o văd printre ele și pe frumoasa Elisabeth, și parcă ea m-ar fi iubit și ar fi fost a mea cînd ar fi venit timpul potrivit.

De asemenea mă simțeam ca și cînd mi-ar fi fost foarte bine, ca și cînd m-aș fi cufundat liniștit în lacul palid și nimeni nu ar fi întreat de mine.

Dar totuși vîsleam mai repede, ca și cînd aș fi observat că barca veche și stricată lua apă.

Mi-a fost frig dintr-o dată și m-am grăbit să ajung acasă și să mă culc.

Acolo am stat obosit și treaz, m-am gîndit la viața mea și am căutat să găsesc ce îmi lipsește și ce mi-ar fi necesar pentru a trăi mai fericit și mai autentic și pentru a ajunge mai aproape de miezul existenței.

Știam prea bine că toate bunătățile și bucuriile sînt simbulurele iubirii și că trebuie să încep a iubi serios oamenii, în ciuda proaspetei mele dureri legate de Elisabeth.

Dar cum ? Și pe cine ?

Atunci a intervenit bătrînul meu tată și am observat pentru prima oară că nu l-am iubit cu adevărat.

Pe cînd eram copil îi făcusem viața amară, apoi plecasem departe, îl lăsasem singur după

moartea mamei, supărat adesea pe mine și apoi îl uitasem cu totul.

Îmi închipuiam cum el zace pe patul de moarte iar eu rămîn singur și orfan alături, și văd sufletul lui plecînd, suflet care mi-a rămas străin și pentru a cărui dragoste nu mă ostenisem deloc.

Astfel am început să învăț dificila și dulce artă de a iubi, prin dragostea pentru un băutor cărunt și sărac în loc să iubesc un om frumos și demn de admirație.

Nu i-am mai răspuns niciodată grosolan, m-am ocupat de el după posibilități, i-am citit istorioarele din calendare și i-am povestit despre vinurile care se făceau și se beau în Italia și Franța.

Munca lui de pînă acum nu i-o puteam interzice fiindcă fără ea ar fi rămas fără apărare.

De asemenea nu mi-a reușit să-l obișnuiesc să nu-și mai ia băutura de seară la cîrciumă ci să o bea cu mine acasă.

Cîteva seri am încercat totuși.

Îi aduceam vin și țigări și îmi dădeam ostenala să-i ocupe timpul bătrînului.

Într-a patra sau a cincea seară era liniștit și îndărătnic și la sfîrșit s-a plîns cînd l-am întrebat ce-i lipsește : „Cred că nu mai vrei să-l lași pe tatăl tău la cîrciumă.“

„Nici vorbă“ i-am spus, „tu ești tatăl iar eu sînt copilul și este treaba ta ce vrei să faci“.

El clipi examinîndu-mă, apoi își luă mulțumit căciula și am plecat amîndoi spre cîrciumă.

Era ușor de văzut că tatălui meu îi era neplăcută o conviețuire în doi mai îndelungată, deși nu a spus nimic în privința acestui lucru.

Chiar m-a îndemnat să aștept undeva în străinătate calmarea stării mele contradictorii.

„Ce ai spune dacă aș pleca din nou astăzi?” l-am întrebat pe bătrîn.

El se scărpină în cap, ridică din umerii săi înguști și rîse șiret și așteptînd : „De, cum vrei tu !”

Înainte de a pleca, am căutat cîțiva vecini și călugări și i-am rugat să aibă puțină grijă de el.

Am mai folosit încă o zi frumoasă spre a urca pe vîrfurile cu pășuni.

De pe piscurile lor semirotonde și largi, am privit munții și văile verzi, apele strălucitoare și ceața orașelor îndepărtate.

Toate acestea mă umpluseră pe cînd eram copil de un dor puternic de a cuceri frumoasa și îndepărtata lume, iar acum această lume stătea din nou largă în fața mea, tot atît de frumoasă și de străină ca odinioară și eram pregătit să pornesc din nou și să caut încă o dată țara norocului.

De dragul studiilor mele mă hotărisem de mult să merg o dată pentru mai mult timp la Assisi.

Mai întîi m-am întors la Basel, m-am îngrijit de cele necesare, mi-am împachetat cele cîteva lucruri și le-am trimis înainte spre Perugia.

Eu însumi am plecat spre Florența și am răătăcit de acolo pe jos, încet și comod spre sud.

Acolo jos, nu trebuie să cunoști nici un fel de șmecherii pentru a le folosi în relațiile prietenești cu oamenii.

Viața acestor oameni se află mereu la vedere și este atât de simplă, liberă și naivă, încât din orășel în orășel te împrietenești cu o mulțime de oameni pașnici.

Mă simțeam din nou la adăpost și ca acasă, și m-am hotărât să caut mai târziu, la Basel, apropierea dătătoare de căldură a oamenilor nu în societate ci printre oamenii simpli.

În Perugia și la Assisi, munca mea de istoric câpătă din nou viață și interes.

Fiindcă acolo chiar existența zilnică era o plăcere, ființa mea rănită începu din nou să se însănătoșească și să construiască noi punți spre viață.

Gazda mea de la Assisi, o negustoreasă de zarzavaturi guralivă și blândă, legă cu mine o prietenie adâncă, pricinuită de câteva discuții asupra sfântului Francisc și-mi dăruie aromele sufletești ale unei catolice strașnice.

Oricât de nemeritată era această onoare, ea îmi aduse avantajul de a putea să mă apropiu de oameni, acum când asupra mea nu mai plana bănuiala de păgînism, care de altfel îl pîndește pe fiecare străin.

Femeia se numea Annunziata Nardini, avea treizeci și patru de ani, era văduvă, avea un corp de o mărime colosală și avea maniere foarte alese.

Duminica apărea într-o haină înflorată, colorată vesel ca însăși sărbătoarea, și mai purta în afară de cercei încă un lanț auriu pe piept,

pe care se înșiruiau, scoteau sunete și dădeau lumină mai multe medalii din tablă de aur.

Totdeauna ducea cu ea un ceaslov catolic greu și legat cu argint, a cărui întrebuințare îi era oricum foarte dificilă, și un frumos rozariu alb-negru, cu lănțișoare de argint, pe care cu atît mai puțin îl putea mînuî cu îndemînare.

Apoi, cînd se așeza în mica ei loggie între două culoare ale bisericii și enumera vecinilor care o admirau păcatele prietenelor absente, pe fața ei evlavioasă și rotundă înflorea expresia impresionantă a unui suflet înrudit cu Dumnezeu.

Eu mă numeam simplu signor Pietro, fiindcă numele meu era imposibil de pronunțat de către oameni.

În serile frumoase, aurii, stăteam împreună pe scăunele mici, vecini, copii și pisici sau în prăvălie printre fructe, coșuri de zarzavaturi, cutii cu semințe și cîrnați afumați ce spînzurau, ne povesteam unul altuia trăirile noastre, discutam despre perspectivele recoltei, fumam o țigară sau mîncam fiecare dintr-o felie de pepene.

Eu le povesteam despre sfîntul Francisc, despre istoria de la Portiunkula și despre biserica sfîntului, despre sfînta Klara și despre primii frați.

Eram ascultat cu seriozitate, se puneau mii de mici întrebări, era lăudat sfîntul și se trecea la povestiri și dezbateri asupra celor mai noi și senzaționale evenimente printre care istorisirile despre hoți și despre luptele politice erau

deosebit de îndrăgite. Printre noi se jucau și se băteau pisicile, copiii și cățele.

Din proprie plăcere și spre a-mi păstra bunul renume, născoceam legende după istorioare înălțătoare și pline de simțire și mă bucuram că am luat cu mine, printre puținele cărți și „Viața bătrînilor părinți și a altor persoane pioase“ de Arnold, ale cărei anecdote sincere le tălmăceam cu mici variațiuni într-o italiană populară.

Trecătorii rămîneau o clipă, ascultau, sporovăiau cu noi și astfel societatea se schimba de trei patru ori într-o seară și numai doamna Nardini și eu eram statornici și nu lipseam niciodată.

Eu aveam alături vinul meu roșu de Fiasco și le impuneam oamenilor sărmani care duceau o viață cumpătată, prin marele meu consum de vin.

Treptat chiar și sfioasele fete din vecinătate au devenit mai încrezătoare și participau din prag la discuții, acceptau să li se dăruiască mici iconițe și au început să creadă în sfîntenia mea, căci eu nu făceam nici glume indiscrete, nici nu păream să mă străduiesc a deveni familiar cu ele.

Printre ele erau cîteva de o frumusețe visătoare și cu ochi mari care păreau că provin din tablourile lui Perugino. Îmi plăceau toate și mă bucura prezența lor însoțită de glume blînde, dar totuși nu mă îndrăgostisem de nici una căci cele mai drăguțe dintre ele semănau una cu alta atît de mult, încît frumusețea lor îmi apă-

rea adesea numai ca frumusețe a rasei și nu ca o calitate personală.

Adesea era prezent și Matteo Spinelli, un tânăr flăcăiandru, fiul brutarului, un băiat șmecher și glumeț.

Acesta știa să imite o grămadă de animale, avea informații despre fiecare scandal și avea totdeauna inițiative obraznice și viclene.

Cînd povesteam legende, mă asculta cu o evlavie și o smerenie fără egal, dar după aceea puneă asupra sfinților părinți întrebări, făcea comparații și presupuneri pline de o prefăcut naivă malițiozitate, spre groaza fructăresei și spre veselia evidentă a celor mai mulți ascultători.

Adesea stăteam singur la doamna Nardini, ascultam vorbele ei reconfortante și mă bucuram de numeñoasele ei dovezi de omenie. Nu-i scăpa nici o greșeală, nici un viciu la cei din apropiere și le indica dinainte locul lor stabilit cu durere în Purgatoriu.

Pe mine mă închisese însă în inima ei și-mi încredința cele mai mici trăiri și observații, deschis și amănunțit.

Mă întreba despre cele mai mici cumpărături, voia să știe cît am plătit și veghea să nu fiu dezavantajat.

Asculta povestea vieții sfinților, și mă introducea în secretele negoțului cu fructe, a celui cu legume și ale gătitului.

Intr-o seară stăteam în micul magazin. Spre marea plăcere a copiilor și a fetelor cîntasem un cîntec elvețian și un jodler.

Ei se topeau de plăcere, imitau sunetele limbii străine și-mi arătau cât de comic se urca și se cobora laringele meu în timpul jodlerului.

Atunci cineva începu să vorbească de dragoste.

Fetele chicoteau, doamna Nardini își dădea ochii peste cap și suspina sentimental și în sfârșit am fost asaltat și eu cu rugămintea de a-mi povesti propriile istorii de dragoste.

Nu am spus nimic despre Elisabeta, dar am povestit plimbarea mea cu barca cu Aglietti și nenorocita mea tentativă amoroasă. Îmi părea ciudat să povestesc această istorie, despre care în afară de Richard nu încredințasem nimănui nici măcar un cuvânt, curioasei mele societăți umbriene, în prezența străzilor pietruite și înguste din sud și a dealurilor deasupra cărora seara roșu-aurie își răspîndea parfumurile.

Am povestit fără a reflecta prea mult, în felul vechilor nuvelisti, și totuși inima mea era prezentă și în secret mă temeam că ascultătorii ar putea râde și m-ar putea tachina.

Dar când am ajuns la sfârșit, toți ochii mă priveau cu compasiune și cu tristețe.

„Un om atît de frumos!“ spuse una din fete cu vioiciune. „Un om atît de frumos, și să aibă o dragoste nefericită!“

Doamna Nardini mă mîngîia însă prevăzător pe păr cu mîna ei moale și rotundă și-mi spusese „sărăcuțul!“

O altă fată îmi dăruie o pară mare și când am rugat-o să muște ea întîi din pară, mușcă și mă privi cu seriozitate.

Dar cînd am vrut să-i las și pe alții să muște, ea nu mi-a permis.

„Nu, mîncăți-o singur ! V-am dăruit-o fiindcă ne-ați povestit nenorocirea dv.“

„Dar, desigur, veți iubi acum pe altcineva“, spuse un viticultor oacheș.

„Nu“ am spus eu.

„Oh, o iubiți încă pe această răutăcioasă Erminia ?“

„Eu iubesc acum pe sfîntul Francisc și el m-a învățat să-i iubesc pe toți oamenii, pe voi și pe oamenii din Perușia și chiar pe acești copii și chiar pe iubitul Erminiei.“

O anumită încurcătură și un anumit pericol apăru în această idilică existență cînd am descoperit că buna doamnă Nardini era însuflețită de dorința aprinsă ca eu să rămîn acolo și să mă căsătoresc cu ea.

Mica întîmplare mă învăță să devin un diplomat viclean, căci nu era ușor să distrugi aceste vise, fără a deranja armonia și fără a risipi o plăcută prietenie.

Trebuia deci să mă gîndesc la întoarcere.

Dacă nu ar fi fost visul poeziei mele viitoare și amenințătorul reflux al resurselor mele bănești, aș fi rămas acolo.

Poate m-aș fi căsătorit cu doamna Nardini în ciuda acelui reflux.

Totuși nu, ceea ce mă reținea era încă durerea necicatrizată pricinuită de Elisabeta și dorința de a o vedea din nou.

Rotunjoara văduvă se comportă suportabil, împotriva așteptărilor și nu mă lăsă să-i descopăr dezamăgirea.

Cînd am plecat, mi-a fost poate despărțirea mult mai grea mie, decît ei.

Eu părăseam mult mai mult decît părăsisem în patrie și niciodată la o plecare nu mi s-a strîns mîna așa din inimă și de către așa de mulți oameni iubiți.

Oamenii mi-au dat fructe, vin, rachiu dulce, pîine și un cîrnat, pe drum și am avut sentimentul neobișnuit că mă despart de prieteni cărora nu le e totuna dacă plec sau rămîn.

Doamna Annunziata Nardini m-a sărutat la despărțire pe amîndoi obrazii și avea lacrimi în ochi.

Altădată crezusem că trebuie să fie o mare plăcere să fii iubit fără ca tu să iubești.

Aflasem acum cît de chinuitoare este o asemenea iubire oferită, căreia nu i se poate răspunde.

Și totuși eram puțin mîndru că o femeie străină mă iubește și mă dorește ca bărbat. Această mică vanitate însemna puțină vindecare pentru mine.

Doamna Nardini îmi făcea rău, și totuși nu aș fi dorit ca lucrul acesta să nu se întîmple.

Am înțeles totuși treptat tot mai mult, că norocul are puțin de-a face cu realizarea dorințelor exterioare și că suferințelor tinerilor îndrăgostiți, oricît de chinuitoare ar fi, le lipsește tragicul.

Desigur era dureros că Elisabeta nu a putut fi a mea. Dar viața mea, libertatea mea, munca și felul de a gîndi mi-au rămas integral și de departe puteam s-o iubesc ca și înainte oricît aș fi voit.

Acest mers al gândurilor și încă mai mult veselie naivă a ființei mele în lunile petrecute în Umbria fuseseră pentru mine deosebit de sănătoase.

De atunci am început să dau atenție la tot ce era ridicol și caraghios și bucuria cauzată de aceste lucruri putea să-mi dispară numai prin ironie.

Mi se deschideau treptat ochii pentru uimorul vieții și mi se părea tot mai posibil și mai ușor să mă înrudesesc cu stelele mele și să-mi cîștig un loc la masa vieții pentru a apuca una sau alta din frumoasele sale bucate.

Firește, cînd te întorci acasă din Italia, este totdeauna așa.

Fluieri în prezența principiilor și a prejudecăților, rîzi cu indulgență, pui mîinile în buzunarele pantalonilor și te porți ca un rafinat artist al vieții.

Dacă te-ai îmbăiat odată în caldă viață a poporului din sud și după aceea te gîndești la asta, trebuie să continui la fel și acasă.

La fel îmi mersese la fiecare întoarcere din Italia și îmi mersese foarte bine.

Cînd m-am dus la Basel și acolo m-am izbit de vechea viață anchilozată, neîntinerită și neschimbată, am coborît de la înălțimea veseliei mele o treaptă după alta, dezorientat și supărat. Dar ceva din cele cîștigate înflorea mai departe și de atunci nu mi-am condus mica bărcuță niciodată prin ape tulburi sau clare, fără ca cel puțin să arborez un mic steag colorat, obraznic și încrezător.

De altfel concepțiile mele se schimbaseră încet.

Simțeam fără mare durere trecînd anii tinereții și venind timpurile maturității cînd înveți să-ți consideri propria viață ca pe o scurtă trecere și pe tine însuți ca pe un călător de al cărui drum și dispariție finală lumea nu se emoționează și nu se ocupă prea mult.

Se păstrează un țel al vieții, un vis iubit în minte, dar acesta nu apare niciodată ca indispensabil și îți îngăduie pe drum răgazuri dese, pentru a omite fără remușcări o zi, pentru a te așeza în iarbă, pentru a fluiera un vers și pentru a te bucura fără gînd ascuns de prezentul iubit.

Pînă acum fusesem propriu-zis un supraom fără a mă fi rugat vreodată lui Zarathustra și nu lăsasem să-mi lipsească nici propria considerație, nici disprețul pentru oamenii mărunți.

Acum vedeam treptat tot mai bine că nu există o graniță puternică și că în cercul celor mici, asupriți și săraci, existența nu este numai la fel de multiplă, ci chiar mai caldă, mai adevărată și mai reprezentativă decît a celor favorizați și strălucitori.

De altfel m-am reîntors la Basel exact la momentul potrivit pentru a lua parte la prima serată în casa Elisabetei care se căsătorise între timp.

Eram mulțumit, încă proaspăt și negru din călătorie și aduceam cu mine o grămadă de mici amintiri vesele.

Frumoasa femeie mă pofti printr-o plăcută intimitate să ies în evidență, și m-am bucurat întreaga seară de norocul meu care-mi cruțase odinioară blamul unei cereri în căsătorie întârziate.

Căci în ciuda experienței mele italiene, mai aveam încă o ușoară neîncredere în femei ca și cum ele și-ar fi avut bucuria lor cumplită în chinurile fără speranță ale bărbaților îndrăgostiți de ele.

Pentru o mai vie ilustrare a unei asemenea stări chinuitoare și dezonorante mi-a folosit o mică poveste din viața școlară a celor mici, pe care o aflasem din gura unui băiat de cinci ani.

În școala pe care el o frecventa, se stabilise următorul obicei demn de atenție și simbolic.

Dacă un băiat se făcea vinovat de o mare necuviință față de altul și trebuia pentru aceasta să-i dea jos pantalonii, erau desemnate șase fețițe mici care îl fixau pe cel vinovat pe bancă în poziția potrivită și chinuitoare pentru acea pedeapsă.

Fiindcă această așezare însemna o mare plăcere și o mare onoare, erau alese cele mai drăguțe șase fete ca să ia parte la cruda plăcere.

Povestea copilărească plină de haz mi-a dat de gîndit și s-a insinuat chiar de cîteva ori în visele mele, astfel că cel puțin știu din experiența onirică cît de nenorocit este cel ce se află într-o asemenea postură.

PENTRU MESERIA MEA de scriitor nu aveam nici un respect.

Puteam să trăiesc din munca mea, puteam face mici economii și uneori puteam să-i trimit tatălui meu ceva bani. El îi cheltuia bucuros la cârciumă, cînta acolo pe toate tonurile spre lauda mea și s-a gîndit chiar să-mi facă un contraserviciu.

Îi spuseseam odată că adesea îmi cîștig pîinea din articole la ziar.

El mă lua drept redactor sau reporter cum au ziarele districtuale și dicta scrisori paterne pentru mine, în care îmi povestea evenimente care îi păreau importante și despre care el credea că mi-ar furniza material și mi-ar aduce bani.

Odată mi-a povestit incendiul unui șopron, apoi prăbușirea a doi turiști și a treia oară rezultatul unei alegeri de primar.

Aceste comunicări erau deja prezentate în stilul grotesc al unui ziar și îmi făceau o adevărată bucurie, căci erau totuși semnele unei legături prietenești între el și mine și erau după ani întregi, primele scrisori pe care le primeam din patrie.

Ele mă recreau ca ironii involuntare la adresa scrisului meu; căci eu recenzam lună de lună astfel de cărți, încît apariția recenziilor stătea mult în urma acelor întîmplări din patrie, ca importanță și ca urmări. Au apărut pe atunci două cărți de autori pe care îi cunoscusem la Zürich ca tineri lirici extravagănți ai timpului.

Unul trăia acum în Berlin și știa să descrie murdăriile din cafenele și bordeluri.

Al doilea își construise în împrejurimile Münchenului o luxoasă sihăstrie și oscila între autoscopiile neurastenice și excitațiile spiritiste, disprețuitor și fără speranță.

Trebuia să recenzez cărțile și, natural, mi-am bătut joc de ele în mod nevinovat.

De la neurastenic sosisi doar o scrisoare disprețuitoare într-un stil abundent.

Berlinezul făcu însă scandal într-un ziar, găsea că este greșit interpretat în voința lui de seriozitate, se sprijinea pe Zola și îmi făcea reproșuri nu numai mie, ci și mărginitului și prozaicului spirit al elvețienilor, în general.

Odinioară, la Zürich, omul avusese poate singura perioadă într-o oarecare măsură sănătoasă și demnă a vieții sale de literat.

Nu devenisem un patriot înfocat, dar asta mă atinsese prea tare și i-am răspuns celui dușmănos cu o lungă scrisoare, în care disprețul meu pentru marele oraș modern nu se ascundea.

Aceste mici certuri mi-au făcut bine și m-au obligat încă o dată să meditez la concepția mea asupra culturii moderne.

Munca era obositoare și migăloasă și dădea rezultate puțin reconfortante.

Cărticica mea nu pierde nimic dacă păstrez tăcere despre aceste lucruri.

Dar de asemenea aceste considerații mă constrîngeau să meditez asupra mea și asupra îndelung plănuitei opere a vieții mele.

Doream, după cum se știe, să fac apropiată și iubită oamenilor de azi larga și muta viață a naturii, într-o poezie mare.

Voiam să-i învăț să asculte bătaile inimii pământului, să ia parte la viața întregului, să nu uite în mișcarea sorții lor mici că noi nu sîntem zei și nici nu sîntem făcuți de noi înșine, ci sîntem copii și părți ale pământului și ale întregului cosmic. Voiam să le amintesc că înseși cîntecele poeților și visele nopților noastre și de asemenea vînturile, mările, norii călători și furtunile sînt simboluri și purtători ai melancoliei, care-și odihnesc aripile între cer și pămînt și al căror scop este de a ne face să dobîndim conștiința neîndoielnică despre dreptul de cetățean și despre nemurirea oricărui trăitor.

Sîmburele cel mai dinlăuntru al fiecărei ființe poartă certitudinea acestui drept, este copilul lui Dumnezeu și se odihnește fără teamă în sînul veșniciei.

Dar tot ce este rău, bolnav, corupt și pe care-l purtăm în noi se opune și crede în moarte.

Ci eu voiam de asemenea să-i învăț pe oameni să găsească în iubirea frățească a naturii izvoarele bucuriei și curenții vieții; voiam să predic arta de a privi, de a se plimba și de a se bucura, plăcerea pentru cele prezente.

Voiam să las să le vorbească munții, mările și insulele verzi într-o limbă ademenitoare și puternică, și voiam să-i constrîng pe oameni să vadă ce nemăsurat de multiplă și activă

viață înfloarește și izvorăște zilnic în afara caselor și orașelor lor.

Voiam să fac ca ei să se rușineze că știu mai multe despre războaiele străine, despre modă, bîrfă, literatură și arte decît despre primăvară care își dezlănțuie avînturile sale în afara orașelor, decît despre rîul care curge pe sub podurile lor și decît despre pădurile și minunatele cîmpii prin care aleargă trenurile.

Voiam să le povestesc ce cătușe de aur ale unor plăceri de neuitat am găsit în această lume eu, singuraticul, voiam ca ei, care poate sînt mai norocoși și mai veseli decît mine, să descopere lumea cu bucurii încă mai mari.

Și voiam înainte de toate să pun frumoasa taină a iubirii în inimile lor. Speram să-i învăț să fie adevărați frați cu tot ce este viu, să fie atît de plini de iubire, încît să nu se mai teamă nici de suferință nici de moarte, ci să le primească precum pe niște surori, serios și frățeste, dacă vin spre ei.

Toate acestea speram să le prezint nu în imnuri și în cîntece înalte, ci simplu, verosimil și obiectiv, serios și glumind, așa cum un călător întors acasă povestește camarazilor săi.

Vreau — doresc — sper, asta sună acum comic. Așteptam încă ziua în care aceste multe dorințe vor căpăta un plan și o schiță.

Dar cel puțin adunasem mult. Nu numai în cap, ci și într-o grămadă de mici caiete, pe care le purtam în buzunar în călătorii și marșuri și dintre care, la cîteva săptămîni unul se umplea.

Aici îmi notasem scurt și concis impresii asupra a tot ce era vizibil în lume, fără reflecții și fără legătură.

Erau caiete de schițe ca ale unui desenator, și ele conțineau, în puține cuvinte, lucruri reale : imagini de pe străzi și șosele, siluete de munți și orașe, convorbiri auzite între țărani, meseriași, târgoveți, schimbări de timp depărtate, notițe asupra luminii, vîntului, ploii, pietrelor, plantelor, animalelor, zborului păsărilor, imagini ale valurilor, ale jocului culorilor pe mare, și ale formelor norilor.

Întîmplător prelucrasem și publicasem scurte istorii asupra acestora ca studii de natură și de călătorie, toate fără relații cu omenescul. Pentru mine, chiar și fără relație cu umanul, istoria unui copac, viața unui animal, sau drumul unui nor erau destul de interesante.

Că o mare poezie în care în general nu intră nici o siluetă umană este ceva nereal îmi trecuse adeseori prin cap, totuși am ținut ani întregi la acest ideal și nutream speranța întunecată că poate odată, o mare inspirație va depăși această imposibilitate.

Acum vedeam definitiv că frumoasele mele peisaje trebuiau populate cu oameni și că fără aceștia nu sînt zugrăvite destul de natural și de fidel.

Fiindcă era infinit de mult să ajungi din urmă și azi încă tot mai ajung din urmă.

Pînă acolo îmi deveniseră oamenii ceva străin în totalitate și în mod fundamental.

Învățam din nou cît de bine este să cunoști și să studiezi cîțiva oameni în locul unei uma-

nități abstracte și caietele mele de notițe și memoria mi se umpleau cu noi imagini.

Începutul acestor studii era îmbucurător. Ieșeam din indiferența mea naivă și cîștigam interes pentru cîțiva oameni.

Vedeam cît de mult mi-a rămas străin ceea ce se înțelege de la sine dar vedeam de asemenea cît de mult îmi deschisese ochii și-mi ascuțisese privirea multele călătorii și privești.

Și fiindcă preferințele mele mă atrăgeau spre ei, mă ocupam cu plăcere și adeseori de copii.

Oricum, observația norilor și a valurilor fusese mai îmbucurătoare decît studiul oamenilor.

Am aflat cu uimire că omul se deosebește de restul naturii printr-un strat gelatinos de minciună care-l înconjoară și-l apără.

Pe scurt am observat la toate cunoștințele aceeași aparență — produs al împrejurărilor, că fiecare persoană este nevoită să arate o figură clară în timp ce ființei sale nu-i este propriu așa ceva.

Cu sentimente ciudate mi-am fixat aceasta pentru mine și am luat hotărîrea de a voi să pătrund în simburele fiecărei personalități.

La cei mai mulți stratul gelatinos era mult mai important.

Am găsit acest strat peste tot, chiar și la copii, care adesea, conștient sau inconștient, mimează de preferință un rol atunci cînd se manifestă complet fără mască și instinctiv.

După un timp mi-am dat seama că nu mai înaintez și că mă pierd în amănunte nesemnificative.

Înainte de toate am căutat greșeala în mine însumi și totuși nu am putut să-mi ascund că eram deziluzionat și că mediul meu nu-mi dădea oamenii pe care-i căutam.

Eu aveam nevoie nu de cazuri interesante, ci de tipuri. Acestea nu mi le furniza nici grămada de academicieni, nici cercul oamenilor de specialitate.

Mă gîndeam cu dor la Italia și de asemenea la cei cîțiva prieteni și însoțitori în călătoriile mele pe jos, **meseriașii**.

Cu unii călătorisem mult și găsisem printre ei mulți flăcăi minunați.

Era zadarnic să cauți adăpost în patrie și în unele locuri sălbatice.

Grămada de călători întîmplători nu-mi folosea la nimic.

Am stat din nou o clipă nedumerit, m-am oprit la copii și am căutat mult prin cîrciumi, unde natural nu te poți alege cu nimic.

Au urmat cîteva săptămîni îngrozitoare cînd nu am crezut, iar speranțele și dorințele mele le-am găsit peste măsură de umflate, cînd m-am plimbat în libertate și am petrecut iarăși cîte o jumătate de noapte cu vinul.

Pe masa mea se adunaseră din nou atunci cîteva grămezi de cărți pe care le-aș fi recenzat cu plăcere în loc să le duc la anticar ; dar nu mai aveam loc în dulapuri.

Pentru a rezolva, în cele din urmă am căutat o mică tâmplărie și am rugat meșterul să vină să ia dimensiunile pentru o bibliotecă în locuința mea.

Acesta a venit, era un om mic și încet în mișcări, cu maniere alese, a măsurat spațiul a îngenuncheat pe podea, a făcut măsurători pe tavan, a mirosit puțin cleiul și a notat în carnetul său un număr după altul cu precauție, cu cifre mari de un țol. S-a întâmplat că mișcându-se pentru a meșteri, s-a lovit de un fotoliu plin cu cărți. Cîteva cărți au căzut jos, și el s-a aplecat să le ridice. Printre cărți era un mic lexicon al limbajului meseriașilor.

Micul exemplar legat în carton se găsește aproape în toate casele meseriașilor germani și este o carte bine făcută și încântătoare.

Țîmplarul, pe cînd privea micul volumaș binecunoscut lui, mă privi curios, pe jumătate înveselit, pe jumătate neîncrezător.

„Ce s-a întâmplat?” l-am întrebat.

„Dacă-mi permîteți, văd aici o carte pe care o cunosc și eu. Ați studiat-o într-adevăr?”

„Am studiat limba pe stradă” i-am replicat, „dar l-am mai răsfoit căutînd cu plăcere cîte o expresie.”

„Într-adevăr!” spuse el. „Dar dumneavoastră ați fost vreodată la un valț?”

„Nu chiar așa cum credeți dv. Dar am rătăcit destul și am înnoptat în unele asemenea locuri”.

El răsfoise între timp din nou cartea și voia să plece.

„Pe unde ați călătorit odinioară?” l-am întrebat.

„De aici la Coblenz și mai târziu la Genf. Nu a fost timpul meu cel mai rău.”

„Ați stat la pușcărie de câteva ori?”

„Doar o dată, în Dalach.”

„Ar trebui să-mi povestiți dacă vreți. Ne vedem odată la o halbă?”

„Nu, domnule. Dar dacă vreodată într-un ajun de sărbătoare veniți la mine și mă întrebați: cum mai merge treaba? ce mai faci? este foarte bine. Dacă nu vreți să vă chinuiți cu mine“. Cîteva zile mai târziu cînd era seară cu invitați la Elisabeta, am rămas pe stradă și m-am gîndit dacă nu ar trebui mai bine să merg la tîmplarul meu.

Și m-am întors, mi-am lăsat redingota acasă și l-am vizitat pe tîmplar.

Atelierul era deja închis și era întuneric, m-am împiedicat într-un vestibul întunecos și printr-o curte îngustă, am urcat treptele din spatele casei și am găsit în sfîrșit la o ușă o tăbliță cu numele meșterului.

Intrînd, am ajuns direct într-o bucătărie foarte mică, unde o femeie slabă pregătea cina și îngrijea trei copii care umpleau spațiul îngust cu viață și cu zgomot mare.

Surprinsă, femeia m-a condus în camera următoare, unde tîmplarul stătea cu ziarul la fereastra care se întuneca.

El mormăi îngîndurat fiindcă în întineric mă luase drept un client inoportun, apoi mă recunoscu și-mi dădu mîna.

Fiindcă era surprins și încurcat, m-am întors spre copii ; fugeau prin fața mea înapoi, în bucătărie, și eu i-am urmat.

Deoarece acolo am văzut pe gazdă pregătind mîncare de orez, s-au trezit în mine amintirile despre bucătăria stăpînei din Umbria și am participat la treburile din bucătărie.

La noi frumosul orez se coace într-un soi de ulcior, fără nici o milă, și nu are nici un gust, fiind dezagreabil de lipicios la mîncare. Aici nenorocirea era pe drum și puteam încă să salvez mîncarea și de aceea am apucat ulciorul și lingura de spumă și m-am ocupat în grabă de prepararea ei.

Femeia s-a supus și era uimită că orezul era suportabil, l-am adus la masă, s-a aprins lampa și mi-am primit și eu farfuria mea.

Femeia tîmplarului m-a încurcat în acea seară în discuții atît de detaliate asupra problemelor de bucătărie încît bărbatul ei nu a mai apucat să vorbească și a trebuit să amînăm pentru altă dată povestea aventurilor sale de călător.

De altfel oamenii au observat apoi că eram numai pe dinafară un domn, iar propriu-zis eram un fiu de țăran și copil de oameni săraci, și astfel ne-am împrietenit din prima seară și am devenit încrezători unul față de celălalt.

Căci așa cum ei au recunoscut un egal prin naștere, la fel am adulmecat și eu în casa lor sărăcăcioasă aerul din patrie al oamenilor mărunți.

Oamenii nu aveau aici timp pentru delicatesuri, poze și teatru, lor viața săracă și aspră le era dragă și li se părea mult prea bună chiar fără spoiala culturii și a intereselor mai înalte, pentru a o mai împodobi cu vorbe frumoase.

Am revenit adesea aici și am uitat la timpular nu numai mărunțișurile societății simandicoase, dar și propria-mi nenorocire și mizerie. Mă simțeam ca și cum aș fi găsit aici o bucată de copilărie conservată pentru mine și mi-aș fi continuat viața pe care la vremea ei părinții au întrerupt-o când m-au trimis la școală.

Pe o hartă crăpată și galben umedă, alcătuită într-un stil învechit, urmăream împreună cu timpularul călătoriile lui și ale mele și ne bucuram de fiecare turn al orașului și de fiecare stradă pe care le cunoșteam amândoi, ne reaminteam glume de-ale meseriașilor și am cîntat chiar odată mai multe cîntece din veșnic tînărul Straubinger.

Vorbeam despre grijile atelierului, despre starea casei, despre copii, despre lucrurile orașului și treptat s-a întîmplat că meșterul și eu am schimbat rolurile, iar eu am devenit cel recunoscător iar el cel care dădea și mă în-

văța. Simțeam că aici mă înconjura realități în locul atmosferei de salon.

Printre copiii săi se distingeau, prin delicatețea ei, o fetiță de cinci ani. Ea se numea Agnes, dar era chemată Agi, era blondă, palidă și cu membrele subțiri, avea ochi timizi și depărtați și o calmă sfială.

Într-o duminică, când am vrut să scot familia la plimbare, Agi era bolnavă.

Mama a rămas cu ea, noi ceilalți am rătăcit îndelung prin oraș.

În spatele Sfintei Margareta ne-am așezat pe o bancă, copiii culegeau pietre, flori și cărăbuși, iar noi bărbații priveam livezile văratice, cimitirul Binninger și frumoasa, albăstria siluetă a Jurii. Timplarul era obosit, deprimat și liniștit și părea îngrijorat.

„Ce se întâmplă, meștere?“ am întrebat, când copiii erau destul de departe.

El m-a privit în față pierdut și trist.

„Nu vedeți?“ începu el. „Agi o să-mi moară. Eu știam de mult și m-am mirat că a crescut pînă la vîrsta asta, ea a avut totdeauna moartea în ochi. Dar acum trebuie să fim convinși de asta“.

Am început să-l consolez, totuși vorbeam mai mult pentru mine.

„Vedeți dv.“, rîse el trist. „Nu credeți că copilul se prăpădește. Nu sînt un bigot, știți, și merg doar la sărbători la biserică, dar simt prea bine că acum Dumnezeu vrea să vorbească cu

mine. Este numai un copil și sănătoasă nu a fost niciodată, dar Dumnezeu știe că ea îmi era mai dragă decît toți ceilalți la un loc“.

Cu strigăte și cu mii de mici întrebări copiii ne-au înconjurat, mi-au cerut să le spun numele florilor și ale ierburilor și la sfîrșit au vrut să le povestesc istorioare.

Atunci le-am spus despre flori, copaci și arbuști, că acestea, asemenea copiilor au fiecare un suflet și fiecare propriul său înger.

Și tatăl asculta, rîdea și din cînd în cînd confirma.

Am văzut munții devenind albaștri, am ascultat sunetele serii și am mers acasă.

Peste livezi sufla o respirație roșiatrică de seară, turnurile îndepărtate ale catedralei se profilau mici și subțiri în aerul cald, pe cer albastrul verii se prefăcea în culori frumoase, verzui și aurii, copacii aveau umbre lungi.

Micuții erau obosiți și deveniseră liniștiți. Ei se gîndeau la îngerii macului, garoafelor și clopoșeilor în timp ce noi cei mari ne gîndeam la micuța Agi, al cărei suflet era deja pregătit să primească aripi și să părăsească mica și îngrijorata noastră ceată.

În următoarele două săptămîni a mers bine. Fetița părea să se însănătoșească, putea să părăsească pentru cîteva ore patul și arăta, în pernele ei reci, mai drăguță și mai veselă ca înainte. Apoi au urmat cîteva nopți cu febră și acum vedeam, fără a mai vorbi despre

aceasta, că copilul era oaspetele nostru doar pentru încă cîteva săptămîni sau zile.

Doar o dată a mai vorbit tatăl despre asta. Aceasta s-a întîmplat în atelier.

Îl vedeam scotocind într-un maldăr de scînduri și se înțelegea că el încerca să îmbine bucățile pentru un sicriu de copil.

„Trebuie să se întîmple curînd“ spuse „și atunci fac asta bucuros cînd termin lucrul, doar pentru mine“. Stăteam pe un banc pentru dat la rindea în timp ce el muncea la celelalte scînduri.

Cînd acestea au fost rindeluite curat, mi le arătă cu un fel de mîndrie.

Era un lemn de brad frumos, crescut sănătos, fără defecte.

„Nu vreau să bat nici un cui, ci vreau să îmbin frumos părțile încît să dea o singură bucată bună și durabilă. Dar pentru azi e destul, să mergem la soția mea.

Zilele treceau, zile minunate, arzătoare, de vară și eu stăteam o oră sau două cu mica Agi, îi povesteam despre livezi frumoase și despre păduri, îi țineam mînuța ei îngustă în mîna mea mare și sorbeam cu tot sufletul luminoasa grație care a însoțit-o pînă în ultimele zile.

Apoi stăteam speriați și triști și vedeam cum micul și firavul ei trup își aduna încă o dată forțele pentru a lupta cu moartea brutală, care a luat-o în stăpînire repede și ușor. Mama era

liniștită și puternică ; tatăl se aplecă deasupra patului, își luă rămas bun de sute de ori, îi mîngîie părul blond și o alintă pe micuța dragă lui care era moartă.

Veni ceremonia simplă și scurtă a îngropării și seara tristă cînd copiii plîngeau în paturile lor.

Veniră frumoasele drumuri la cimitir unde plantam flori pe groapa proaspătă și stăteam unul lîngă altul fără să vorbim pe bancă, în scuarul rece, ne gîndeam la Agi și priveam cu alți ochi ca de obicei pămîntul în care zăcea iubita noastră și pomii și iarba care creșteau deasupra și păsările al căror joc liber și bucuros răsuna prin cimitirul liniștit. Pe lîngă toate acestea, ziua de lucru își urma cursul, copiii cîntau din nou, se zbenguiau, rîdeau și voiau să audă istorioare și noi toți ne obișnuiam pe neobservate să nu o mai vedem pe Agi a noastră și să avem un mic și frumos înger în cer.

În tot acest timp nu mai vizitasem societatea profesorului iar casa Elisabetei am vizitat-o doar de puține ori și apoi devenisem în cursul convorbirilor, ciudat de încurcat și de neliniștit.

De data aceasta am căutat ambele case și le-am găsit pe amîndouă cu ușile închise, fiindcă toți erau plecați la țară.

Abia acum am observat cu uimire că uitasem complet anotimpul călduros și vacanța din cauza prieteniei cu familia tîmplarului și din cauza îmbolnăvirii copilului.

Mai înainte mi-ar fi fost cu totul imposibil să rămîn în iulie și august în oraș.

Mi-am luat rămas bun pentru scurt timp și am întreprins o călătorie pe jos prin Pădurea Neagră, pe cărări de munte, și prin Odenwald.

Pe drum am fost deosebit de mulțumit să trimit copiilor tîmplarului din Basel vederi din acele locuri frumoase și mai ales să-mi închipui cum le voi povesti mai tîrziu despre călătorie, lor și tatălui lor.

La Frankfurt m-am hotărît să-mi rezerv încă cîteva zile de călătorie.

În Aschaffenburg, Nürnberg, München și Ulm am gustat cu o nouă plăcere operele de artă veche și în sfîrșit am mai făcut o oprire fără griji la Zürich.

Pînă acum în toți anii evitasem acest oraș ca pe un mormînt, dar acum am hoinărit pe străzile cunoscute, am căutat vechile cîrciumi și grădini și am putut să mă gîndesc fără durere la frumoșii ani care au trecut. Pictorița Aglietti se căsătorise și mi s-a spus adresa ei. Către seară m-am dus acolo, am citit numele soțului ei pe ușa casei, m-am uitat prin ferestre și am șovăit să intru.

Atunci vechile timpuri începură să învie pentru mine și iubirea mea de tinerețe se trezi pe jumătate din somnul ei cu o ușoară durere.

M-am întors și nu am mai tulburat frumoasa imagine a femeii iubite printr-o revvedere inutilă.

Hoinărind mai departe am vizitat grădina de pe lac unde odinioară artiștii serbaseră noaptea de vară, am văzut chiar căsuța în a cărei mansardă fusesem găzduit trei ani scurți și buni și printre toate amintirile, pe neobservate, numele Elisabetei îmi veni pe buze.

Noua iubire era deci mai tare decît surorile ei mai vîrstnice. Ea era de asemenea mai liniștită, mai modestă și mai meditativă.

Pentru a-mi păstra buna dispoziție, am luat o barcă și am vîslit încet și plăcut pe lacul cald și luminos.

Se însera și pe cer atîrna un singur nor frumos, alb ca zăpada.

Îl aveam mereu în ochi și l-am salutat, gîndindu-mă la dragostea mea din copilărie pentru nori, la Elisabeta și, la acel nor pictat al lui Segantini, în fața căruia o văzusem odată pe Elisabeta, stînd atît de frumoasă și de pierdută.

Niciodată nu simțisem ca azi că iubirea pentru ea, netulburată de nici un cuvînt și de nici o poftă impură era atît de dătătoare de fericire și de purificatoare, ca acum, cînd la privirea norului, revedeam liniștit și recunoscător toate lucrurile bune din viața mea și cînd în locul suferințelor și confuziilor mai timpurii simțeam doar vechiul dor al copilăriei și el devenit mai liniștit și mai matur.

Pe atunci eram obișnuit ca în tactul liniștit al vîslitului să fredonez sau să cînt ceva.

Cîntam ceva și acum și am observat abia în timp ce cîntam că erau versuri. Ele mi-au rămas în memorie și le-am transcris acasă ca amintire a frumoasei seri de pe lac la Zürich.

Wie eine weisse Wolke
Am hohen Himmel steht
So licht und schön und ferne
Bist du, Elisabeth.

Die Wolke geht und wondert
Kaum hast du ihrer acht,
Und doch durch deine Träume
Geht sie bei dunkler Nacht.

Geht und erglänzt so selig
Das fortan ohne Rast
Du nach der weissen Wolke
Ein süßes Heimweh hast.¹

La Basel am găsit o scrisoare din Assisi pentru mine. Era de la doamna Annunziata Nardini și plină de știri îmbucurătoare. Ea găsise acum un al doilea bărbat! De altfel aș face mai bine să v-o împărtășesc neschimbată.

¹ Cum un nor alb / Stă în cerul înalt / La fel de frumoasă și îndepărtată / Ești tu Elisabeta / Norul umblă și rătăcește / Abia îl privești / Și totuși prin visul tău / El merge spre noaptea întunecată / Merge și strălucește atât de fericit / că de aici înainte nu are popas / Tu ai pentru norul alb / Un dulce dor.

Stimate și mult iubite domnule Peter !

Permiteți credincioasei dumneavoastră prietene, libertatea de a vă scrie o scrisoare. Lui Dumnezeu i-a plăcut să-mi dăruiască un mare noroc și așa vrea să vă invite pe doisprezece octombrie la nunta mea. El se numește Menotti și are bani puțini, dar mă iubeste foarte mult și s-a ocupat mai înainte cu fructele. Este drăguț, dar nu așa de mare și de frumos ca dumneavoastră, domnule Peter. El va vinde fructe la piață, în timp ce eu voi rămîne la prăvălie. Și frumoasa Marietta a vecinului se va căsători cu un zidar străin.

M-am gîndit în fiecare zi la dumneavoastră și am povestit despre dumneavoastră la multă lume.

Vă iubesc foarte mult și de asemenea pe Sfîntul Francisc căruia i-am dăruit patru lumînări în amintirea dumneavoastră. Și Menotti va fi foarte bucuros dacă veți veni la nuntă. Dacă el va fi neprietenos cu dumneavoastră, i-o voi tăia scurt. Din păcate s-a adevărit că micul Matteo Spinelli este într-adevăr un răufăcător, cum am spus adesea. Mi-a furat de mai multe ori portocale. Acum a fost demascat fiindcă a furat tatălui său, brutarul, douăsprezece lire și fiindcă a otrăvit cîinele cerșetorului Giangiacomo.

Vă doresc binecuvîntarea Domnului și a Sfîntului Francisc. Mi-e foarte dor de dumneavoastră.

Postscriptum

Recolta noastră nu a fost dintre cele bune. Strugurii au crescut foarte rău, nici perele nu au fost destule, dar lămîile au fost așa de multe, încît acum va trebui să le vindem mai ieftin.

În Spello s-a întîmplat o nenorocire înspăimîntătoare. Un om tînăr și-a ucis fratele cu o greblă, nu se știe de ce, dar este cert că a fost gelos pe el, deși era propriul său frate.

Din păcate nu am putut da urmare ispititoarei invitații. Le-am transmis urările mele de noroc și am fixat vizita mea pentru anul următor în primăvară.

Apoi m-am dus la tîmplarul meu cu scrisoarea și cu un dar pentru copii adus de la Nürnberg.

Acolo am găsit o neașteptat de mare schimbare. Alături de masă, într-un scaun de lîngă fereastră, stătea silueta grotescă și strîmbă a unui om, care era prevăzut cu o apărătoare la piept, ca un scăunel de copii.

Era Boppi, fratele soției meșterului, un sărman invalid pe jumătate paralizat, pentru care, după moartea recentă a bătrînei sale mame nu se găsise încăieri un locușor.

Cu repulsie, tîmplarul îl luase deocamdată la el, și prezența continuă a invalidului bolnav stătea ca o spaimă peste casa tulburată.

Încă nu se obișnuiseră cu el. Pe copii îi îngrozea, mama era plină de compasiune, jenată, și deprimată, tatăl era vizibil indispus.

Boppi avea pe un spate fără gît două cocoșe, un cap mare, cu fruntea îngustă, cu un nas puternic și o gură frumoasă și plină de suferință, ochii erau clari, dar liniștiți și întrucîtva speriați și mîinile deosebit de mici și drăguțe stăteau mereu albe și liniștite pe apărătoarea îngustă de la piept.

Chiar și eu eram preocupat și indispus de sărmanul intrus și îmi era penibil să-l aud pe tîmplar povestind scurta istorie a bolnavului, în timp ce acesta stătea alături și-și privea mîinile, fără ca cineva, să i se adreseze.

Era invalid din naștere dar urmasa totuși școala populară și putuse de-a lungul anilor să se facă util prin împletituri de paie, pînă cînd repetatele accese de gută l-au paralizat parțial.

De ani de zile stătea sau în pat sau în scaunul său ciudat prins între perne.

Femeia voia să știm că el cîntase mai înainte mult și frumos pentru sine ; totuși ea nu-l mai auzise de ani de zile și aici în casă nu cîntase încă.

Și în timp ce toate acestea erau povestite și discutate, el era de față și privea înainte.

Nu mă simțeam bine din această cauză și am plecat curînd, rămînînd departe de casă în zilele următoare.

Întreaga mea viață fusesem sănătos și tare, nu avusesem nici o boală serioasă și pe cei suferinzi, mai ales pe invalizi îi privisem cu compătimire dar și cu puțin dispreț; acum nu-mi convenea deloc să se destrame viața mea luminoasă și comodă în familia meșterului, datorită poverii incomode a acestei existențe nenorocite.

Mi-am amînat de aceea din zi în zi vizita următoare și mă gîndeam zadarnic în ce fel am putea înlătura povara paralticului Boppi.

Trebuia să se găsească o posibilitate de a-l instala într-un spital sau într-un azil.

De mai multe ori am vrut să-l caut pe tîmplar spre a mă sfătui cu el dar m-am sfiit să deschid vorba neîntrebat despre acest lucru și aveam o teamă copilărească de întîlnirea cu bolnavul.

Îmi era incomod să-l văd tot timpul și să trebuiască să-i dau mîna.

Astfel am lăsat să treacă o duminică.

În a doua duminică eram deja pe punctul de a o șterge spre Jura cu un tren de dimineată, dar m-am rușinat totuși de lașitatea mea, am rămas pe loc și m-am dus la masă la tîmplar.

Cu neplăcere i-am dat lui Boppi mîna.

Tîmplarul era supărat și propuse o plimbare; el era, după cum mi-a împărtășit, sătul de veșnicele nenorociri și m-am bucurat că va primi favorabil propunerile mele.

Soția lui voia să rămână în casa lor, de aceea îl rugă pe invalid să stea singur pentru ca ea să poată merge cu noi.

Dacă el avea doar o carte și un pahar cu apă lângă el, putea fi închis în casă și putea fi lăsat fără grijă singur.

Iar noi, care treceam drept oameni cu inima sensibilă și bună, l-am încuiat și am plecat să ne plimbăm ! Și eram mulțumiți, glumeam cu copiii, ne bucuram de tonurile frumoase și aurii ale toamnei, și nici unul din noi nu se rușina și nici unuia nu-i bătea inima că îl lăsasem pe invalid să zacă singur acasă !

Eram mai curînd veseli să fim liberi o clipă de ale noastre, respiram ușurați aerul clar și încălzit de soare și aveam înfățișarea unei familii recunoscătoare și cumsecade, care serbează duminica lui Dumnezeu cu înțelegere și mulțumire.

Înainte de a ne așeza la o sticlă de vin, la cîrciumarul Härnli în grădină, tîmplarul începu să vorbească despre Boppi.

Se plînze de oaspetele împovărat, oftă din cauza strîmtorii și scumpirii bugetului său și încheie rîzînd cu observația : „Na, măcar aici afară poți fi mulțumit o oră, fără ca cineva să te deranjeze !“

La acest cuvînt nesocotit, l-am văzut dintr-o dată pe sărmanul invalid înaintea mea, implorător și suferind, el, pe care noi nu-l iubeam, de care încercam să ne descotorosim și

care stătea acum părăsit de noi și închis singur și înspăimîntat în cămăruța întune-coasă.

Îmi trecu prin minte că îndată va începe să se întunece și că el nu este în stare să-și aprindă lumina sau să vină mai aproape de fereastră.

Așa că va trebui să pună cartea deoparte și să stea singur și pe jumătate în întuneric, fără să aibă cu cine vorbi sau cu ce să-și petreacă timpul, pe cînd noi beam vin aici, rîdeam și ne simțeam mulțumiți.

Și îmi trecu prin minte cum le povestisem vecinilor din Assisi despre sfîntul Francisc și cum făcusem pe fanfaronul că el mă învățase să-i iubesc pe toți oamenii.

La ce mai studiasem viața sfîntului și învățasem pe de rost minunatul său cîntec de iubire și căutasem urmele sale pe dealurile umbriene, dacă acum un om sărman și fără ajutor zăcea și trebuia să sufere, în timp ce eu știam de asta și puteam să-l consolez ?

Mîna unei puteri nevăzute se puse pe inima mea, o apăsă și o umplu cu atîta rușine și durere, încît am tremurat și m-am recunoscut învins. Știam că Dumnezeu voia să vorbească acum cu mine.

„Tu poete“ zicea el, „tu elev al umbrienilor, tu profetule care vrei să-i înveți pe oameni iubirea și care vrei să-i faci fericiți ! Tu visă-

torule, care vrei să ascuți glasul meu în vînturi și pe ape !“

„Tu iubești o casă“, spuse el, „unde ești primit prietenește, unde petreci ore plăcute !

Și în însăși ziua cînd sfințesc această casă cu prezența mea, tu fugi de acolo și te gîndești cum să mă alungi !

Tu sfîntule ! Tu profetule ! Tu poetule !“

Mă simțeam așa de ciudat, ca și cum aș fi fost pus în fața unei oglinzi curate și netulburate, și m-aș fi văzut ca un mincinos, ca un fanfaron, ca un laș și ca un ventriloc.

Îmi făcea rău, îmi provoca amărăciune, era chinuitor și înspăimîntător ; dar ceea ce în această clipă se distrugea în mine și chinurile pe care le sufeream, și ceea ce se năștea din aceste răni, asta era valoros în sfărîmare și prăbușire.

Grăbit și violent mi-am luat rămas bun, am lăsat vinul să rămînă în sticlă și pîinea frîntă pe masă și m-am întors în oraș.

În agitația mea eram chinuit de o spaimă insuportabilă, ca și cum ne-ar fi pîndit o nenorocire. Putea să izbucnească un incendiu, neajutoratul Boppi putea să cadă din scaun și să zacă suferind sau mort pe podea.

Îl vedeam zăcînd, credeam că sînt alături și că trebuie să văd liniștitul reproș din privirea invalidului.

Fără respirație am ajuns în oraș și acasă, la tîmplar am urcat treptele și abia acum mi-a

trecut prin minte că stau înaintea uşii închise, şi că nu am nici o cheie.

Totuşi spaima mea s-a potolit.

Căci încă înainte de a fi ajuns la uşa bucătăriei, am auzit dinăuntru un cîntec.

Era o clipă deosebită.

Cu băţai de inimă şi fără respiraţie stăteam pe balustrada întunecoasă a scării şi ascultam cîntecul invalidului încuiat în timp ce mă linişteam. El cînta uşor, slab şi puţin plîngăreţ un cîntec popular de dragoste despre „Blüemli cel alb şi roşu.“ Ştiam că el nu mai cîntase de mult, mă simţeam emoţionat să-l aud cum folosea ceasurile liniştite, pentru a fi puţin vesel în înţelepciunea lui.

Totdeauna se întîmplă astfel : vieţii îi place ca lângă evenimentele serioase şi lângă mişcările profunde ale sentimentului să așeze comicul. Aşa că simţeam ceea ce era ridicol şi jenant în situaţia mea. În spaima mea neaşteptată rătăcisem o oră departe pe cîmp, pentru a sta acum fără cheie în faţa uşii de la bucătărie.

Trebuia sau să plec sau să-i strig paralticului bunele mele intenţii prin două uşi închise.

Stăteam pe trepte cu planul meu de a-l consola pe sărmanul invalid, de a-i arăta compasiune şi de a-i scurta orele, iar el stătea înăuntru neştiutor, cînta şi fără îndoială s-ar fi speriat dacă m-aş fi făcut observat prin strigăte sau băţai în uşă.

Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să plec din nou.

Am hoinărit o oră pe străzile însuflețite de duminică, iar apoi am găsit familia întoarsă acasă.

De data aceasta nu a fost un efort să-i dau mîna lui Boppi.

M-am așezat lîngă el, am legat o conversație și am întrebat ce citește.

Îmi era comod să-i propun lecturi și pentru asta mi-a fost recunoscător.

Cînd i-am recomandat Jeremias Gotthelf am văzut că el cunoștea aproape toate scrierile acestuia.

Totuși, Gottfried Keller îi era încă străin și i-am promis să-i procur cărțile lui.

În ziua următoare, cînd i-am adus cărțile, am găsit prilejul de a fi singur cu el, fiindcă soția voia să plece și bărbatul era în atelier.

Atunci i-am făcut cunoscut cît de mult mă rușinez de a-l fi lăsat singur ieri și că aș fi bucuros să stau cîteodată alături de el și să fiu prietenul lui.

Micul invalid și-a întors puțin capul său mare spre mine, m-a privit și mi-a spus : „Mulțumesc frumos.“ Asta a fost tot. Dar întoarcerea capului îl obosise și era de o valoare la fel de mare ca zece îmbrățișări ale unui om sănătos, iar privirea sa era atît de luminoasă și de copilăresc frumoasă, încît de rușine mi s-a urcat sîngele în obraji.

Acum cel mai greu era să vorbesc cu tîmplarul. Mi s-a părut cel mai bun lucru să-i mărturisesc spaima și rușinea mea de ieri.

Din păcate nu m-a înțeles, dar totuși m-a lăsat să-i vorbesc despre aceasta.

El a acceptat să-l păstreze pe bolnav ca oaspete comun, astfel ca noi să împărțim prețul redus al întreținerii sale și mi s-a dat permisiunea de a veni și de a pleca de la Boppi după plac, și de a-l considera ca pe propriul meu frate.

Toamna a fost neobișnuit de lungă și de frumoasă.

De aceea, primul lucru pe care l-am făcut pentru Boppi a fost să-i fac rost de un scaun mobil și să-l plimb zilnic, mai mult însoțit de copii.

8

SOARTA MEA a fost mereu astfel, că am primit totdeauna de la viață și de la prietenii mei mult mai mult decît am putut să dau.

Mi se întîmplase astfel cu Richard, cu Elisabeta, cu doamna Nardini și cu tîmplarul și acum mi se întîmpla că în anii maturi și la vîrsta unei capacități suficiente de autoapreciere, trebuia să fiu elevul uluit și recunoscător al unui invalid nenorocit.

Dacă într-adevăr voi ajunge la aceea ca vreodată să desăvîrșesc și să dau din mîină poezia

mea de mult începută, vor fi puține lucruri bune în ea pe care să nu le fi învățat de la Boppi.

A început pentru mine o epocă bună, plină de bucurii, din care mă voi hrăni abundant toată viața. Mi s-a îngăduit să privesc clar și profund într-un suflet omenesc bogat, peste care boala, singurătatea, sărăcia și maltratările au trecut doar ca niște nori ușori.

Toate micile vicii cu care ne condimentăm și ne distrugem frumoasa și scurta noastră viață, mînia, nerăbdarea, suspiciunea, minciuna — toate aceste dureroase și dezgustătoare ulceratii care ne desfigurează, ținuseră aprinsă o lungă și fundamentală suferință în acest om, printre alte dureri ale sale.

El nu era nici un înțelept, nici un înțel, ci era un om plin de înțelegere și devotament, care învățase ca pe deasupra marilor și înspăimîntătoarelor privațiuni, să se simtă slab fără să-i fie rușine și să se lase în mîna lui Dumnezeu.

Odată l-am întrebat cum reușește să se obișnuiască totdeauna cu trupul său suferind și neputincios.

„Este foarte simplu“ rîse el prietenos. „Este un război veșnic între mine și boală. Acum cîștig eu o luptă, apoi pierd una, astfel ne bătăm mai departe, iar cîteodată rămînem amîndoi liniștiți, încheiem un armistițiu, ne acomodăm unul cu altul, stăm la pîndă pînă cînd unul din noi devine iarăși îndrăzneț și războiul continuă.“

Pînă acum crezusem adesea că am un ochi sigur și că sînt un bun observator.

Boppi a fost și în această privință maestrul meu admirabil.

Fiindcă el avea o mare dragoste pentru natură și mai ales pentru animale, l-am dus adesea în grădina zoologică.

Acolo am petrecut ore prețioase.

Boppi cunoștea după scurtă vreme fiecare animal și fiindcă aduceam adesea pîine și zahăr, cunoșteam anumite animale și noi și ne făceam tot felul de prietenii.

O deosebită preferință aveam pentru tapir, a cărui unică virtute, una a speciei sale de altfel, nu este și curățenia proprie.

Pe deasupra îl găseam încrezut, puțin inteligent, neprietenos, nerecunoscător și foarte lacom la mîncare.

Alte animale, mai ales elefantul, căprioara și capra neagră, pînă și grosolanul bizon arătau adesea o anumită recunoștință pentru zahărul primit, fiindcă sau ne priveau încrezători sau răbdau adesea să se lase mîngîiați de mine.

La tapir nu era nici o urmă de așa ceva. Imediat ce veneam în apropierea lui, apărea prompt la gratii, mînca încet și sănătos ceea ce primea de la noi și se retrăgea fără nici un ceremonial cînd vedea că nu mai vine nimic pentru el. Noi găseam în aceasta un semn de mîndrie și caracter și fiindcă pentru cele ce i se dădeau el nici nu cerșea nici nu mulțumea,

ci primea totul ca pe un tribut de la sine în-
teles, l-am numit vameşul.

Cînd Boppi nu a mai putut hrăni el însuşi
animalele, s-a iscat o ceartă : dacă tapirul a pri-
mit destul sau dacă i se cuvine încă o bucăţică.

Cîntăream cu obiectivitate şi în urma unui
examen amănunţit, ca şi cum ar fi fost o ac-
ţiune de stat. Odată eram la tapir, cînd Boppi
a fost de părere că ar fi trebuit să-i mai dăm
o bucată de zahăr.

Astfel că ne-am întors, dar tapirul revenit la
culcuş clipea trufaş şi nu mai veni la zăbrele.
„Scuzaţi-ne domnule vameş“, îi strigă Boppi
„dar eu am crezut că am greşit cu o bucată de
zahăr“. Mai departe am mers la elefant care
se plimba deja legănat de ici-colo, şi ne întin-
dea trompa sa caldă şi mobilă.

Pe el putea să-l hrănească chiar Boppi şi el
privea cu o plăcere copilărească cum jgheabul
trompei umede se ridica spre el, lua pîinea din
mîna sa slabă şi cum clipea spre noi cu ochii
săi fideli, mici, cu şiretenie şi bunăvoinţă.

Am convenit cu un paznic să-l pot lăsa pe
Boppi în grădină în scaunul său mobil dacă eu
nu aş avea timp să stau cu el, astfel ca el să
poată sta la soare şi să poată vedea animalele
chiar şi în asemenea zile.

După aceea îmi povestea despre tot ce vă-
zuse. Mai ales îi plăcea să vadă cît de politicos
se comporta leul cu soţia sa.

De îndată ce ea se aşeza jos ca să se odih-
nească, el dădea mersului său fără odihnă în-

colo și încoace o asemenea direcție, încît să nu o atingă, nici să nu o supere și nici să nu pășească pe deasupra ei. Cea mai mare distracție o găsea Boppi la vidră. Nu obosea să privească felul mlădios de a înota și de a face gimnastică al mobilului animal și să se bucure curat de acestea, în timp ce el însuși stătea nemișcat în scaunul său și la fiecare mișcare a capului și a brațului trebuia să-și învingă oboseala.

Una din cele mai frumoase zile ale toamnei a fost aceea în care i-am povestit lui Boppi amîndouă istoriile mele de dragoste.

Deveniserăm atît de familiari unul cu altul încît nu mai puteam să-i ascund aceste trăiri nici pline de bucurie, nici glorioase.

El ascultă prietenos și serios, fără să spună nimic. Dar mai tîrziu îmi împărtăși dorința de a o vedea o dată pe Elisabeta, norul cel alb, și mă rugă să mă gîndesc la aceasta, în cazul în care o vom întîlni vreodată pe stradă.

Fiindcă aceasta nu s-a întîmplat și zilele începură să fie reci, m-am dus la Elisabeta și am rugat-o să-i facă sărmanului ghebos această bucurie. Ea a fost binevoitoare și mi-a satisfăcut dorința și într-o anumită zi am luat-o de acasă și am însoțit-o în grădina zoologică unde Boppi aștepta în scaunul său mobil.

Cînd doamna frumoasă, distinsă și bine îmbrăcată îi dădu invalidului mîna și se aplecă puțin spre el și cînd sărmanul Boppi își îndreptă spre ea ochii mari și buni plin de recunoștință

și de afecțiune, în timp ce fața îi strălucea de bucurie, nu aș fi putut hotărî care dintre cei doi era mai frumos în această clipă și care era mai apropiat inimii mele. Doamna îi adresă câteva cuvinte prietenești, invalidul nu-și întoarse fața strălucitoare de la ea iar eu stăteam alături și mă minunam să văd o clipă în fața mea, mină în mină, pe cei doi oameni pe care-i iubeam cel mai mult și pe care viața îi despărțea printr-o prăpastie adîncă.

Boppi nu vorbi toată după-amiaza decît despre Elisabeta, lăudă frumusețea ei, distincția ei, bunătatea ei, îmbrăcămintea ei, mânușile galbene și încălțăminte verde, mersul și privirea, vocea și frumoasa ei statură, în timp ce mie mi se părea dureros și comic să văd cum iubita mea îi dădea o pomană prietenului meu de inimă.

Între timp Boppi citise „Heinrich cel verde“ și „Seldwyler“ și devenise atît de familiar cu lumea acestor cărți, încît Schmoller Pankraz, Albertus Zwiehan și Kamachern cel drept deveniseră prietenii noștri iubiți.

O clipă am șovăit dacă trebuie să-i dau câteva din cărțile lui Conrad Ferdinand Mayer, totuși mi s-a părut socotit că nu va aprecia pregnanța latină a limbii sale prea condensate și de asemenea mi-am făcut un scrupul din a deschide în fața acestor ochi liniștiți, prăpastia istoriei.

În locul acestora i-am povestit despre Sfîntul Francisc și i-am dat să citească povestirile lui Mörike.

Mi s-a părut demnă de atenție mărturisirea lui, că în mare parte nu ar fi putut gusta istoria despre frumoasa Lau dacă nu ar fi stat atît de des la bazinul cu vidra și dacă nu s-ar fi lăsat în voia a tot felul de fantezii acvatice.

Felul în care progresasem treptat în tutuială era vesel.

Eu nu i-aș fi propus niciodată, el de asemenea nu ar fi primit; dar așa, veni ca de la sine faptul că ne tutuiam tot mai des și cînd într-o zi am observat, a trebuit să rîdem și să lăsăm să fie așa pentru totdeauna.

Cînd iarna care venea făcu imposibile ieșirile noastre, și eu stăteam din nou seri lungi în camera de locuit a cumnatului lui Boppi, mi-am dat seama că noua mea prietenie nu-mi căzuse în poală chiar fără nici un sacrificiu.

Timplarul era în continuare posac, neprietenos și zgîrcit la vorbă. Cu timpul îl deranja nu numai prezența împovăraătoare a comeseanului său inutil, ci și relația mea cu Boppi.

Se întîmpla că flecăream o seară întreagă cu plăcere cu paralticul, în timp ce stăpînul casei stătea supărat alături.

Se certase chiar cu soția sa, neobișnuit de răbdătoare de altfel, fiindcă de data aceasta ea rămase neînduplecată în voința ei și nu voia să accepte sub nici o formă ca Boppi să fie dus în altă parte.

Am încercat de mai multe ori să-l fac mai împăciuitor sau să-i fac propuneri noi, dar nu s-a putut face nimic cu el.

Începu să fie chiar sarcastic și să disprețuiască prietenia mea cu invalidul, iar acestuia să-i facă viața amară.

Este drept că bolnavul, împreună cu mine, care zilnic stăteam mult cu el, eram o povară grea pentru casa care și așa era strîmtă, dar eu speram mereu că-l voi putea aduce alături de noi și-l voi putea face să-l iubească pe bolnav. Mie îmi era imposibil să întreprind sau să fac ceva cu care să nu-l supăr pe tîmplar sau să nu-l jignesc pe Boppi.

Fiindcă urăsc orice concluzii pripite și constrîngătoare — deja în perioada de la Zürich Richard mă botezase Petrus Cunctator —, am așteptat multe săptămîni și am suferit de teama de a nu pierde prietenia unuia sau poate a amîndorura.

Neplăcerea crescîndă a acestor relații neclare m-a împins din nou, tot mai des în cîrciumi.

Într-o seară, după ce dureroasa istorie m-a supărat din nou, m-am dus într-o mică prăvălie cu vin de Vaud și mi-am înecat răul în mai mulți litri de vin.

Pentru prima oară după doi ani eram din nou sătul de a mă duce acasă. În ziua următoare eram într-o dispoziție proastă, ca de obicei după un chef mare și atunci am prins curaj și l-am căutat pe tîmplar pentru a termina cu această comedie. I-am propus să mi-l lase definitiv pe Boppi și el nu s-a arătat împotriva, și după mai multe zile de chibzuială a acceptat.

Imediat după aceea m-am instalat cu sărmanul meu cocoșat într-o casă nou închiriată.

Mi se părea că m-am căsătorit, fiindcă acum, în locul obișnuitei cămăruțe din tinerețe luată împreună cu un camarad, a început să fie necesară o casă mică și ordonată pentru conviețuire în doi.

Mergea, deși la început am făcut cîteva experiențe nereușite de gospodărire.

Pentru a face ordine și a spăla am luat o femeie de serviciu, mîncarea ni se aducea în casă, și apoi amîndoi ne-am simțit bine în această conviețuire.

Nevoia de a renunța în viitor la micile și marile mele călătorii nu mă speria deocamdată.

Pe cînd munceam, simțeam tăcuta apropiere a prietenului ca fiindu-mi prielnică și liniștitoare.

Micile necesități ale bolnavului erau noi pentru mine și la început puțin plăcute, mai ales îmbrăcatul și dezbrăcatul; dar prietenul meu era atît de răbdător și recunoscător, încît mă rușinam și-mi dădeam osteneala să-l servesc grijuliu.

La profesorul meu mă dusesem de puține ori, mai des mergeam la Elisabeta, a cărei casă mă atrăgea cu o neînteruptă vrajă în ciuda tuturor celor întîmplate.

Acolo stăteam, beam ceai sau o sticlă de vin, o ascultam pe gazdă cîntînd și aveam cîteodată veleități sentimentale, deși alungam cu dispreț orice sentimente wertheriene.

Egoismul molatec, tinerească al iubirii fusese definitiv înlăturat.

Între noi relația corectă era aceea a unei stări elegante și familiare de război și într-adevăr rareori ne întâlneam fără a ne certa prietenește.

Inteligența mobilă și întrucîtva nestatornică la modul feminin al femeii deosebit de deștepte, nu mergea rău cu ființa mea îndrăgostită și zdrențuroasă și fiindcă noi ne stimam foarte mult în fond, puteam intra în luptă cu atît mai energic cu ocazia fiecărei meschinării.

Mi se părea mai ales comic să apăr împotriva ei starea de celibatar — împotriva femeii pe care cu puțin timp înainte aş fi luat-o în căsătorie pentru toată viața.

Trebuia s-o tachinez chiar în privința soțului ei care era un băiat bun și mîndru de spirituala sa soție.

Vechea iubire ardea mai departe în liniște, dar ea nu mai era pretențiosul foc de artificii de demult, ci o pasiune bună și durabilă, care ține inima tînără și la a cărei căldură un celibatar fără speranță își poate încălzi mîinile în serile de iarnă.

De cînd Boppi era complet al meu și mă înconjura cu o minunată știință a unei stări de dragoste statornică și loială, puteam să las să trăiască fără pericol în mine dragostea mea ca un crîmpei de tinerețe și poezie.

În plus, Elisabeta, prin malițiile ei cu totul feminine îmi dădea prilejul din cînd în cînd

să mă reimprospătez și să mă bucur din inimă de camaraderia mea de tinerețe.

De cînd îmi împărțeam locuința cu sărmanul Boppi, am neglijat casa Elisabetei din ce în ce mai mult.

Cu Boppi citeam cărți, răsfoiam albume de călătorie și jurnale, jucam domino; ne-am procurat un pudel spre a ne înveseli, observam începutul iernii de la fereastră și purtam zilnic o grămadă de convorbiri inteligente și prostești.

Bolnavul cîștigase o concepție superioară asupra lumii, o concepție realistă asupra vieții, încălzită de un umor bun, din care aveam zilnic de învățat.

Cînd au venit căderile mari de zăpadă și iarna își desfășura înaintea ferestrei frumusețea ei purificatoare, ne-am prins în fața sobei cu o plăcere copilărească, într-o familiară idilă casnică. Arta cunoașterii omului după care alergasem atîta în zadar o învățasem printre altele cu acest prilej.

Boppi o sădea ca observator liniștit și pătrunzător, plin de imagini din viața experiențelor sale mai timpurii și putea să povestească minunat dacă încerca.

Invalidul cunoscuse în viața sa abia cu ceva mai mult de trei oameni cu care să se tutuiască și deși nu fusese niciodată prins de mari curenți, cunoștea viața mult mai bine ca mine, căci el era obișnuit să vadă pînă și cele mai mici

lucruri și să descopere în fiecare om un izvor de trăiri, bucurii și de cunoaștere.

Plăcerea noastră favorită era cea de dinainte și de după bucuria resimțită în lumea animalelor. Născoceam povești și fabule de tot felul despre animalele din grădina zoologică, pe care nu le mai puteam vizita.

Pe cele mai multe nu le povesteam, ci le expuneam improvizat ca dialoguri.

De exemplu o destăinuire de dragoste între doi papagali, certurile de familie între bizoni, conversațiile de seară ale porcilor mistreți.

„Cum vă mai merge, domnule jder?”

„Mulțumesc domnule vulpoi, destul de bine. Știți că atunci când am fost prins, am pierdut-o pe iubita mea soție.

Ea se numea Pinselschwanz (Coadă de Pensulă), cum am avut onoarea să vă spun.

O perlă, vă asigur, o...”

„Ah, lăsați totuși vechile istorii, domnule vecin, mi-ați povestit destul de des despre perlă, dacă nu greșesc. Sfinte Dumnezeule, se trăiește oricum numai o dată, și trebuie să nu distrugem plăcerile de pînă acum.”

„Permiteți-mi domnule vulpoi, dacă ați fi cunoscut-o pe soția mea, m-ați fi înțeles mai bine.”

„Dar desigur, desigur. Deci ea se numea Pinselschwanz, nu-i așa? Un nume frumos, asta drept consolare! Dar ce voiam propriu-zis să vă spun — ați observat totuși cît de mult

au crescut din nou vrăbiile ? Am în privința lor un mic plan.“

„În privința vrăbiilor ?“

„În privința vrăbiilor. Vedeți, m-am gândit în felul următor : punem ceva pîine în fața gratiilor, ne așezăm liniștiți mai încolo și-i așteptăm pe ștregari. Să fiu al dracului dacă nu putem prinde o pasăre. Ce credeți ?“

„Excelent, domnule vecin !“

„Atunci aveți bunătatea să puneți ceva pîine. — Așa, frumos ! Dar poate vreți s-o împingeți ceva mai mult spre dreapta, că așa ne vine bine la amîndoi.

Eu pentru moment nu am nici un mijloc de subzistență din păcate.

Așa e bine. Deci atenție ! Ne așezăm acum jos, închidem ochii — pst, vine deja o zburătoare !“ (Pauză)

„Acum, domnule vulpoi, nu încă ?“

„Cît de nerăbdător sînteți ! Ca și cum ați participa pentru prima oară la o vînătoare ! Un vînător trebuie să poată să aștepte, să aștepte și iarăși să aștepte. Deci încă o dată !“

„Da, dar unde a dispărut pîinea ?“

„Pardon ?“

„Pîinea nu mai este aici.“

„Imposibil ! Pîinea ? Într-adevăr — a dispărut ! O fi de vină furtuna ! Natural, iarăși blestematul de vînt.“

„Na, eu am ideile mele. Mi s-a părut mai înainte că ați mîncat ceva.“

„Ce ? Eu am mîncat ceva ? Ce înseamnă asta ?
„Probabil pîinea.“

„Sînteți jignitor de-a dreptul cu presupunerile dumneavoastră, domnule jder. Trebuie să suportați cîte un cuvînt de la vecini, dar asta e prea mult. Prea mult zic. M-ați înțeles ? — Acum trebuie să fi mîncat și pîinea ! Ce credeți dumneavoastră propriu-zis ? Mai întîi a trebuit să ascult a mia oară fada povestire despre perla dumneavoastră, apoi am o idee bună, punem pîinea acolo —“

„Acesta am fost eu ! Eu am pus pîinea acolo.“

„Noi am pus pîinea acolo, mă așez aici și sînt atent, totul merge bine, apoi veniți dumneavoastră cu flecăreala — vrăbiile, natural, pleacă, vînătoarea se strică, și acum trebuie ca eu să fiu cel ce am mîncat pîinea ! Na, acum puteți aștepta pînă să mai reiau relațiile cu dumneavoastră.“

Cu aceste îndeletniciri, după-amiezile și serile treceau repede.

Eram în cea mai bună dispoziție, munceam cu plăcere și repede și mă minunam că mai înainte fusesem atît de apatic, de cătrănit, iar viața mi se păruse atît de grea.

Cele mai bune timpuri cu Richard nu fuseseră așa de frumoase ca aceste zile liniștite și luminoase, cînd afară fulgii de zăpadă dansau iar la gura sobei noi doi cu pudelul împreună ne lăsam în voia traiului plăcut.

Și chiar acum a fost lăsat ca iubitul meu Boppi să facă prima și ultima sa prostie.

Eu, în mulțumirea mea, eram desigur orb și nu vedeam că el suferă mai mult ca de obicei. Dar el, din pură modestie și dragoste, părea mulțumit ca de obicei, nu se plîngea, nu mi-a interzis niciodată fumatul și apoi stătea în timpul nopții și suferea, tușea și gema ușor.

Cu totul întâmplător, pe cînd scriam odată noaptea lîngă el, în cameră, iar el mă credea de mult culcat, am auzit cum gema.

Sărmanul băiat a fost speriat și ca fulgerat cînd am intrat deodată cu lampa în camera lui de dormit.

Am pus lampa deoparte și m-am pregătit de interogatoriu.

Multă vreme a încercat să se eschiveze, dar s-a destăinuit pînă la urmă.

„Nu e chiar așa de rău“, spuse el timid. „Doar la anumite mișcări, o stare dureroasă a inimii, și cîteodată o durere la respirație.“

El se dezvinovățea ca și cum boala sa era o crimă.

Dimineața m-am dus la un doctor. Era o zi frumoasă, cu un ger clar, așa că pe drum mi-am lăsat supărarea și grija, mă gîndeam chiar la crăciun și chibzuiam cu ce aș putea să-i fac lui Boppi o bucurie.

Doctorul mai era acasă și veni cu mine la rugămințile mele insistente.

Ne-am urcat în trăsura sa comodă, am urcat scările, am mers în camera lui Boppi, el începu să-l pipăie, să-l ciocănească și să-l asculte, și

în timp ce devenea ceva mai puțin serios și dispoziția sa ceva mai binevoitoare, în mine dispăru orice bucurie.

Gută, slăbiciune a inimii, un caz serios — eu ascultam și-mi notam totul și eram mirat de mine însumi că nu m-am opus cînd doctorul a ordonat transportarea în spital.

După-amiaza veni ambulanța și cînd m-am reîntors de la spital, m-am simțit groaznic în locuința unde pudelul s-a aruncat la mine și scaunul mare al bolnavului stătea așezat deoparte, iar alături era camera goală.

Așa se întîmplă cu dragostea. Ea aduce dureri și am suferit mult din cauza ei în perioada ce a urmat.

Dar contează atît de puțin dacă suferi sau nu !

Important e numai dacă e vorba despre o conviețuire trainică, dacă se resimte legătura vie și atît de subțire cu care toate ființele se leagă de noi, dacă dragostea nu se răcește !

Aș da toate zilele luminoase pe care le-am avut, împreună cu iubirile și planurile mele poetice, dacă aș putea să privesc în sacru încă o dată ca în acele timpuri.

Inima și ochii se umplu de amărăciune și chiar frumoasa mîndrie și înfumurare aduc durerile lor rele, dar în schimb după aceea este atîta liniște, atîta modestie, atîta maturitate și atîta vioiciune interioară !

Deja cu micuța și blonda Agi murise odinioară o parte din vechea mea ființă.

Acum îl vedeam suferind și murind încet, încet pe cocoșatul meu, căruia i-aș fi dăruit întreaga mea dragoste și cu care aș fi împărțit viața mea întreagă, cu care sufeream în fiecare zi și aveam partea mea din ceea ce este înspăimântător și sfânt în moarte.

Eram încă un începător în arta iubirii și trebuia să încep și cu un capitol serios în arta de a muri.

Despre această perioadă nu ascund nimic, cum am ascuns despre timpul petrecut la Paris.

Despre ea vreau să vorbesc cu voce tare așa cum o femeie vorbește despre timpul cît a fost logodită și la fel cum un om mai vîrstnic vorbește despre timpul copilăriei sale.

Vedeam murind un om a cărui viață fusese doar suferință și iubire.

Îl auzisem glumind ca un copil, în timp ce suferea chinurile morții.

Îl vedeam cum mă căuta cu privirea după ce se sfîrșiseră chinurile, nu pentru a cerși, ci pentru a mă îmbărbăta și pentru a-mi arăta că aceste dureri și suferințe lăsaseră neatins ceea ce era mai bun într-însul. Și apoi erau ochii săi mari din pricina cărora nu se mai vedea fața sa veștejită ci numai strălucirea lor.

„Pot să fac ceva pentru tine, Boppi?”

„Povestește-mi ceva. Poate despre tapir.”

Eu îi povesteam despre tapir, el închidea ochii și eu simțeam oboseala de a vorbi ca altădată, căci lacrimile îmi veneau mereu sub pleoape. Și cînd credeam că nu mă mai aude

sau că doarme, tăceam și eu. Atunci el deschidea din nou ochii.

„Și apoi?”

Și atunci îi povesteam mai departe despre tapir, despre pudel, despre tatăl meu, despre micul răutăcios Matteo Spinelli, despre Elisabeta.

„Da, te-ai însoțit cu un bălat prost. Asta e, Peter!”

Adesea începea să vorbească pe neașteptate despre moarte.

„Nu este o glumă, Peter. Cea mai grea muncă nu este așa de grea ca moartea. Și totuși se trece prin ea.”

Sau : „Cînd chinurile au trecut, pot din nou să rîd. Cu mine este rentabil pentru moarte, eu îi las o bucată de cocoașă, un picior scurt și un șold paralizat.

Cu tine va fi păcat, cu umerii tăi largi, și cu frumoasele tale picioare sănătoase.

Și odată, în ultimele zile, s-a trezit dintr-o ațipeală și a spus tare :

„Nu există nici un cer, așa cum crede preotul. Cerul este mult mai frumos. Mult mai frumos.”

Soția tîmplarului venea adesea și se arăta în mod inteligent plină de compasiune și gata de ajutor.

Tîmplarul rămînea tot indiferent, spre marile meu regret.

„Ce crezi”, întreba Boppi cîteodată, „va fi și în cer un tapir?”

„O, da”, spunea el și dădea din cap. „Sînt tot felul de animale, acolo, chiar și capre negre.”

Venea timpul crăciunului și am ținut o mică sărbătoare la patul său.

A venit apoi un ger puternic, s-a dezghețat din nou și pe poleiul mai vechi căzu zăpadă nouă, dar eu n-am observat nimic din toate acestea. Am auzit că Elisabeta a născut un băiat și am uitat din nou. Veni o scrisoare hazlie de la doamna Nardini ; am citit-o în grabă și am pus-o deoparte.

Îmi terminam treburile în galop cu conștiința clară că furam fiecare oră pentru mine și pentru **bolnav**.

Apoi alergam grăbit și nerăbdător la spital și stăteam o jumătate de zi la patul lui Boppi înconjurat de o pace adâncă precum aceea din vis.

Cu puțin timp înainte de sfârșit avu cîteva zile mai bune.

Era demn de atenție felul cum timpul abia scurs părea să se fi șters din memoria lui și cum trăia exclusiv în anii de dinainte. Timp de două zile el nu vorbi despre altceva decît despre mama sa.

Nu putea să vorbească prea mult, dar se vedea chiar în pauzele de mai multe ore că se gîndea la ea.

„Ți-am povestit mult prea puțin despre ea“ se plîngea el „tu trebuie să nu uiți nimic din ceea ce o privește, fiindcă de altfel nu mai există nimeni care să știe de ea și care să-i fie recunoscător.

Ar fi bine, Peter, dacă toată lumea ar avea o asemenea mamă.

Nu m-a dat la un azil de săraci atunci cînd nu am mai putut munci.“

Se culcă și respiră obosit. Trecu o oră pînă să înceapă din nou :

„Dintre toți copiii ei, pe mine m-a iubit cel mai mult și m-a păstrat la ea pînă cînd a murit. Frații au plecat, sora s-a măritat cu tîmplarul și numai eu am rămas acasă și așa săracă cum era nu m-a lăsat niciodată să plătesc. Tu trebuie să nu o uiți pe mama, Peter.

Era foarte mică, poate mai mică decît mine.

Cînd îmi dădea mîna, era ca și cînd ar fi avut o pasăre foarte mică în ea.

Îi e deajuns un sicriu de copil, a spus vecinul Rütimann cînd a murit.“

Și pentru el un sicriu de copil era aproape suficient.

El stătea atît de mic și aproape nevăzut în patul său curat de spital, iar mîinile sale se vedeau acum ca niște mîini bolnave de femeie, lungi, subțiri și puțin strîmbe.

Cînd înceta să o mai viseze pe mama, veneam eu la rînd.

Vorbea despre mine ca și cînd n-aș fi stat alături de el.

„El este un ghinionist, desigur, dar aceasta nu i-a făcut rău. Mama lui a murit prea devreme.“

„Mă mai recunoști, Boppi ?“ întrebam eu.

„Desigur, domnule Camenzind“, spunea el glumeț și rîdea ușor.

„O, dacă aş putea măcar să cînt“, gîndea el cu glas tare îndată după aceea.

În ultimele zile întreba : „Costă mult aici în spital ? S-ar putea să fie prea scump.“

Totuşi, nu mai aştepta nici un răspuns. O roşeată fină i se urca pe faţa albă, închidea ochii şi arăta pentru o clipă ca un om peste măsură de fericit.

„Se apropie de sfîrşit“, spuse sora.

Dar el deschidea ochii încă o dată, mă privea ştrengăreşte şi mişca sprîncenele ca şi cînd m-ar fi aprobat.

Mă sculam, îi puneam mîna între umerii săi înguşti şi îl ridicam lin, ceea ce-i făcea bine de fiecare dată.

Stînd pe mîna mea şi-a mai încordat încă o dată buzele într-o scurtă durere, apoi şi-a întors capul puţin şi a fost scuturat de un fior ca şi cum i s-ar fi făcut deodată frig. Acesta a fost sfîrşitul.

„Ți-e bine, Boppi ?“ am mai întrebat.

Dar el se eliberase deja de dureri şi mi se răcea în mînă.

Era în şapte ianuarie, la ora unu după prînz.

Spre seară am terminat totul şi trupul său mic şi diform a stat liniştit şi curat fără a se desfigura pînă a venit vremea să-l ducem şi să-l îngropăm.

În răstimpul acestor două zile, am fost peste măsură de mirat că nu am fost nici prea trist nici prea descumpănit şi nu mi-a venit să plîng niciodată.

Am resimțit atît de adînc separarea și despărțirea în timpul bolii, încît rămăsese puțin din suferință și tonul șovăielnic al durerii mele se ridica din nou spre o altitudine maximă, încet și ușurat.

Cu toate acestea mi se părea că a sosit timpul să părăsesc orașul în liniște și să transform în realitate planurile abia schițate ale poeziei mele.

Îmi mai rămăseseră doar puțini bani așa că mi-am atîrnat în cui îndatoririle mele poetice și m-am pregătit să mă împachetez și să plec la primul semn de desprimăvărare.

Mai întîi la Assisi unde negustoreasa de zarzavaturi aștepta vizita mea, apoi, pentru a munci zdravăn, într-un sat de munte cît mai liniștit.

Mi se părea că văzusem destulă viață și destulă moarte pentru a putea cere de la alți oameni să-mi asculte considerațiile. Cu o mare nerăbdare așteptam luna martie și presimțeam deja auzul plin de forța cuvintelor italienești și în nas mirosul parfumat și gîdilător de Risotto, de portocale și de vin de Chianti.

Planul era ireproșabil și mă liniștea cu atît mai mult cu cît mă gîndeam mai mult la el.

Între timp am făcut tot posibilul să mă bucur dinainte de vinul de Chianti, căci lucrurile s-au întîmplat cu totul altfel.

O scrisoare emoționantă, fantastic de stilizată a cîrciumarului Nydegger mă vesti în februarie că era multă zăpadă și că în sat nu erau toate

în ordine și mai ales că starea tatălui meu era îngrijorătoare și că toate ar fi bune, dacă aș trimite bani sau dacă aș veni eu însumi.

Fiindcă trimiterea de bani nu-mi convenea și bătrînul îmi făcea o mare grijă, a trebuit să plec.

Am sosit într-o zi urîță, munții și casele nu se vedeau din pricina vîntului și a zăpezii și am avut noroc că știam drumul și cu ochii închiși.

Bătrînul Camenzind, contrar presupunerilor mele, nu stătea la pat ci stătea în colțul sobei, sărăcăcios și abătut și era asaltat de o vecină care-i adusese lapte și care tocmai îi citea te-meinic și perseverent textul biblic asupra relei sale comportări, încît nu o deranjă nici măcar intrarea mea.

„Privește, Peter este aici“, spuse păcătosul cărunt și-mi făcu cu ochiul stîng.

Dar ea își continuă nestîinjenită predica.

Eu m-am așezat pe scaun și am așteptat să se epuizeze iubirea lui pentru aproapele și am găsit în cuvîntarea ei cîteva capitole care nici măcar mie nu-mi prindeau rău. Priveam prîntre altele cum se topea zăpada de pe manta și de pe cizme iar în jurul scaunului meu s-a făcut întîi o pată umedă și apoi o baltă liniștită.

Abia cînd femeia a ajuns la sfîrșit, a fost posibilă revederea oficială, la care ea a luat parte foarte prietenește.

Puterile tatei scăzuseră mult.

Îmi trecu prin minte încercarea de altă dată de a-l îngriji pe tata.

Plecarea de odinioară nu servise la nimic iar eu puteam acum, fiindcă era mult mai necesar, să suport consecințele.

În sfârșit, nu se poate cere de la un bătrîn țăran cam grobian, care nici în zilele sale bune nu era un model de virtute, să fie blînd și să accepte cu emoție jocul de teatru al iubirii filiale acum în zilele cînd era bolnav și bătrîn. Aceasta nu voia să o facă tata, ci cu cît era mai bolnav cu atît era mai morocănos și-mi plătea tot, deși acasă totul era atît de sărac și de bine măsurat, lucru datorită căruia îl chinuisem atît mai înainte, ca și cu chiria pe care trebuise să o plătesc.

Era firește foarte zgîrcit și prevăzător în cuvinte față de mine dar mai adăuga la o mulțime de mijloace drastice și un fel de a-și arăta fără cuvinte nemulțumirea, amărăciunea și grosolănia.

Mă miram cîteodată, deși era posibil să devin și eu cîndva la bătrînețe un om dificil.

Cu băutura era la fel de bine pentru el ca și odinioară dar sticla de vin bun din sud pe care i-o ofeream de două ori pe zi, o gusta doar cu proastă dispoziție, fiindcă adesea o duceam îndată înapoi în cămara goală, iar cheile ei nu i le lăsam niciodată.

Abia spre sfîrșitul lui februarie au venit acele săptămîni luminoase care fac atît de minunată iarna în munții înalți.

Prăpastiile înalte și înzăpezite ale munților stăteau clare sub cerul albastru ca floarea de

secară și se vedeau în aerul transparent, neversosimil de apropiate.

Pășunile și coastele erau acoperite de zăpadă — cu o zăpadă a iernilor montane pe care n-o găsești niciodată atât de albă, de cristalină și de aspru mirositoare în văi.

Pe mici promontorii ale pământului, lumina soarelui serba în miezul zilei sărbători strălucitoare, în vâlcele și pe coaste stăteau intense umbre albastre, iar aerul, după căderile de zăpadă de mai multe săptămîni era atât de curat, încît la soare, fiecare respirație era o plăcere.

Pe colinele mici tineretul se dă cu schiurile iar la o oră după prînz se vād pe străzi omuleți bătrîni care se încălzesc la soare.

În mijlocul cîmpurilor albe cu zăpadă stă liniștit și albastru lacul care nu îngheață niciodată, mai frumos decît poate fi vara vreodată.

În fiecare zi, înainte de prînz îl sprijineam pe tata pînă în fața ușii și mă uitam cum își întindea degetele maronii, umflate și îndoite în frumoasa căldură a soarelui. După o clipă începea să tușească și să se plîngă de frig.

Aceasta era una din șmecheriile lui nevinovate pe care le folosea pentru a obține un șnaps de la mine ; căci nici tusea nici răceala nu erau de luat în serios. Astfel primea o sticlută de rachiu de gențiană sau un mic absint, înceta într-un mod gradat măiestru să mai tușească și se bucura în ascuns că a reușit să mă păcălească.

După masă îl lăsam singur, îmi legam ghețele și mă plimbam cîteva ore pe deal, atât cît

aveam chef să merg și parcurgeam drumul spre casă stînd pe un sac de merinde pe care-l luasem cu mine, mergînd ca la o partidă de săniuș pe deasupra cîmpiilor cu zăpadă.

Cînd sosi timpul la care voisem să plec la Assisi căzu încă o zăpadă de un metru.

Primăvara începu să se arate abia în aprilie și veni un dezgheț iute și rău peste satul nostru, cum nu mai fusese altul de mai mulți ani.

Zi și noapte se auzea foehnul urlînd, pocniturele avalanșelor depărtate și vuietele îndîrjite ale torenților, care aduceau cu ele mari bucăți de stîncă și copaci sfărîmați și le prăbușeau peste sărmanele și micile noastre acareturi și peste livezile cu pomi fructiferi.

Febra foehnului nu mă lăsa să dorm și ascultam noapte după noapte impresionat și plin de spaimă plînsul furtunii, avalanșele tunînd și lacul dezlănțuit.

În aceste momente pline de febră mă cuprindea încă o dată atît de violent boala de dragoste pe care o învinsesem, încît mă ridicam noaptea, mă așezam la fereastra ușii și printre durerile amare strigam în vuietul de afară, cuvinte de dragoste către Elisabeta.

Din noaptea caldă de la Zürich cînd mă odihnisem pe deal deasupra casei pictoriței italiene, din pricina iubirii, niciodată suferința nu mai pusese stăpînire pe mine atît de înspăimîntător și de fără posibilitate de a mă împotrivi.

Mă simțeam adesea ca și cum frumoasa femeie mi-ar fi stat înaintea foarte aproape și mi-ar fi zîmbit și ca și cum se retrăgea cu fiecare pas pe care-l făceam spre a mă apropia.

Gîndurile mele puteau să se întoarcă de unde voiau, dar reveneau inevitabil la această imagine și nu puteam să las nici unul dintre cele rănite să atingă mereu rana deschisă.

Mă rușinam de mine însumi, ceea ce era pe cît de chinuitor pe atît de inutil, blestemam foehnul și aveam în taină, totuși, pe lîngă celelalte chinuri un sentiment de plăcere tăcut și cald, exact ca în adolescență cînd mă gîndeam la drăgălașa Rōsi și mă lua caldul și întunecatul val.

Am înțeles că împotriva acestei boli nu există nici o buruiană și încercam cel puțin să muncesc cîte ceva.

Am început să atac construcția operei mele, am conceput cîteva planuri și am văzut apoi că nu venise încă timpul pentru ele. Între timp soseau de peste tot veștile rele aduse de foehn și în sat începu să crească mizeria.

Digurile erau pe jumătate distruse, unele case, șoproane și grajduri suferiseră mari distrugerii, din satele învecinate veneau mai multe case, peste tot era plîns și nenorocire și nicăieri nu se găseau bani.

În aceste zile s-a întîmplat că, spre norocul meu, primarul mă chemă la micul său sediu de la primărie și mă întrebă dacă sînt de acord să particip la un comitet pentru ajutorarea nenorocirii generale.

Mi se încredință să reprezint interesele satului la canton și să mobilizez țara la participare și contribuție mai ales prin intermediul ziarelor. Îmi venea la îndemână să pot uita imediat propriile mele suferințe inutile în schimbul unui lucru mai serios și mai demn și m-am angajat disperat la lucru.

La Basel am cîștigat rapid prin scrisori cîțiva donatori. Cantonul nu avea bani, lucru pe care-l știam dinainte și putea să trimită doar cîțiva muncitori auxiliari.

Apoi m-am întors la reviste cu apeluri și rapoarte ; scrisori, contribuții și interpelări circulau și eu trebuia să mă lupt cu aspra încăpăținare a țăranilor, pe lîngă corespondență și afacerile primăriei satului.

Munca severă de care nu puteam fugi mi-a făcut bine cîteva săptămîni.

Cînd lucrurile au fost aduse treptat pe calea cea bună, și devenisem mai puțin necesar, în jur pășunile au înverzit și lacul albăstrea fără griji și însořit spre coastele eliberate de zăpadă.

Tatăl meu a avut zile suportabile și chinurile mele de dragoste dispăruseră și se împrăștiaseră asemenea resturilor murdare dintr-o lavină.

În această perioadă a anului tata își lustruia altădată barca, mama vedea de grădină și eu urmăream îndeletnicirile bătrînului, norii pipei sale și pe fluturii galbeni. De data aceasta nu mai era nici o barcă pentru a o vopsi, mama

era moartă de mult, și tata stătea supărat în preajma casei neîngrijite.

Unchiul Conrad îmi amintea și el de vremurile vechi.

Adesea îl luam cu mine nevăzut de tata la o sticlă de vin și ascultam cum povestea și-și amintea de multele sale proiecte cu un rîs plin de blîndețe dar nu fără mîndrie. Proiecte noi nu a mai făcut cu timpul, și cu toate că bătrînul îl încondeiase bine, era ceva adolescențin sau tineresc în fizionomia și mai ales în rîsul său, care îmi făcea bine.

Era pentru mine adesea o consolare și o petrecere a timpului, cînd nu vorbeam cu el acasă la bătrîn. Îl luam cu mine la vin, astfel că el alerga repede pe lîngă mine, și se străduia plin de frică să țină pasul cu mine, cu picioarele sale care deveniseră strîmbe și uscate.

„Trebuie să luăm pînzele, unchiule Conrad“, căutam eu să-l înveslesc și vorbind despre pînze ajungeam să vorbim de fiecare dată despre bărcile noastre vechi care nu mai existau și pe care el le plîngea ca pe niște morți iubiți. Fiindcă și mie îmi fusese dragă vechea barcă și acum lipsea, ne aminteam toate poveștile despre ea pînă în cele mai mici amănunte.

Lacul era la fel de albastru ca altădată, soarele era nu mai puțin sărbătoresc și cald, iar eu, flăcău bătrîn, mă uitam adesea după fluturi și aveam sentimentul că nu s-a schimbat decît puțin din ceea ce fusese fundamental odinioară și că aș putea la fel de bine să mă

duc pe pășuni și să urzesc visuri de copil. Că nu era așa și că îmi consumasem pentru totdeauna o bună parte a anilor mei, puteam să văd în fiecare zi la baie, când în cazanul ruginit se oglindea capul meu cu nări tari și cu gura amară.

Mai bine se îngrijea Camenzind senior să nu fac nebunii la schimbarea timpului și dacă doream să fiu adus la prezent, trebuia să mă obișnuiesc să deschid doar micul sertar al mesei din camera mea, în care stătea și dormea viitoarea mea operă, constînd dintr-un pachet cu schițe învechite și din șase sau șapte proiecte pe sferturi de coală.

Dar eu deschideam sertarul foarte rar.

Pe lîngă îngrijirea bătrînului, starea momentană a casei noastre îmi dădea mult de lucru.

În podele se deschideau gropi, soba și cup-torul erau stricate, fumegau și miroseau, ușile nu se închideau și scara ce ducea în pod, care fusese locul de împlinire al admonestărilor părintești, era un pericol pentru viață.

Chiar și aici se putea face ceva, trebuia ascuțit toporul, trebuia reparat fierăstrăul, trebuia să împrumut un ciocan și să bat cuie și era necesar ca din restul putred al proviziei de lemne de odinioară să fac bucăți utilizabile.

La repararea uneltelor și a bătrînei tocile, unchiul Konrad mi-a dat o mîină de ajutor, dar era prea bătrîn și slăbise pentru a-mi folosi prea mult.

Astfel îmi stricam mîinile mele delicate de scriitor cu lemnul îndărătnic, trăgeam tocila

care se clătina, mă cățaram pe acoperișul rărit, băteam cuie, ciocăneam, puneam șindrila, încrestam, la toate acestea vărsînd cîtiva stropi de sudoare în felul norocosului Adam.

Cîteodată mă opream, mai ales la insuportabilele cîrpeli ale acoperișului, în mijlocul unei lovituri cu ciocanul, mă așezam cum trebuie, sorbeam din nou din țigara pe jumătate stinsă, priveam în adîncul albastru al cerului și îmi gustam trîndăvia cu conștiința veselă că astăzi tata nu mă va mai ocări și nu mă va mai îmboldi.

Apăreau apoi oameni din vecini cu totul schimbați, femei, oameni bătrîni și copii de școală cu care legam convorbiri prietenești ca între vecini, spre a înfrumuseța inactivitatea mea și ajunsesem treptat să fiu pe placul unui bărbat cu care se putea schimba un cuvînt înțelept.

„E cald, azi, Lisbeth?”

„Destul de cald. Ce faci?”

„Repar acoperișul.”

„Nu strică, trebuia reparat de mult deja.”

„Da, da.”

„Ce face bătrînul? Trebuie să aibă șaptezeci de ani pe puțin.”

„Optzeci, Lisbeth, optzeci. Ce crezi, dacă noi sîntem așa de bătrîni? Nu e de glumă.”

„Bine, Peter dar acum trebuie să plec, bărbatul trebuie să aibă de mîncare. Cu bine!”

„Adio, Lisbeth.”

Și în timp ce ea mergea mai departe, cu castronul în șorț, dădeam drumul la nurași în aer, mă uitam după ea și mă gîndeam cum

se face că toată lumea umblă așa de harnică după treburi, pe cînd eu ciocănesc de două zile-ntregi la același leaț. Dar în sfîrșit, acoperișul a fost reparat.

Tata se interesa în mod deosebit de asta și fiindcă nu-l puteam urca pe acoperiș, trebuia să-i descriu amănunțit și să-i dau socoteală pentru fiecare jumătate de leaț astfel că el nu mă prindea cu nici o lăudăroșenie.

„E bine“, spuse el, „e bine dar nu aș fi crezut că vei termina anul ăsta.“ Dacă privesc acum călătoriile și încercările mele de viață și mă gîndesc la ele, mă bucură și mă supără vechile experiențe pe care le-am trăit, fiindcă peștele aparține apei iar țăranul aparține pămîntului și fiindcă dintr-un Camenzind din Nimikon, în ciuda tuturor mijloacelor folosite nu se poate face un orășean și un om de lume.

Mă obișnuisem să găsesc totul în ordine și sînt fericit că vînătoarea nereușită a norocului lumii m-a adus înapoi împotriva voinței mele, în bătrînul colț dintre lac și munți căruia-i aparțin și unde virtuțile și viciile mele, mai ales viciile, sînt ceva obișnuit și tradițional.

Fiindcă în afară îmi uitasem patria și eram aproape să îmi apar mie însumi ca o plantă rară și demnă de atenție ; acum vedeam iarăși că ceea ce revenea în mine ca o stafie și nu se putea supune obiceiurilor restului lumii era doar spiritul Nimikonului.

Aici nu-i trecea nimănui prin minte să vadă în mine un om ciudat, și dacă mă uit la bătrînul meu tată și la unchiul Konrad, apar ca un fiu și nepot reușit.

Zborurile mele în zig-zag în imperiul spiritului și al așa numitei culturi, se pot compara ușor cu celebra călătorie cu pînze a unchiului, numai că ele m-au costat scump în bani, oboseală și ani frumoși.

În 'aparență am devenit un localnic de cînd vărul meu Kuoni mi-a ras barba și de cînd port din nou pantaloni cu centură și umblu în cămașă cu mîneci și cînd voi îmbătrîni și voi fi cărunț, voi lua pe neobservate locul tatălui meu și micul său rol în viața satului.

Oamenii știu desigur că am fost mai mulți ani în străinătate și mă feream să le spun ce meserie păduchioasă am avut acolo și în ce mocirlă am intrat ; altfel aș primi de îndată un nume disprețuitor și o poreclă.

De cîte ori povestesc despre Germania, Italia sau despre Paris, mă trezesc puțin și mă aflu în situația onorabilă de a mă îndoi de propria mea verosimilitate.

Și ce a rezultat acum din atît de multe răătăciri și ani consumați ? Femeia pe care o iubeam și pe care o mai iubesc încă își crește la Basel cei doi copii drăgălași. Cealaltă, care mă iubise, s-a consolat și se ocupă mai departe cu fructele, zarzavaturile și cu semănăturile.

Tatăl, pentru care m-am întors din nou la cuib, nici nu a murit nici nu s-a făcut sănătos, ci îmi stă în față pe patul său de zăcere, mă privește și mă invidiază pentru posesia cheilor cămării.

Dar asta nu e totul. Am, ca îngeri ce locuiesc în cer, în afară de mama și de prietenul în-

cat din tinerețe, pe blonda Agi și pe micul și strîmbul meu Boppi.

Și am ajuns să văd cum în sat casele s-au reparat din nou și amîndouă digurile s-au reînălțat.

Dacă aș vrea, aș putea să fiu în consiliul satului. Dar acolo sînt destui Camenzind.

Acum mi s-a deschis o altă perspectivă. Cîrciumarul Nydegger, în a cărui cămăruță tatăl meu și eu am băut atîția litri de Veltliner, de Walliser sau de vin de Vaud, a început dintr-o dată să se topească și nu mai are nici o bucurie din afacerile sale. El mi s-a plîns în zilele acestea de nenorocirea lui.

Cel mai rău lucru în toate acestea este că, dacă nu se găsește nici un pămîntean să cumpere, o fabrică de bere din afară va cumpăra proprietatea și atunci totul este pierdut și noi nu vom mai avea în Nimikon nici o cîrciumă plăcută. Va veni vreun arendaș străin, care, natural, va da berea drept vin și sub a cărui mîină, buna cămară a lui Nydegger va fi distrusă și otrăvită. De cînd știu aceste lucruri, nu mai am liniște ; la Basel mai am puțini bani la bancă și bătrînul Nydegger nu va găsi în mine pe cel mai rău creditor.

Partea proastă însă era aceea că în timpul vieții tatălui meu nu aș fi putut deveni cîrciumar.

Fiindcă în primul rînd nu l-aș putea ține pe tata departe de butoi, și în afară de asta el ar triumfa prin aceea că eu, cu toată latina mea și cu toate studiile mele am ajuns doar cîrciumar în Nimikon și nu mai mult.

Aceasta nu se putea și astfel am ajuns treptat să aștept puțin moartea bătrînului, nu cu nerăbdare, ci doar de dragul unui lucru bine făcut.

De puțin timp, unchiul Konrad avea din nou o sete febrilă de fapte, după ani lungi petrecuți în moțăială, și asta nu-mi convenea.

Ținea mereu degetul arătător la gură și o cută de încordare pe frunte, făcea pași mici și grăbiți prin camera sa și privea lacul și cerul senin.

„Cred că vrea din nou să construiască bărci“, spunea bătrîna sa Cenzine și arată într-adevăr așa de vioi și de îndrăzneț cum de mulți ani nu a mai fost și are niște trăsături ale feței atît de puternice și de viclene ca și cum ar ști exact cum trebuie să înceapă de astă dată.

Dar eu cred că nu era nimic din toate acestea, ci doar sufletul său obosit care acum jinduia după aripi pentru a se întoarce acasă. Trebuie să primești aripi bătrînule unchi ! Dar dacă lucrurile au ajuns cu el așa departe, atunci trebuia ca domniile din Nimikon să trăiască ceva nemaiauzit. Căci eu m-am hotărît să spun cîteva vorbe la mormîntul său, după ce va vorbi preotul, ceea ce aici nu s-a mai întîmplat.

Voi vorbi despre unchiul ca despre un zeu drăgălaș și fericit și această parte înălțătoare va fi ca un pumn de sare și piper pentru familia defunctului, care trebuie că nu va uita și nu mi-o va ierta așa de repede.

Probabil va mai apuca să audă și tata. Iar în sertar stăteau începuturile marii mele poe-

zii, „Opera vieții mele“ aș putea să spun. Aceasta sună prea patetic și nu o spun cu drag, căci trebuie să recunosc că continuarea și desăvârșirea acesteia are puțini sorți de izbândă. Poate va veni iarăși timpul când voi începe din nou, voi continua și voi desăvârși; atunci dorul meu din tinerețe va fi fost îndreptățit și voi deveni totuși un poet.

Trecutul și ceea ce nu se poate uita din viața mea, împreună cu toate imaginile oamenilor iubiți, de la delicata Rosi Girtaner pînă la sărmanul Boppi, valorează pentru mine mult mai puțin în comparație cu speranța de a deveni cîndva un poet.

În aceeași colecție:

AU APĂRUT

KOSTAS ASSIMAKOPOULOS

Generația prizonierilor

ROMAIN GARY

Groapa bunei speranțe

ROSAMUND LEHMANN

Pulbere

TOMMASO LANDOLFI

Povestiri imposibile

FRANÇOIS NOURRISSIER

Sfârșitul

ARTHUR VAN SCHENDEL

Omul apelor

MARY WEBB

Hazel, fata pământului

KONSTANTIN VOROBIOV

A venit uriașul

Lector : MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

*Bun de tipar : 6.01.1975. Tiraj 19 130 broșate.
Coli tipar 6,5. .*

Tiparul executat sub comanda nr.
40 696 la Combinatul Poligrafic „Casa
Scînteii“, Piața Scînteii nr. 1
București
Republica Socialistă România

În librărie
de același autor

253

JOCUL
CU MARGELELE
DE STICLA

EDITURA UNIVERS
HESSE

HERMANN

Cu acest roman parabolic, Hermann Hesse își definește profilul spiritual de scriitor moralist. Sublimate, episoadele autobiografice sînt convertite într-o lecție de activism civic. Parabola este univocă. Ea pune în lumină un anumit mod de abordare a existenței.

PO: IULI MUNTEANU

GLOBUS

Lea 5.25